RADU ROSETTI

ACŢIUNEA POLITICII RUSEŞTI IN ŢĂRILE ROMÎNE

POVESTITĂ DE

ORGANELE OFICIALE FRANCEZE

EDIŢIA A II-a

BUCUREŞTI
TIP. şi STAB. de ARTE GRAFICE „GEORGE IONESCU"
30 — Strada Academiei — 30
1914

PREŢUL: 1 LEU.

www.dacoromanica.ro

RADU ROSETTI

—

ACŢIUNEA POLITICII RUSEŞTI

IN

ŢĂRILE ROMÎNE

POVESTITĂ DE

ORGANELE OFICIALE FRANCEZE

EDIŢIA A II-a

BUCURESTI
TIP. şi STAB. de ARTE GRAFICE „GEORGE IONESCU"
30 — Strada Academiei — 30
1914

www.dacoromanica.ro

DOCTORIA SUFLETULUI
J POPESCU BAJE
AUTOR Radu Rosetti
VOL Act politic. Rus. în Rom.
No. 2097 ANUL 1914

I. Ce afirmă amicii Rusiei. — Scopul acestei lucrări.

Unul din argumentele de căpetenie ale partizanilor alianţei ruseşti este prietenia pe cît de sinceră pe atît de neinteresată şi bunavoinţa ce totdeauna le-ar fi arătat Rusia faţă de ţările noastre, precum şi număroasele şi marile binefaceri de cari aceste ar fi avut parte dela mîna ei. Iar în sprijinul unei asemenea afirmaţiuni se invoacă mărturia istoriei, şi se aminteşte cum:

In tratatul dela Cuciuc Cainargi, impus de Rusia Turcilor la 10 Iulie 1774, după un răsboiu ce a ţinut mai bine de cinci ani, împărăţia drept credincioasă a făcut să se înscrie, la articolul XVI, consimţimîntul Porţii ca „*miniştrii curţii împărăteşti ai Rusiei acreditaţi pe lîngă ea să poată vorbi în favoarea principatelor cînd împrejurările acestora vor cere* şi făgăduinţa să-i asculte cu toată consideraţia datorită unor puteri amice şi respectate.” Iar prin articolul XI al aceluiaş tratat, obţine învoirea să numească consuli şi vice consuli în toate localităţile împărăţiei otomane unde ar găsi cu cale să stabilească asemenea agenţi. Prin acelaş tratat se mai stipulează foloase şi uşurări foarte simţitoare pentru aceste ţări: îndatorirea luată de Poartă să le trateze în chip mai omenos, renunţarea la sumele datorite Porţii înainte de răsboiu, iertarea tributului pe doi

www.dacoromanica.ro

ani, îndatorirea de a li se impune numai contribuţiuni moderate şi de a restitui proprietăţile private şi mănăstireşti cotropite de Turci spre a alcătui *raielile* (teritoriile) cetăţilor Hotin, Bender, Brăila, Giurgiu şi Turnu.

Aceste stipulaţiuni au fost consemnate în *hatişeriful* adresat domnului Moldovei la numirea lui, în anul 1774. Ele nefiind ţinute în samă de Turci, Rusia avu grijă să însereze, în Convenţiunea explicativă a tratatului dela Cainargi, încheietă la Constantinopol, în anul 1779, articolul VII, prin care Poarta se îndatora din nou să observe stipulaţiunile tratatului dela 1774.

Ele urmînd a rămîne literă moartă, un *sened* împărătesc din 28 Decemvrie 1783, dat în urma stăruinţilor Rusiei şi Austriei, hotăra cîtimea şi natura îndatoririlor băneşti ale ţărilor romîne către Poartă.

Aceste stipulaţiuni au mai fost inserate, tot în urma stăruinţilor Rusiei, atît în *hatişeriful* dat domnilor Moldovei şi Ţării Romîneşti la 1781 cît şi în tratatul de pace şi de prietenie încheiet în acelaş an.

Răsboiului pornit de Poartă, în anul 1787, împotriva Rusiei şi Austriei, îi puse capăt tratatul dela Iaşi [1] din 9 Ianuariei 1792, prin care Poarta se îndatora din nou să observe şi să aplice toate îndatoririle ce le luase prin actele anterioare relativ la principate, la cari se mai adăogia renunţarea ei la încassarea oricăror datorii sau contribuţii de răsboiu de mai înainte. Aceste stipulaţiuni fură inserate pre larg şi chiar întinse în sens favorabil, în *firmanul* dat la 1792 domnului Moldovei, Alexandru Muruzi.

---

1) Intre Ruşi şi Turci; pacea între Austria şi Turcia fusese încheietă la Şiştov, în 4 August 1791.

www.dacoromanica.ro

Iar la 1802, cu prilejul numirii lui C. Ipsilanti la scaunul Ţării Romîneşti şi a lui Alexandru Muruzi la acel al Moldovei, diplomaţia rusască izbuteşte să obţie ca termenul domniei acestor doi ocîrmuitori să fie fixat la şapte ani şi ca ei, în acest period, să nu poată fi deştituiţi decît în caz de vină învederată, după prealabila înştiinţare a Rusiei şi cu consimţimîntul ei.

Firmanele de numire mai cuprindeau, pe lîngă privilegiile cunoscute ale principatelor dela 1774 încoace. înlesniri şi uşurări noue.

Prin pacea dela Adrianopol, care a pus capăt răsboiului început la 1828, Rusia a obţinut dela Turci pentru principate, pe lîngă o autonomie bine definită şi întinsă, domnia pămînteană pe viaţă precum şi libertatea comerţului şi acea a navigaţiunii pe Dunăre şi în marea Neagră.

Din complexul acestor fapte istorice ce nimeni nu le poate tăgădui, căci se află înscrise în textele tratatelor, prietenii Rusiei conchid că:

Rusia şi-a varsat de repeţite ori sîngele, şi-a cheltuit comorile pentru binele nostru şi acel al celorlalţi creştini dreptcredincioşi supuşi barbarului jug turcesc;

Multămit atît acestor jertfe cît si dibăciei diplomaţiei ruseşti, împărăţia dreptcredincioasă a putut să obţie pentru ţările romîne:

1) Stavilirea siluirilor şi a jafurilor turceşti; asigurînd astfel locuitorilor o mai mare închezeşluire a vieţii, a cinstei şi a averii lor.

2) Reducerea sarcinilor impuse de Poartă şi hotărîrea numărului şi a cîtimii lor, punînd astfel capăt la arbitrarul desăvîrşit care domnia până atunci în asemenea materie.

3) Prelungirea termenului ocîrmuirii domnilor până

www.dacoromanica.ro

la şapte ani, ceiace a avut drept urmare o simţitoare micşorare a cheltuielilor cari se făceau cu prilejul deselor schimbări şi reînoiri de domnie şi, printr'o stabilitate mai mare, a permis ca locuitorii să se bucure de un sistem mai statornic şi mai puţin jacaş, prielnic desvoltării ţării.

4) Imbunătăţirea simţitoare a administraţiei şi înfrînarea jafurilor prin privegherea exercitată de consuli numiţi de curtea împărătească în principate.

5) Libertatea comerţului şi libertatea de navigaţiune pe Dunăre şi în Marea Neagră, care a permis desvoltarea economică a principatelor şi avîntul urieş luat în veacul trecut de această desvoltare.

6) *Intemeierea unei largi autonomii, bine închezeşluită şi alcătuirea, pe baza Regulamentului Organic, a unui chip de ocîrmuire modern pe baza sistemului reprezentativ, punîndu-se capăt regimului barbar, haotic şi jacaş căruia aceste ţări fusese până atunci supuse. In sfîrşit, stabilitatea închezeşluită prin instituirea unor domnii pămîntene pe viaţă şi alese de Adunările Obşteşti.*

Am studiat în chip foarte conştiinţios şi prea amănunţit istoria relaţiilor noastre directe cît şi acea a celor indirecte cu Rusia, dar încheierile la cari am ajuns sînt absolut opuse părerilor expuse mai sus. Ele se găsesc în schimb în deplin acord cu acele cari reiesă din rapoartele, memoriile şi corespondenţele de tot feliul ale agenţilor de deosebite categorii dependînd de ministerul afacerilor străine al Franţei. Voiu pune deci, în faţa afirmărilor prietenilor Rusiei, povestirile, părerile şi aprecierile agenţilor oficiali ai *naţiunii prietene şi aliate* cu Rusia.

In capitolele ce urmează voiu expune pe rînd, după acele izvoare, cari scopuri anume a urmărit în realitate politica rusască faţă de ţările romîne, dela 1774 şi până la răsboiul Crimeei.

www.dacoromanica.ro

II. Politica rusască în ţările romîne, şi scopurile ei până la Noemvrie 1806.

Politica rusască faţă de ţările romîne s'a desemnat mai cu samă dela pacea din Cuciuc Cainargi, ea până atunci nu se manifestase nici într'un chip. Totuş, din atitudinea Rusiei faţă de Turcia şi de Polonia, observatori ageri ştiuse să pătrundă vederile ascunse ale curţii ruseşti. Intr'un memoriu din anul 1766, aflat în cartoanele ministerului afacerilor străine din Paris, găsim următoarele rînduri relative la afacerile dintre Turcia, Rusia şi Polonia:

...Poarta nu are nici un interes să facă cuceriri asupra Rusiei.... Nu este tot astfel în cît priveşte Rusia faţă de împărăţia otomană. Ce perspectivă pentru dînsa să facă din Dunăre fruntaria ei! *Ar avea astfel, pe Nistru cetăţile Bender şi Akerman sau Belgrad, port pe Marea Neagră şi ar pune stăpînire pe Moldova care de mult aţiţă pofta ei....* [1].

Alt Francez, Carra, care trăise vreme mai îndelungată în Moldova; unde ocupase funcţia de secretar al domnului [2], într'un memoriu adresat lui Vergennes, vorbeşte de „succesele uşoare repurtate de Ruşi asupra Turcilor" şi atrage atenţiunea ministrului asupra putinţii ca, mai curînd sau mai tîrziu, Basarabia [3] *(Bugeacul)* să treacă sub stăpînirea Rusiei.

Impărăteasa Rusiei care stipulase în tratatul dela

1) Hurmuzaki, Supl. I, III, piesa IX, p. 16 sq. 2) Grigore (III) Ghika. 3) Sub această denumire se înţelege partea de jos a Basarabiei actuale cu Benderul, Akermanul şi Ismailul.

www.dacoromanica.ro

Cuciuc Cainargi independenţa Tatarilor, anexă ţara lor cătră statele ei prin manifestul dela 8 April 1783. La 25 Iunie următor, solul francez la Constantinopol, St. Priest, îşi termina raportul prin care anunţa această anexare prin cuvintele:

...Proiectul împărătesei de a anexa provinciile tătăreşti tinde văzînd cu ochii la invaziunea ulterioară a împărăţiei otomane [1]...

La 1783 răsboiul între Iosif II şi Caterina II de o parte şi Turcii de alta părea sigur; cabinetul francez era încredinţat că Rusia avea să iee pentru partea ei Moldova până la Dunăre.

Ambiţiunea Ruşilor să ajungă a domni asupra Constantinopolului era lucru admis de toţi cunoscătorii împrejurărilor politice din Orientul Europei. Iată ce găsim într'alt raport al lui Carra, purtînd data de 23 August 1785.

In clipa în care Caterina II se gîndeşte la independenţa Crimeei, adică la întreaga posesiune a acestei peninsule, ea se asigură prin binefaceri de domnii Ţarii Romîneşti şi a Moldovei, atrage, prin fagăduinţi, în interesele ei pe principii Georgiei.

Curtea din Petersburg, condusă de speranţa să vadă odata ţarii ei pe tronul sultanilor, dar prea departată de fruntariile Greciei pentru a putea îndeplini în curînd această operă, începe prin a se asigura de Crimea şi de Cuban ca de o cucerire, de domnii Ţării Romîneşti şi a Moldovei ca acei ai unor ţări cari vor trebui odată alipite stăpînirii sale, apoi de Oczacov, pe urmă de Bugeacul întreg, apoi de Basarabia şi, în sfîr-

1) Ibid,, supl. I, II, piesa XLVI, p. 26.

www.dacoromanica.ro

şit, fiind stapînă desăvîrşită a Mării Negre şi a gurilor Dunărei, ea va fi pe de o parte în stare să trimită escadre la Constantinopol, iar pe de alta să pornească trupele sale de uscat din acelaş punct din care vor pleca acele ale împaratului (german) [1].

Dar Carra prevede că împlinirea acestor planuri se va lovi de interesele contrare ale Austriei.

Solii ruseşti încă dela 1785 schimbau domnii după voinţa lor, voinţă care nu era totdeauna desinteresată. Iată ce raportează în această privinţă Choiseul, la 10 Fevruarie 1785:

D. Bulgakov... a sfîrşit prin a-mi repeta de două ori că nu era îngrijit de purtarea lui Mavrocordat, [2] de oarece doua cuvinte din parte i ar ajunge pentru a aduce depunerea lui. Ar fi putut sa deie un grad de certitudine mai mare aserţiunii sale daca ar fi marturisit ca penultima schimbare îi adusese 50.000 lei şi că noul domn îi platise chiar în urmă foarte scump tăcerea lui [3] ...

Ministrul rusesc era dealtmintrelea totodată subvenţionat şi de Mihaiu Suţu, domnul Ţării Romîneşti, căci se opuse cu cerbicie la înlocuirea lui prin Mavroieni [4]). Aceste împrejurări erau bine cunoscute de Afacerile Străine franceze, căci, într'o depeşă a lor din 24 April 1786, adresată lui Choiseul, găsim pasagiul următor:

Anecdota despre dragomanul Mavroieni este destul de interesantă, dovedind ca Curtea Rusiei se apuca să protejeze pe faţă pe domnii Moldovei şi ai Ţării Romîneşti, ceia ce o va pune în stare sa dispuie de acele

1) Ibid., ibid, piesa LII, p. 29. 2) *Firaris*, domnul Moldovei. 3) Ibid, ibid., piesa LIX, p. 36. 4) Ibid., ibid., piesa LXI, p. 37.

www.dacoromanica.ro

principate şi să-şi ataşeze familiile greceşti dintre cari se alege de obiceiu domnul [1].

Dealtmintrelea ministerul afacerilor străine îşi dădea foarte bine sama de intrigile ruseşti, precum dovedeşte următoarea recomandaţie ce se face lui Choiseul într'o depeşă purtînd data de 29 Mart 1787:

Veţi face foarte bine, domnule, să veghieţi asupra celor ce se petrec în Moldova şi în Ţara Romînească. Poarta trebuie să fie neliniştită de manoperile ce se întrebuinţează spre a înstrăina de dînsa pe locuitorii acelor provincii. Cel mai bun mijloc pentru a-şi asigura credinţa lor ar fi să se stabilească acolo un guvern mai puţin asupritor, dar acesta este un lucru pe care ea nu'l va face [2]...

Dealtmintrelea adevărul bănuielilor emise de organele politice franceze se adeveriră foarte în curînd. In cursul negocierilor pentru încetarea răsboiului început la 1787, *Ruşii începură prin a cere Moldova* şi numai la urmă se mulţămiră cu fruntaria Nistrului. Insă bărbaţii cari observau cu atenţiune jocul Rusiei nu se lasară să fie înşalaţi prin această moderaţiune, precum dovedeşte următorul extras dintr'un memoriu alcătuit la 1792 care se află în arhivele ministerului francez al afacerilor străine:

...După ceia ce s'a petrecut, putem prevede că Turcul este ameninţat să fie deposedat de către Rusia de ceia ce posedă în Europa. De mult această vecină a semilunii şi-a pus în gînd să-l despoaie de provinciile ce el le stapîneşte... Crimea este deci în stăpînirea ei. In

1) Ibid, ibid, piesa LXV, p. 40. 2) Ibid., ibid, piesa LXXIII, p. 44.

www.dacoromanica.ro

curînd o vom vedea urmărind împlinirea celorlalte scopuri ce le are. Ea se arată plină de interes pentru locuitorii Ţării Romîneşti. Mai trebuie oare altceva pentru a îndemna provinciile aparţinând Turcilor sa se puie sub ocrotirea ei?... [1]).

Următoarele extracte sînt luate din memoriile şi rapoartele adresate Comitetului de Salut Public de către C. Stamati, întăiul agent francez acreditat în ţările noastre:

De cînd pacea dela Cainargi precum şi cea dela Şiştov, între Poarta Otomană şi cabinetele din St. Peterburg şi din Viena, au tras o nouă linie de graniţă între stăpînirea turcească şi provinciile mărginindu-se cu Rusia, atît acele ce le stăpînia mai înainte cît şi acele ce le-a smuls mai în urmă Poloniei, principatele Moldovei şi Ţării Romîneşti au devenit obiectul ambiţiunii cotropitoare a celor două curţi împărăteşti precum şi a intrigilor diplomatice cari chinuiesc divanul dela Constantinopol. Prin poziţiunea lor geografică între Banatul Timişoarei, Transilvania, Polonia şi Marea Neagră, aceste provincii înfăţoşază foloase politice şi comerciale atît pentru casa Austriei cît şi pentru Rusia. *Această de pe urmă, după extensiunea limitelor sale până la ţărmurile Nistrului, proiectează în chip vădit cotropirea Moldovei şi acea a Basarabiei, spre a se apropie pas cu pas de Dunăre*, pe cînd cea dintăiu, credincioasă sistemului ei de fiscalitate, năzuieşte în chip făţiş la stăpînirea Ţării Romîneşti [2])...

Iar în altă piesă, provenind tot dela Stamati, găsim următoarele:

---

1) Ibid., ibid., piesa CLIII, p. 84. 2) Ibid., ibid., piesa CLXXIX, p. 102.

www.dacoromanica.ro

Cabinetul din Peterburg, întrebuinţînd pe rînd desmierdările şi ameninţările, speranţa şi teama, asupreşte pe inferiorii săi în putere, înşală pe sămeni, corumpe pe superiori şi încearcă să facă Europa întreagă, mirată de îndrăzneala lui, cofaptaşa proiectelor sale infame [1] ...

Iată acum un extract din raportul ce Comitetul de Salut Public puse să i se facă asupra memoriilor lui Stamati:

...Dar el înfaţoşază naţiunea grecească sub alt raport, mai conform politicii noastre, cînd vorbeşte de seducţiunile întrebuinţate de Rusia pentru a aţiţa această naţiune împotriva stapînilor sai şi spre a o dispune să s'arunce în braţele ei. Sînt semne cari dovedesc că Rusia cuprinde în împărăţia ce îşi propune să întemeieze la Constantinopol, nu numai provinciile greceşti [2] ce se află sub stăpînirea turcească, dar şi acele cari fac parte din Polonia şi din posesiunile austriace. Ea ar dori să întrebuinţeze puternica legătură a unei religiuni superstiţioase spre a întruni, într'o massă nouă, nişte popoare ignorante şi obişnuite cu jugul robiei. Este asemene adevarat că a izbutit, prin ajutorul preoţilor de toate sectele, să facă revoluţia şi chiar naţiunea franceză odioasă în ochii Grecilor pe cînd ea este iubită de Turci.

Ar fi deci să lucrezi împotriva Rusiei dacă ai lumina pe Greci şi li-ai influenţa opiniunea; dar ar trebui să te fereşti să li îndrepţi animozitatea împotriva naţiunii care-i stapîneşte. Orice nemulţămire împotriva Turcilor ar putea numai să s'întoarcă spre folosul Rusiei şi ar fi să ne compromitem faţă de Poartă fără nici un fo-

1) Ibid, ibid., piesa CLXXXIII, p. 110. 2) Cuvintele *Greci* şi *naţiune grecească* sînt aplicate aici nu numai Grecilor propriu zişi ci şi tuturor popoarelor, Greci, Romîni şi Slavi profesînd credinţa greco-orientală.

www.dacoromanica.ro

los. Ar trebui mai degrabă să li se dovedească, ceia ce este curatul adevăr, că, de oarece nu ştiu să fie liberi, sînt mai fericiţi sub stăpînirea turcească decît ar fi sub acea a Rusiei; *dacă Poarta asupreşte, Rusia nimiceşte;* dacă Turcii sînt ignoranţi şi aspri, Ruşii sînt ignoranţi şi barbari [1]...

In instrucţiunile date lui C. Stamati la 13 Fevruarie 1796, găsim următoarele rînduri:

...Se va pune în relaţiuni bune, pe cît îi va fi putincios, cu toţi factorii politici cari încunjură şi influenţează domnii pe lîngă cari trebuie să resideze... Politica Ruşilor în această ţară consistă mai ales în a înstrăina căpeteniile lor de interesele Porţii. Li se arată cu afectaţie cît de neplăcută este poziţiunea lor cînd, la fiecare ruptură între Turci şi Ruşi, provinciile ce le ocîrmuiesc sînt cotropite cele dintăi, ocîrmuirea lor suspendată, veniturile lor suprimate şi autoritatea lor redusă la nimică. Se încearcă să se stîrnească în ei speranţa că această stare de nesiguranţă ar înceta dacă Turcii ar fi în sfîrşit izgoniţi din Europa, căci atunci războaiele ar fi mai rari. Va fi uşor să li se arăte cît de falş este acest argument, observîndu-li ca poziţiunea lor, orice inconvenient ar înfăţoşa ea astăzi, este preferabilă acelei la care i-ar reduce despotismul rusesc, care nu ar mai avea nimic de cruţat.

Interesul sultanului îl sileşte la mari consideraţiuni faţă de ei; acel al Ruşilor ar fi dimpotrivă, să-i zdrobească spre a se mîntui de grijile ce creditul lor trebuie să inspire unor uzurpatori ce nu pot fi decît bănuitori [2]...

Acţiunea rusască în Moldova este caracterizată în

1) Ibid., ibid., CLXXVII, p. 118. 2) Ibid I, III piesa LXIII, p. 410.

www.dacoromanica.ro

chip pe cît de drastic pe atît de adevarat în raportul dela 11 Iunie 1798 al lui Parant, numit vice consul francez la Iaşi:

...Ruşii au pus stăpînire în această ţară pe toate spiritele şi nu-i lucru de mirare; religiunea, acest mijloc totdeauna victorios faţă de ignoranţă, li-a deschis toate ănimile....

Iată acuma cîteva extracte din acelaş raport asupra stării economice şi politice a ţării, în care planurile Rusiei şi mijloacele întrebuinţate de acea împărăţie pentru a le aduce la îndeplinire sînt arătate cu multă claritate şi preciziune:

...Popii greco-răsăriteni[1] au fost totdeauna şi sînt încă cu bună samă şi astăzi atîţi agenţi secreţi pentru Rusia în împărăţia otomană. Ei predică, sînt datori să predice necontenit popoarelor lor spre a-şi face meseria, iubirea catră Muscali şi ura pentru musulmani, aceşti necredincioşi cari i-au robit. Şi este firesc după asta ca fiecare ortodox, fiecare Moldovan[2] de credinţa greco-răsăriteană să vada în fiecare Rus un prieten firesc, un frate; astfel simte cel puţin ţaranul. Şi Rusul ale cărui vederi s'întind ceva mai departe, adaogă amintirile măgulitoare, motive de agrement, îşi aduce aminte cu plăcere de petrecerea în Moldova a oştirilor ruseşti, cari, mai cu samă din motive politice, au ştiut să'l cruţe. Ele într''adevăr nu i-au adus decît un aer de proteoţie, decît făgaduinţi pentru viitor şi plăceri pentru prezent.. Şi totuş această iubire pentru Ruşi nu este cu desăvîrşire obştească; ei au făcut cîţiva nemulţămiţi şi au înşalat pe unii cari

1) Expresiunea întrebuinţată de Parant este: *Les Papas Grecs*. 2) Aici iară am tradus: Grec-moldave, prin Moldovan de credinţa grecor ăsariteană.

www.dacoromanica.ro

slujesc de pildă celorlalţi. Mai trebuie observat că revoluţiunea franceză nu este fără farmec pentru mica parte a boierilor care ştie să raţioneze; li place să li se vorbească de ea; nu se pot împiedeca de a o aproba în parte cel puţin, de a admira minunile ce această revoluţie le-a produs. Şi, cu timpul, tineretul mai ales, urmînd studiile cu cari a început să se îndeletnicească, nu încape îndoială că, aici ca aiurea, principiile franceze vor exercita dulcea şi binefăcătoarea lor înrîurire...

Totuş Ruşii vor dispune aici de un mijloc de influenţă mai mult decît Francezii: acel al teroarei, şi consulul lor, d. Severin, îl întrebuinţează cu dibăcie la prilej de nevoie. Boierii ştiu foarte bine ceia ce s'întîmplă în vreme de răsboiu, ştiu că ţara lor este îndata teatrul operaţiunilor, că bunurile şi persoanele lor sînt atunci la discreţia vecinilor şi, daca se pare că ei ar fi pe cale să uite acest lucru macar o clipă, se are grija a'l li lor aminti, a-i ameninţa chiar în chip indirect, mijloc care nici odată nu dă greş. Cîţiva boieri purtînd cu părere de rău acest jug străin au mărturisit aceste fapte cetăţanului vice-consul care în zadar ar fi încercat să-i mîntuie.

Curtea, în parte pentru aceleaşi temeiuri, este asemenea mai totdeauna la devoţiunea misiunii ce ţarii o ţin pe lîngă dînsa. Cel puţin raspinge rar chiar pretenţiunile cele mai neîntemeiete ale acelei misiuni, ceiace provine dela sprijinul mai mult sau mai puţin întemeiet ce îl dă consulului general ambasadorul dela Constantinopol. Acesta înca de mult vorbeşte Porţii ca un stăpîn, consulul imitează în chip perfect limbagiul şefului sau, lucru de care se laudă pe faţă şi alcatuieşte un mijloc ce totdeauna izbuteşte, precum însuş se laudă, dar este fără îndoială foarte umilitor pentru guvernul ţării [1])...

2) Ibid., sup. I, II, piesa CCLLXIII, p. 177.

www.dacoromanica.ro

Intr'un raport din 23 April 1802, prin care Ruffin, însărcinat de afaceri al Franţei la Constantinopol, dă samă afacerilor străine despre demersurile lui la Poartă, iată ce zice de Ipsilanti şi de proiectele Rusiei asupra Principatelor Dunărene:

....Fiindcă aducînd animadversiunea bine meritată a sultanului asupra principelui Ipsilanti, această animadversiune devine un temeiu mai mult pentru radiarea acestui nume de pe lista aspiranţilor la domnia principatelor Ţării Romîneşti şi a Moldovei şi desconsiderarea lui, determinînd, în momentul în care *Rusia ce cu orice preţ vrea să-şi asigure încorporarea acestor două provincii la împărăţia sa, spre a împinge, conform dorinţii Caterinei a II-a, limitele sale până la Dunăre, se opineşte să facă pe Ipsilante domn al Ţării Romîneşti* [1]...

Iată şi nişte amănunte preţioase ce le găsim într'un raport din 1 Octomvrie 1802 al aceluiaş însărcinat de afaceri al Franţei la Constantinopoli, despre numirea în scaunul Moldovei a lui Alexandru Muruzi.

...Nominaţiunea la scaunele celor două principate fiind, pentru întăiele personagii ale seraiului, ale divanului şi ale corpului ulemalelor un izvor nesecat de bogăţie... Misiunea rusască dobîndind prin pacea dela Cuciuc Cainargi facultatea, să se amestece în alegerea sau în excluziunea, în confirmaţiunea sau în destituirea domnilor, a devenit pe nesimţite, împreună cu marile personagii ale împărăţiei (otomane), partaşă în sumele enorme ce aceşti domni se văd necontenit

1) Ibid., Ibid., piesa CCCXXXVI, p. 242.

www.dacoromanica.ro

siliţi să deie pe sub mînă. Sînt departe de a invidia aceste ruşinoase mijloace de extorsiune a zisei misiuni; dar ea găseşte prin ele mijlocul de a ţine pe Greci la dispoziţia ei şi, printr'înşii, a conduce divanul după voia ei![1] ...

La 1 August 1802, consulul rusesc dela Iaşi înmînă ocîrmuirii Moldovei o notă din cele mai drastice, tratînd atît despre abuzurile, împilările şi concusiunile acelei ocîrmuiri cît şi despre calcarea tratatelor dintre Rusia şi Poarta relative la principate. Asupra acelei note, Ruffin face observaţiile următoare:

...Pănă la data acestui oficiu, Rusia departe de a protesta împotriva sistemului de opresiune de care se plînge astăzi, îl aproba cu hotărîre în taină, *caci acest sistem împingea pe locuitorii celor trei provincii la desnadejde şi la deşţarare, ceiace sporia populaţia Nouei Sîrbii. a Crîmeei şi a celorlalte stapîniri noue ruseşti pe coastele Mări· Negre.*

Rusia nu avea atunci în vedere decît achiziţia indivizilor munteni, moldoveni şi basarabeni. Mulţi observatori pretind ca astăzi ea ţinteşte la teritoriul lor....

Induioşirea Rusiei pentru *rayale* în deobşte mă înspăimînta pentru Turcia mai mult decît mă edifică. Ea propuse pentru întăia oară, la 1774, deslipirea Crimeei şi neatîrnarea timporară de sultan a Tatarilor, dintr'această peninsulă, în scop de a-i face slobozi şi fericiţi. Puţini ani mai tîrziu, în plină pace, Rusia întrupa Crimea în celelalte state ruseşti.

De altmintrelea, toate abuzurile enumerate în acest oficiu nu sînt decît prea adevărate, dar ele subsistă, după cît ştiu, dela 1759[2] ...

1) Ibid., ibid., ibid. 2) Ibid., ibid., piesa CCCXXXVII[1], p. 243.

www.dacoromanica.ro

In instrucţiunile date în toamna anului 1802 generalului Brune, cetim:

...Guvernele Moldovei şi Ţării Romîneşti sînt pentru Greci un fel de privilegiu firesc, care li este închezeşluit prin obicciul adoptat de Turci, de mai bine de un veac, de a le conferi numai Grecilor. Pănă în vremile de pe urmă, patronajul seraiului, a miniştrilor şi a paşalelor în favoare dispuneau de aceste funcţiuni. Dar mai cu samă dupa ultimul tratat care a fost încheiat între Poarta şi Rusia, în unul din articolele căruia se consfinţeşte un fel de protecţie personală din partea Rusiei în favoarea domnilor greci, ministrul Rusiei la Constantinopol a obţinut o mare înrîurire în destituirile şi numirile domnilor Ţării Romîneşti şi ai Moldovei [1])...

La 1 Fevruar 1903, Brune scria lui Bonaparte:

Influenţa Rusiei este atîtputernică aici; ea se întemeiază pe amintiri umilitoare şi prin urmare revoltă amorul propriu al naţiei musulmane. Instrumentele acestei puteri sînt cei mai mulţi membri ai marilor familii greceşti cari îşi dispută funcţiunile de dragoman al Porţii sau domniile Moldovei şi Ţării Romîneşti. Dar familiile cari n'au izbutit să obţie aceste funcţiuni rămîn nemulţămite şi de oarece Sublima Poartă are mai arareori o deplină libertate în aceste alegeri, ea nici odată nu pune mare staruinţă pentru a le susţine; de unde urmează ca se speră totdeauna că vor avea loc schimbări. Ruşii profită de această agitaţie pentru a obţine, prin dragomani, secretele şi decretele Sublimei Porţi şi, prin domni, deschiderea graniţelor otomane pentru emisarii, oştenii şi oştirile lor [2])...

1) Ibid., ibid., piesa CCCXL, p. 247. 2) Ibid, ibid., piesa CCCXLIX, p. 253.

www.dacoromanica.ro

Cele ce urmează sînt extrase din memoriul trimis Afacerilor Străine, la 5 Septemvrie 1804, de Flury, consulul francez dela Iaşi:

...Incă dela 1772 Rusia reclamă pe faţă posesiunea sau *cel puţin* independenţa acestor două principate; şi dacă desmembrarea Poloniei, propusă în acea vreme de Prusia, determină pe Caterina II să se deziste dela această pretenţiune, ea nu o părăsi. O vedem dimpotrivă, prin tratatul dela Cainargi şi prin convenţiunea lămuritoare a acestui tratat, pregătind executarea proiectelor sale ulterioare şi întemeind autoritatea rusască în această ţară pe simţimintele religioase de cari sînt stăpîniţi locuitorii ei, şi pe nişte demonstrări de bunăvoinţă capţioase, dar atingătoare pentru suveranitatea otomană.

Rămâne de luat în privire situaţia lăuntrică a Moldovei şi a Ţării Romîneşti; se va găsi acolo încă mai mult decît în actele publice ale cabinetului rusesc, revelaţia scopurilor acelei împărăţii; Rusia a vrut să-şi creeze drepturi asupra celor două principate, ea a pregătit exercitarea acestor drepturi, insinuînd autoritatea ei în administraţia lor.

Numirea principelui Moruzi, ocîrmuitorul Moldovei şi acea a principelui Ipsilanti, ocîrmuitor al Ţării Romîneşti, sînt cunoscute ca fiind opera curţii dela Peterburg; se ştie obşteşte până şi preţul plătit de ei ambasadorului rusesc (D. de Tamara . Prelungirea până la termenul de şapte ani a domniei lor a avut drept motiv, mai mult să pregătească independenţa ţării şi să asigure Rusiei un punct de sprijin mai solid, decît de a procura ţării o ocîrmuire mai statornică. Domnii au fost numiţi prin Rusia, printr'însa speră ei să se menţie împotriva năzuinţelor competitorilor; pe dînsa sprijină ei şi toate speranţele lor, ceiace vra să zică că nu sînt decît agenţii ei; căci ce consideraţie oare, ce simţimînt ar putea

www.dacoromanica.ro

să lupte pentru ei împotriva siguranţei lor actuale, de care au legat speranţa viitorului? Pentru a crede că domnii nu sînt vicleni faţă de suveranul lor, ar trebui sau să s'închidă ochii în faţa evidenţei faptelor cari stabilesc deovtamentul lor cătră Rusia, sau să se pretinda că intenţiunile acestei puteri faţă de Turcia sînt prieteneşti şi binevoitoare...

...A trebuit să intru în aceste amănunte mai ales pentru a arătà prin cîte firuri voieşte Rusia să lege această ţară de stapînirea ei.

Apoi devotamentul orb al domnilor cătră Rusia nu are numai drept scop să pregătească căile ambiţiunii acestei puteri: cei doi ocîrmuitori mai sînt în stare să informeze ministerul otoman despre evenimentele politice din Europa. Ei au spre acest sfîrşit agenţi în localitaţi diverse; primesc ziarele principale, ale căror extracte traduse turceşte sînt trimise la Constantinopol de patru, sau de cinci ori pe lună...

Cu greu poate cineva să-şi facă o idee de grija ce domnii o au să fie bine informaţi de ceia ce se petrece spre a da grabnic de veste miniştrilor Porţii; acesta este meritul lor de căpetenie în ochii demnitarilor turci şi poate unul din cele mai mari condeie din cheltuielile lor.

...Domnii, prin mijlocul acestei corespondenţe şi a înţelegerilor particulare ce le au la Constantinopol, dobîndesc o influenţă mare asupra hotărîrilor divanului şi Rusia, făcînd astfel să reagiseze asupra ocîrmuirii turceşti put rea prin mijlocul căreia ea dispune de cei doi domni, sporeşte şi întăreşte ascendentul ei şi eternizează starea de atîrnare în care ţine Poarta otomană.

Consulul general rus la Iaşi este alt instrument, de care acest guvern rusesc se serveşte spre a întinde legăturile suveranitaţii sale; consulul dela Iaşi desvoltă reprezentaţiunile unui ministru; şi mijloacele de cari dis-

www.dacoromanica.ro

pune fac dintr'însul o autoritate în această ţară. Numărul protejaţilor lui şi a acelor cari participa la protecţia lui se ridică la aproape patru mii, din cari naţionalii ruşi alcăluiesc numai partea cea mai mică.

Unul din articolele celui de pe urmă tratat a lasat locuitorilor facultatea de a rămînea sub dominaţiunea rusască încă patrusprezece luni; prin aceasta dispoziţiune s'au atras *raialele* de oareşcare importanţă şi boierii mai de samă. După expirarea unui termen asa de lung nu s'a renunţat încă să se dobîndească supuşi noui; ajunge ca *raialele* să facă o calătorie la fruntaria rusască, să posedă ceva pământ *şi chiar sa deie ceva bani*, pentruca să obţie paşapoarte ruseşti şi să fie puşi sub protecţia consulului fără nici o observaţie, sau reclamaţie din partea domnului. Indeobşte toţi marii negustori sînt sub protecţia rusască, pe care o caută totedauna din cauza deferenţei respectuoase a domnului către agentul acelei puteri şi a favoarei de care se bucură acei cari fac negustorie sub steagul ei.

Comercianţii mai mici, cari nu sînt imatriculaţi la consulul general, se dau ca ataşaţi comercianţilor protejaţi şi, în această calitate, ei primesc paşapoarte dela consul şi se bucură de o protecţie implicită.

Pentru a da o idee generală, dar pozitivă asupra stării politice a acestor două provincii, ele trebuiesc asamanate cu Crimea, în momentul în care Rusia se pregătea s'o cotropească; acelaş mers în politica externă, aceleaşi manopere în lăuntrul ţării; o vedem stabilindu-şi protecţia spre a aduce independenţa, pregatind independenţa spre a aduce supunerea desăvîrşită...

...Ca el, (viitorul comisar general francez să încunjure pe domni cu privegherea lui, spre a descoperi inteligenţele lor cu Rusia;

Să caute în actele ocîrmuirii lor ceia ce poate să

www.dacoromanica.ro

favorizeze vederile acelei puteri, pentru ca Poarta să fie luminată asupra necredinţii lor;

Să menţie pe domni într'o stare de teamă şi de îngrijire, care să precumpănească aplecarea ce o au spre duşmanul ţării lor.

Să ferească pe boieri de înrîurirea rusască şi să distruga în ei părerea, de mult întipărită, că sînt supuşii Rusiei, fiindcă aceasta este stăpîna Turciei.

Posesiunea Ţării Romîneşti şi a Moldovei este necesară existenţii puterii otomane.

Aceste două provincii sînt ameninţate mai ales de Rusia care a vădit planul ei, atît prin actele sale diplomatice cît şi prin influenţa ce ea şi-a asigurat asupra ocîrmuirii lor lăuntrice şi asupra locuitorilor lor [1] ...

Iată ce mai găsim într'un memoriu din 21 Iunie 1805, aflat la ministerul francez al afacerilor străine, asupra politicii lui Ipsilanti:

...Domnul se foloseşte de această teamă de Rusia a boierilor , spre a mai îngreuie jugul tiraniei sale. Planul este de a sustrage cele două principate de sub jugul Porţii supunîndu-le suzeranitaţii Rusiei; dar acest plan întîmpină mari greutăţi din partea boierilor pe cari interesul lor îi leagă de guvernul turc şi e foarte îndoelnic ca ei să consimtă la independenţa proiectată. Totuş, spre a o aduce la îndeplinire, Rusia ar voi să dobîndească acest consimţimînt obştesc [2] ...

Iar într'un raport al însărcinatului de afaceri francez la Constantinopol, din Fevruar 1806 cetim:

...Ce-au făcut Ruşii de 50 ani încoace? Au luat Crimea,

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MDLXIII, p. 664. 2) Ibid., sup. I, II, piesa CDXXVII, p. 312.

www.dacoromanica.ro

Mica Tartarie, teritoriul Oczacovului, Cubanul, o parte a Georgiei, toată ţara până la gurile Fasului. Ei, cînd n'au armele în mînă, caută să cotropească pe tăcute şi pe calea tratatelor. Dovadă tratatele lor relative la Moldova şi la Ţara Romînească. Au făcut să se prelungească durata puterilor domnilor acelor acelor ţări spre a-i face apoi pe viaţă, ereditari, independenţi şi a-i trata pe urmă cum au tratat Crimea după ce au făcut-o independenta. Altă dovadă mai este tratatul lor relativ la Corfou, au obţinut astfel, dreptul sa debarce trupe în Albania. In acelaş spirit au cerut să protejeze pe toţi Grecii răspîndiţi în împărăţia otomană. Arătînd bună voinţă către o parte din supuşii sultanului, caută numai să întărîte amîndouă părţile şi să aducă tulburări în împăraţia otomană[1] ...

In sfîrşit, printre mijloacele întrebuinţate de Rusia pentru a mai sgudui temeliile şubrede ale împărăţiei otomane, nu trebuie să trecem cu vederea aţîţările la revoltă a paşalelor puse în capul garnizoanelor ocupînd cetăţile dela graniţă.

Din rapoartele franceze coroborate de altmintrelea şi prin alte izvoare reiesă că răscoalele multiple ale lui Pasvantoglu erau încurajate pe sub mînă de Ruşi: Iată partea esenţală a unuia din acele rapoarte:

...Politica Rusiei a fost totdeauna să întreţie discordia între Poartă şi Pasavan-Oglu, spre a încurca pe cea dintâiu şi a avea un motiv spre a forma, pe graniţa ei, un corp de observaţie care s'o puie în stare să năvalească în provinciile împărăţiei otomane îndata ce va găsi cu cale, şi chiar poate, sub cuvînt de a pedepsi

1) *Roux către Afacerile Străine*, 5 Fevr. 1806 Ibid., supl. LII, CDXLII, p. 325.

www.dacoromanica.ro

pe Pasavan-Oglu pentru răsculare lui şi a restabili ordinea şi liniştea.

Agenţii Rusiei răspîndesc de cîtăva vreme în Ţara Romînească vorba că trebuie să se cheme Ruşii în ajutoru acelui principal spre a dispune spiritele în favoarea lor.

Domnul a avut mai multe conferinţe cu consulul Rusiei. Acesta a intrat pe urmă în corespondenţă cu Pasavan-Oglu, al cărui răspuns l'a trimis solului rusesc la Constantinopol. Acesta a răspuns acuma în urmă că el se măguleşte cu credinţa că va sfîrşi prin bună înţelegere diferendele dintre Poartă şi Pasavan-Oglu şi va obţine iertarea lui; că astfel nu era nimic de temut pentru Ţara Romînească. Această mijlocire nu va putea decît să lege pe Pasavan-Oglu de Rusia şi'l va face să obţie tot ce pretinde[1] ...

(Urma acestui raport mai conţine şi alte amănunte arătînd relaţiunile dintre Pasvantoglu şi Rusia .

Acei cari cunosc istoria Ţării Romîneşti în epoca dela 1792 la 1806, ştiu pustiirile, jafurile, omorurile şi batjocurile de tot feliul de cari a avut parte acea nenorocită ţară din cauza mişcării astfel încurajate de Rusia, spre folosul scopurilor ascunse ale acestei puteri. In curs de trei ani numai ea plătise, peste birul obişnuit, 90 mii de pungi de bani, *adică enorma sumă de 45 milioane*, sub cuvînt de ridicare de trupe şi de alte măsuri de aparare împotriva lui Pasvanttoglu[2]).

Aceste citaţii ar putea fi de zece ori mai număroase, materialul din care sînt extrase fiind neobiş-

1) 10 Fevruarie 1801, *Vandeden către Relaţiunile Externe*, ibid., ibid., piesa CCXCVI, p. 208. 2) Ibid., ibid., piesa CCCXXIII, p. 228.

www.dacoromanica.ro

nuit de bogat, cred însă că acele cari preced ajung pentru a arăta cu îmbielşugare că acţiunea Rusiei faţă de ţările noastre, la sfîrşitul veacului XVIII şi începutul acelui trecut, a fost, după judecata organelor franceze însărcinate cu urmărirea acelei acţiuni, cu totul deosebită de acea ce i-o atribue prietenii dela noi ai Rusiei. Aceste expuneri şi aprecieri ale organelor oficiale franceze, întemeiete pe fapte indiscutabile şi coroborate prin lanţul desfăşurării evenimentleor următoare ne aduc la încheierile următoare:

Scopul hotărît al Rusiei dela început a fost să puie stăpînire pe ţările romîne.

Nefiind în stare să ajungă la el imediat, prin forţă, ea s'a hotărît să'l pregătească pentru viitor, căutînd să cîştige spre acest sfîrşit o înrîurire precumpănitoare în principatele noastre.

Toate demersurile ei în favoarea noastră, toate articolele în folosul nostru înscrise de ea în tratatele cu Turcii n'au avut de scop decît mărirea influenţei şi puterii sale în principate, slăbirea legăturilor acestora cu Poarta.

Incercările Rusiei rămaseră de altmintrelea platonice; însăş repetarea insistenţelor, în acest scop, în tratate pentru ca acele clauze să fie aplicate, ar ajunge spre a ni dovedi că ele fusese puse mai cu samă pentru a orbi pe locuitorii principatelor, a mări în ochii lor vaza Rusiei şi a da acesteia pretexte de intervenire în împărăţia otomană.

O vedem chiar trăgînd folos din neexecutarea îmbunătăţirilor specificate de ea în tratate pentru a popula pustietăţile cucerite în urmă de dînsa, cu oamenii alungaţi din Moldova de jafurile şi abuzurile de tot feliul ale ocîrmuirii locale.

Iar prelungirea termenului domniei până la şapte ani ni se înfăţoşază, nu ca un mijloc de a aduce oareş-

www.dacoromanica.ro

care stabilitate în ocîrmuirea ţărilor romîne ci spre a face din cei doi domni numiţi la 1802 niste instrumente şi mai devotate Rusiei.

Vedem Rusia ne stînd la îndoială pentru a încuraja, pe graniţa împărăţiei otomane, nişte tulburări cari pustiesc şi jăfuiesc în chip cumplit, timp de zece ani, una din ţările cu a cărei ocrotire se lăuda.

In fine reprezentanţii de to mîna ai împărăţiei dreptcredincioase, acei din principate ca şi acei din Constantinopol, dau pretutindeni dovadă de o lăcomie şi de o venalitate cari de loc nu se lasă întrecute de acea a paşalelor turceşti.

Capitolul următor va dovedi în chip indiscutabil cît de întemeiete şi de adevarate erau bănuielile şi aprecierile cuprinse în rapoartele şi memoriile agenţilor francezi.

III. Politica rusască în ţările romîne dela 1806 până la 1812; anexarea principatelor romîne de către Rusia la 1810; rîpirea Basarabiei.

Numirile lui Constantin Ipsilanti şi Alexandru Muruzi la scaunele Ţării Romîneşti şi a Moldovei, în toamna anului 1802, alcătuiau pentru politica rusască un succes strălucit.

Ipsilanti era cunoscut de mult ca un bărbat cu totul devotat Rusiei, dela care aştepta împlinirea visurilor lui ambiţioase: alcătuirea, sub suzeranitatea Rusiei, a unui *regat* sau cel puţin a unei domnii ereditare, cuprinzînd, pe lîngă Ţara Romînească, Moldova şi Bugeacul. El, în calitate de dragoman al Porţii, mijlocise tratatul de alianţă dela 1798, dintre Anglia, Rusia şi Poarta împotriva Franţei. Tot el, fiind domn al

www.dacoromanica.ro

Moldovei, declară unui călător care trecea prin Iaşi, că: „văzînd starea în care se găseşte împărăţia turcească, el ascultă mai cu sfinţenie de poroncile ambasadorului rusesc decît de *firmanele* marelui sultan[1] ". După ce fu mazilit din Moldova, casa lui din Constantinopol deveni sediul intrigilor ruseşti. Ipsilanti era în corespondenţă necontenită cu agenţii ruseşti şi cu boierii din Bucureşti refugiaţi la Braşov. Cu ajutorul solului rusesc, Tamara, a agentului rus Barozzi şi a consulului Chirico, izbuti să obţie ca boierii şi mitropolitul să'l ceară de domn al Ţării Romîneşti[2]. In sfîrşit, un bacşiş de 200 pungi, dat lui Tamara, îi procură această domnie[3]).

Ipsilanti era un om de o minte deosebit de ageră, de o mare activitate, de o fineţă şi de o dibăcie neobişnuite chiar la un grec din Fanar. El alcătuia pentru politica rusască un instrument nepreţuit, nu numai fiindcă lucrînd pentru Ruşi era încredinţat că lucrează şi pentru împlinirea scopurilor sale, ci şi pentrucă fiind domn al unei provincii situată la marginea împărăţiei, era şi principalul informator politic al Porţii.

In raportul lui Talleyrand cătră Napoleon I dela Mart 1806 cetim:

...Aceste ţări sînt ocîrmuite de doi domni greci tributari ai sultanului, dar cari sînt deprinşi a ceda presiunii Ruşilor de cînd această putere şi-a însuşit dreptul de epitropie asupra acestor provincii prin actul ei de mediaţiune dela 1802.

Funcţiunile deosebite cu cari sînt însărcinaţi aceşti

1) Ibid., ibid. piesa CCXC. 2) In privinţa acestor urzeli vezi ibid. ibid. şi piesa CCCXXXVI apoi ibid., supl. I, IV, piesele CCXII, CCXV, CCXVI, CCXVII, CCXXI CCXXII. 3) Vezi mai sus.

www.dacoromanica.ro

domni consista în datoria de a informa Poarta despre evenimentele politice ale Europei. Această misiune li dă asupra divanului o influenţă însemnată, care nu trebuie să contribue puţin a asigura predomnirea Rusiei cîtă vreme va ţine actuala stare de lucruri şi dacă aceşti domni ar urma să fie agenţii acestei puteri.

Domnul Valahiei, principele Ipsilanti, este cunoscut pentru devotamentul său orb către Rusia[1]...

Alexandru Muruzi, adus tot atunci în scaunul Moldovei, mai puţin ager şi fin, dar mai prudent şi poate mai înţelept decît Ipsilanti, trecea şi el drept un om al Rusiei dar era departe de a se bucura la ambasada rusască şi la Peterburg, de aceiaş încredere şi trecere.

Dela încheierea păcii între Franţa şi Poarta (25 Iunie 1802) şi reluarea relaţiunilor diplomatice, s'încinsese la Constantinopol o luptă din cele mai aprige între influenţa franceză şi acea rusască. Am văzut din fragmentele reproduse mai sus că agenţii francezi îşi dădeau perfect samă de intrigile şi manoperile Ruşilor şi le urmăriau cu cea mai deosebită atenţiune, denunţînd şi Porţii şi cabinetului francez că împărăţia vecină pregăteşte o răscoală generală a creştinilor supuşi sultanului. Dovezile erau destul de număroase şi de vădite pentru ca chiar minţile destul de greoaie ale marilor demnitari turci să se convingă de adevărul acestor denunţări, întărite atît prin purtarea mai mult decît suspectă a diplomaţiei ruseşti, cît şi prin adunarea de oşti pe malul Nistrului.

Misiunea franceză lucra mai ales la înlocuirea lui Ipsilanti pe care, cu drept cuvînt, îl privia ca cel mai preţios instrument al Rusiei. Ipsilanti, sub cuvînt de a strînge mijloace pentru a preveni şi a împiedeca prădăciunile *pasvangiilor* şi a celorlalţi *aiani* de pe

1) Ibid., supl. I, III, piesa CC, p. 59.

www.dacoromanica.ro

marginea Dunărei, punea dări peste dări cari, în mare parte, intrau în visteria lui particulară. In al doilea an al domniei, îndoi aproape toate dările, pretextînd că ţara avea să deie 6000 de pungi pentru datorii din trecut, aruncă dări extraordinare asupra eparhiilor, a mănăstirilor şi a boierilor. Ţara era sleită[1]. *Aceste impuneri erau contrare clauzelor înscrise de Rusia în tratatele ei cu Turcia, totuş, consulul rusesc nici gîndia să adreseze vro observaţie lui Ipsilanti.* Acesta era doară omul de încredere al Rusiei.

Tocmai în August 1806, Poarta, pusă în curent despre planurile duşmănêşti ale Rusiei, în urma insistenţei personale a lui Napoleon, destitui pe Ipsilanti şi pe Muruzi, înlocuindu-i prin Alexandru Şuţu în Ţara Romînească şi Scarlat Calimahi în Moldova, cari amîndoi treceau drept partizani ai Franţei. Ipsilanti aflînd depunerea lui în chip particular, nu aşteptă vestea oficială şi fugi în Transilvania, Muruzi avînd o conştiinţă mai puţin încarcată se îndreptă înspre Constantinopol.

Rusia ameninţă imediat pe Turci cu răsboiu dacă nu instalează din nou, în scaunele lor, pe cei doi domni. Poarta, spărietă şi nepregătită, cedă ameninţărilor ruseşti şi, revocînd numirile lui Şuţu şi a lui Calimahi, dădu iar scaunele principatelor foştilor domni.

Şi cu toată această umilinţă a Turcilor, trupele Rusiei trecură Nistrul şi ocupară principatele[2] Noemvrie-Decemvrie 1806) pe cari le ţinură ocupate timp de şase ani. Generalul conte de Langeron, emigrat francez în serviciul Rusiei, care petrecu acest timp în ţările noastre unde comanda o divizie rusască atribue isbucnirea răsboiului (proiectat de mult) intrigilor lui Ipsilanti care:

---

1) V. A. Urechia, *Istoria Românilor*. VIII, p. 743. 2) Vezi amănuntele relative la istoria ţărilor noastre între 1802 şi 1806 în a mea *Arhiva Senatorilor din Chişnău. I*, în *Analele Academiei*, seria II, Tom. XXI.

www.dacoromanica.ro

...Ştiu, să convingă curtea rusască că Turcii erau pe punctul de a-i declara răsboiu şi că trebuia ca Rusia să-i prevină. Arătă că nici o cetate turcească nu se afla în stare de aparare, că toate erau lipsite de trupe şi faptul era adevarat. In credinţă că era cu putinţă, printr'o singură campanie, să se puie stăpînire pe toate ţările din stînga Dunărei, ceiace într'adevăr era foarte cu putinţă; că Turcii fiind lipsiţi de bani, de forţe disponibile, lipsiţi chiar de mijloace pentru a reprima cetele de hoţi cari pradau Bulgaria, n'ar putea să ni opue nici o împotrivire, şi că după cucerirea celor trei provincii: Moldova, Basarabia şi Ţara Romînească, dînd mina cu Sîrbii şi, printr'aceştia împreunîndu-ne cu posesiunile noastre din Iliria, se împresurau toate posesiunile turceşti din Europa[1] ...

Tot Langeron mai adaogă că:

In alte împrejurări acest rasboiu, deşi foarte nedrept, era absolut indispensabil pentru Rusia. *Aceasta nu putea să lase Turcilor cetăţile Chilia, Ismail, Akerman, Bender şi Hotin, nici stăpînirea Basarabiei între Dunare, Prut şi Nistru... Fără posesiunea Basarabiei, Odesa n'ar fi putut nici odată să atinga creşterea la care a ajuns prin desvoltarea comerţului său şi poate că ar fi încetat chiar să existe*[2] ...

Iată deci intenţiunile cuceritoare ale Rusiei asupra ţărilor romîne denunţate de un Francez bun cunoscător al împrejurărilor, înveştit cu un înalt rang militar rus.

Michelson, comandantul de căpetenie al armatei de invaziune, intră în Iaşi alături de Ipsilanti *care fu instalat ca domn al amînduror principatelor*. Visul lui începea să se realizeze.

1) Langeron, în Hurmuzaki, sup. I, III, p. 109. 2) Ibid. p. 110.

www.dacoromanica.ro

Michelson, la intrarea lui în ţările noastre, asigură prin o scrisoare autorităţile constituite otomane că:

...Dacă sultanul destituie pe acei din funcţionarii săi cari, fiind partizani ai Francezilor, îl îndeamnă să rupa legăturile lui cu curtea Rusiei, Majestatea Sa Imperială va face ca trupele sale să se întoarcă în limitele împărăţiei sale. Aceasta o făgăduieşte legînduse pe cuvîntul său împărătesc[1] ...

Iar printr'o proclamaţie cetită în divanele îmbelor ţări, la 23 Decemvrie 1806, Michelson, în numele împăratului Alexandru, anunţa Romînilor că numai din grija pentru păzirea liniştii lor şi pentru drepturile lor cîştigate pornise răsboiul, care are de scop păzirea intereselor Rusiei şi ale principatelor:

...Ori şi cum vor fi întîmplările, noi făgăduim a va pricinui *desfatare* în toate prilejurile înaltei noastre ocrotiri şi ca fiind în lucrare tot feliul de chipuri ce va fi în puterea noastra, ca să lucraţi împreună la mîntuitoarea savîrşire ce vă punem înainte, care este de a împinge din hotarele voastre orice vrăjmaş va voi să tulbure lucrarea fericirii voastre, vă veţi arata vrednici întru toate soartei ce vă gătim[2] ...

Ce ipocrizie! Funcţionarii despre care se vorbeşte, Alexandru Şuţu şi Scarlat Calimahi, erau de mult destiutiţi!

Iată acuma în ce termeni raporta Talleyrand lui Napoleon intrarea Ruşilor în ţarile romîne:

...Năvălirea în Moldova a Ruşilor a oferit Europei

1) Ibid., I, II, p 366. 2) Sturdza *Acte şi Documente relative la Renaşterea României* I, p. 292.

www.dacoromanica.ro

scandalul unei noui agresiuni împotriva tuturor drepturilor suveranilor. Nu se mai declară răsboiu Sublimei Porţi ci se adresează un manifest supuşilor ei. Un general inamic li dă samă despre plîngerile curţii lui, caută să-i zdruncine prin ameninţări sau prin făgăduinţi odioase, vrea să dicteze împărăţiei otomane politica, legile, impozitele ei, o învinovăţeşte pentru uzul ce'l face de independenţa ei şi readuce răsboiul la acele veacuri de desordine şi de violenţă cînd nu era decît o irupţiune de barbari...

Dar Rusia ignorează încă ceiace Europa a datorit acestor progrese ale civilizaţiunii. Un secol a putut sa arunce cîteva oraşe în mijlocul pustiurilor sale; ac st secol însa n'a schimbat viaţa naţiunii. Ea samănă încă cu strămoşii ei şi Europa mai are încă a se apara împotriva Sciţilor.

Imparaţia dela Constantinopol a fost altădată expusă pustiirilor lor; acelaş pericol o ameninţă şi astazi, *şi toata puter a pe care viclenia o poate adaogi l arl ari i este întrebuinţata pentru a o lovi. In toate rasboai le de pe urma fruntariile ei au fost rînd pe rînd cotropite Crimea, Cubanul, provinciile Chersonului, Oczacovului au cazut în puterea Rusiei, şi cînd puterea a dat greş în împaraţia otomană, Ruşii au facut sa patrunda rascoala în provinciile sale; ei au ispitit credinţa Grecilor, au dat arme nemulţamiţilor, au corumpt lacomia, au sedus buna credinţa, subminînd puterea ce voiau s'o rastoarne... S'a promis pacea pentru a vedea fruntariile desarmate şi aceste fruntarii au fost cotropite, şi generalii ruseşti atacînd împăraţia otomană, au cutezat sa declare ca veniau ca prieteni pe teritoriul ei.*

Astfel îi vazusem, la sfîrşitul veacului trecut. oferind Poloniei prietenia lor vicleană, ocupînd ca aliaţi întinsele ei provincii, pană şi capitala ei, pănă şi treptele tro-

www.dacoromanica.ro

nului. **Dezastrele dela Praga au încununat această oribilă prietenie** [1])...

Răsboiul nu fu norocos pentru Turci, cetățile din Basarabia se predară fără lupță și Rușii îi bătură, într'una. In acelaș timp Napoleon, după ce strivise cu desăvîrșire Prusia în toamna anului 1806, bătu pe Rușii aliați cu ea la Pultusk, Eylau și Friedland, silind pe împaratul Alexandru să primească pacea dela Tilsit 7 Iulie 1807). Prin articolul 21 al acestui tratat, ostilitățile între oștirile rusești și turcești urmau să înceteze atît pe uscat cît și pe mare, pretutindeni unde curieri extraordinari vor duce vestea păcii astfel încheiete. *Prin articolul 22 Rusia se îndatora să evacueze Moldova și Țara Romînească*, dar Poarta nu le putea ocupa înainte de încheierea păcii definitive dintre ea și Rusia. Prin articolul următor, împaratul Alexandru I primia mediațiunea lui Napoleon pentru încheierea păcii cu Poarta. Tot printr'acest tratat, Napoleon se îndatora să evacueze provinciile cari le lasa Prusiei și printre cari era Silezia [2]).

Rusia insistase mult spre a încheie pace numai cu Franța (spre a avea mînă liberă față de Poarta), dar *Napoleon refuzase cu îndîrjire „să trateze despre pace fără aliații lui, printre cari Poarta este cel dintîiu* [3] ".

Traatul dela Tilsit era însoțit de două acte secrete, încheiete amîndouă în aceiaș zi, — unul intitulat: *Articole separate și secrete ale tratatului de pace și de amiciție din 7 Iulie 1807* [4] și celalalt: *Tratat de alianță ofensivă și defensivă dintre Franța și Rusia*[5]).

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MDCCVIII p. 828. 2) D. A. Sturdza, op. cit. I. p. 576 sq. 3) Ibid. p. 561. 4) Ibid p. 581. 5) Ibid. p. 583.

www.dacoromanica.ro

Prin articolul 4 al celui dintăiu, împaratul Alexandru se obligă a recunoaşte ca rege al Siciliei pe Iosif Napoleon, *îndată ce regele Ferdinand va fi primit ca compensaţie sau Insluele Baleare sau Creta.* Napoleon dispunea deci, în caz eventual, de o insulă care aparţinea aliatului său. Al doilea act mergea mai departe: art. 8 stipula că dacă Poarta n'ar primi mediaţiunea vorbită în art. 23 al tratatului dela Tilsit sau dacă trei luni după deschiderea negociaţiunilor ele nu ar fi condus la un rezultat satisfăcător, *Franţa se îndatoreşte să facă cauză comună cu Rusia şi amîndouă părţile contractante se vor sfătui spre a sustrage toate provinciile împărăţiei otomane jugului şi vexaţiunilor turceşti*[1]

Nu încape îndoială că în desele întrevederi ce le avură împreună Napoleon şi Alexandru I cu prilejul tratatului dela Tilsit, se vorbi mult de împărţirea Turciei şi că Alexandru I izbuti să smulgă lui Napoleon oareşicari făgăduinţi în această privinţă. Vedem pe cancelarul Rumianţov calificînd împărţirea Turciei de *marea lucrare* le grand ouvrage .

Tratatul dela Tilsit fiind comunicat atît Porţii cît şi trupelor cari stăteau faţă în faţă, se încheiă la 12 August 1807, la Slobozia, între Ruşi şi Turci, un armistiţiu pănă la 3 April 1808. Prin acest armistiţiu Ruşii se obligau a evacua principatele în termen de 39 zile dela data semnării, iar Turcii se declarau gata a trata despre pace cît mai curînd, şi se mai obligau a ocupa cetăţile de pe malul Dunărei, Ismailul, Brăila şi Giurgiul numai 35 de zile după semnare, cu garnizoanele strict necesare pentru paza lor, iar celelalte cetăţi turceşti să nu fie ocupate decît după semnarea păcii.

---

1) Ibid, p. 584.

www.dacoromanica.ro

In timpul ce avea să curgă până la semnarea păcii, amîndouă împărăţiile renunţau la orice amestec în administraţia principatelor.

Posedăm textul rescriptului din 28 Iunie st. v. prin care Alexandru I poroncia lui Michelson *să încheie armistiţiul în sensul în care fu încheiat la 12 August*[1] ; totuş el, răsgîndindu-se, nu voi să'l recunoască, *refuză să evacueze principatele şi urmă să le ocîrmuiască după placul lui.*

Ipsilanti chemat la Petersburg în August 1807, nu se mai întoarse în ţară; la Mart 1808 se făcu cunoscut că domnia îi încetase şi că principatele vor fi ocîrmuite de divanurile lor, sub preşedinţia unui înalt demnitar rusesc. De fapt, toată puterea era în mîna comandantului armatei ruseşti şi a acestui preşedinte al divanurilor,

Iată ce raporta la 2 April următor, Lamare lui Champagny:

„El Miloradovici a făcut aici un act de autoritate destul de însemnat; a disolvat oareşcum divanul Ţării Romîneşti, notificîndu-i că Ipsilanti nu mai are de dat nici un ordin în aceste provincii şi numind, pentru a'l înlocui, un comitet de patru boieri mai de samă. Ei sînt de pe acuma în ceartă deschisă. Nu mă voiu amesteca. Ruşii fac pregătiri spre a rămînea aici eternitatea întreagă[2] ...

Iar la 30 April el mai raportează:

„Vineri, 8 ale lunii, generalul rus Miloradovici, a notificat în chip oficial divanului Ţării Romîneşti, printr'o scrisoare a d-lui mareşal Prozorowski, că principele Ipsi-

1) Ibid, p. 590. Hurmuzaki XVI, piesa MDCCXXXVIV, p. 835.

www.dacoromanica.ro

lanti fusese deposedat de amîndouă principatele de către împaratul Rusiei, care i-a dat moşii în vecinătaţile Moscovei, cu un sat de vre-o cincizeci de case, poroncindu-i să se ducă acolo şi să'l cultive. *Astfel încep să se deschidă drumurile pentru cei doi domni cărora Majestatea Sa Imparătească li-a aratat interes*[1]...

Napoleon nu evacua Silezia precum îl îndatora tratatul dela Tilsit, dar împaratul Rusiei urma să ocupe ţările romîne, şi unul şi altul voia să păstreze o pradă preţioasă.

Iată ce cetim în instrucţiunile deta de Alexandru I lui Tolstoi, încă dela 27 Septemvrie 1808:

...Să-i spună lui Napoleon) că chipul cel mai expeditiv de a pune capăt răsboiului între Ruşi şi Turci ar fi mediaţiunea Franţei, unită cu temerile inspirate Turcilor de armele ruseşti, *împaratul Alexandru sa dobîndeasca stapînirea asupra Moldovei şi a Ţarii Romîneşti, mutînd graniţele împărăţiei sale la Dunare*[2] ...

Iar dacă ar întîmpina greutăţi prea mari întru îndeplinirea acestei dorinţi, Tolstoi avea să ceară ca la pace, pentru a despăgubi pe împaratul Rusiei de cheltuelile făcute cu răsboiul, Turcia să-i cedeze pe lîngă alte teritorii *„toată ţara cuprinsă sub denumirea de Basarabia adică Bugeacul) cu cetăţile Bender, Akerman, Chil'a şi Ismail, plus cetatea Holinului*[3]).

La cererile lui Tolstoi, Napoleon răspunse că dacă Rusia nu deşartă principatele, *el îşi va menţine trupele în Silezia* şi că nu este caz de a proceda la

1) Ibid., ibid. piesa MDCCXXXV, p. 835. 2) D. A. Sturdza, op. cit., I p. 604. 3) Ibid, ibid., 606.

www.dacoromanica.ro

împărţirea Turciei, de oarece Poarta s'a grăbit să primească mediaţiunea Franţei [1]).

Aceste tratări de pace nu putură să înceapă deşi Poarta trimisese solului ei la Paris instrucţiile şi puterile trebuite, din cauză că Rusia insista pentru modificarea prealabilă a condiţiunilor armistiţiului dela Slobozia.

Este mai mult decît probabil că, la Tilsit, Napoleon promisese verbal lui Alexandru, ţările romîne, dar nu specificase lămurit compensaţia ce o cere ea în schimb, lăsîndu'l să creadă că această compensaţie va fi Albania şi Grecia. Surprinderea ţarului va fi fost din cele mai neplăcute cînd el văzu că acest obiect de compensaţie este Silezia, pe care n'o putea lăsa lui Napoleon: 1) fiindcă dădea astfel acestuia o bază de operaţii prea apropietă de Rusia, 2 fiindcă aparţinea Prusiei, amica şi aliata lui, a cărei fiinţă o privia ca indispensabilă securităţii împărăţiei sale, 3) fiindcă se temea ca Napoleon să n'o alipească de marele ducat, nou creat de el, al Varşaviei.

Negociaţiunile pe această temă urmară până la întrevederea dela Erfurt (Septemvrie — Octomvrie 1808), Rusia cerînd să păstreze principatele şi Napoleon pretinzînd în schimb Silezia. Pretenţiuni e Rusiei în privinţa strămutării graniţii sale la Dunăre sînt expuse pe larg, atît în toate rapoartele solului francez la Petersburg cît şi în acele ale solului rusesc la Paris. Textele acestor rapoarte precum şi a altor piese în legătură cu această chestiune sînt reproduse în întregime. în volumul I al nepreţuitei culegeri de *Acte şi Documente relative la renaşterea Romîniei* a lui D. A. Sturdza, unde cetitorul doritor de

1) Ibid., ibid., p. 617, Instrucţiile trimise de Champagny ambasadorului Franţei la Peterburg.

www.dacoromanica.ro

a se documenta asupra acestui moment atît de important al istoriei noastre le va putea găsi[1].

Napoleon, încurcat în răsboiul cu Spania şi temîndu-se ca Anglia să nu puie la cale vro nouă coaliţie împotriva lui, se hotărî să-şi asigure, chiar prin concesiuni, sprijinul Rusiei. Se puse la cale o întrevedere între cei doi suverani la Erfurt Septemvrie Octomvrie 1808) unde, după negociaţiuni laborioase se încheie o convenţiune secretă de alianţă între Franţa şi Rusia.

Prin această convenţiune, Rusia se îndatora să încheie pace cu Anglia numai de acord cu Napoleon, pe baza principiului *uti possidetis* şi în urma recunoaşterii de către Anglia a nouei ordine de lucruri stabilită de Franţa în Spania. *In schimb Napoleon recunoştea Rusiei stăpînirea definitivă a ţărilor romîne:*

Art. 5. Inaltele părţi contractante se îndatoresc să privească, ca condiţiune absolută a păcii, *reocunoaşter a de catră Anglia a Finlandei, a Ţării Romîneşti şi a Moldovei ca părţi integrante ale imperiului Rusiei.*

Art. 8. M. S. împaratul Rusiei, după revoluţiunile şi schimbările cari tulbură împărăţia otomană şi cari nu lasă nici o posibilitate de a da şi, prin urmare, nici o speranţă de a dobîndi garanţii îndestulătoare pentru persoanele şi bunurile locuitorilor Ţării Romîneşti şi ai Moldovei, *ducînd, din acea parte, graniţile împarăţiei sale pâna la Dunare şi alipind Ţara Romîneasca şi Moldova la împaraţia sa, neputînd să recunoască integritatea împaraţiei otomane decît cu această condiţie, M. S. împaratul Napoleon recunoaşte alipirea vorbită şi*

1) Dela pag. 576 la pag. 926.

www.dacoromanica.ro

limitele din aceasta parte a împarației rusești duse pînă la Dunare[1] ...

Rusia sondînd, încă dela începutul anului 1809, Austria asupra atitudinii sale în cazul unei extensiuni a graniților sale până la Dunăre, monarhia habsburgică care se pregătia tocmai atunci de răsboiu împotriva lui Napoleon, răspunse că n'are nici o obiecțiune de făcut[2].

Poarta, amărîtă de purtarea vicleană a Franței față de ea, reîncepuse ostilitățile la April 1809.

Napoleon dădu însuș pe față consimțimîntul lui la anexarea Moldovei și a Țării Romînești de cătră Rusia cu prilejul deschiderii corpului leginitor la 3 Decemvrie 1809:

„...*Amicul și aliatul meu, împaratul Rusiei, a alipit către împărăția sa Finlanda, Moldova, Țara Romînească și un ținut din Galiția. Nu sînt gelos de nimic ce s'ar întîmpla în bine acestei împărății...*[3])",

La 15 April al anului următor, 1810, se petrecu un fapt ce până acuma n'a fost menționat de istoricii noștri. In acea zi, atît solul francez la Peterburg, Caulaincourt, cît și acel austriac, contele de Saint Julien, primiau dela cancelarul împărătesc o notă în următorul cuprins:

...*Majestatea Sa Imperială*, **privind Moldova și Țara Romînească ca niște provincii carî fac parte din împărația sa** și cari ca atari trebuiesc să fie ocîrmuite de legile sale, a prescris chiar acum să nu se mai admită într'însele niște drepturi ale caror exercițiu nu este tolerat decît în Turcia. Prin urmare, a însărcinat pe subsem-

1) Ibid., ibid., p. 926. 2) Ibid, ibid., p. 930. 3) Ibid, ibid., p. 938.

www.dacoromanica.ro

nului, cancelar al imperiului, să declare E. S. domnului ambasador al Franţei, că orice individ născut în aceste două provincii, nu poate fi privit decît ca supus al Majestaţii Sale, că totuşi îi lasă să aleagă a rămînea astfel, sau să părăsească ţara într'un termen de şase luni, după ce-şi vor fi achitat datoriile sau vor fi dat samă de bunurile sau funcţiunile a căror administraţie vor fi avut-o; şi că, în ce priveşte persoanele născute aiurea, ele vor putea exercita comerţul sau alte profesiuni în zisele *provincii*, dupa stipulaţiunile tratatelor şi conformînduse legilor împărăţiei precum şi regulilor imperioase cerute de starea de răsboiu cîtă vreme ea există.

Făcînd această comunicare domnului ambasador, subsemnatul îl roagă s'o aducă la cunoştinţa Curţii sale şi se grăbeşte a se folosi etc., etc.

Pentru copie conformă,

Semnat : Consilierul de Curte, *Andrei Pisani*[1] .

Iată-ne deci în faţa unei comunicări formale a anexiunii principatelor de cătră dreptcredincioasa şi ocrotitoarea împărăţie. Toate bănuielile şi denuntările agenţilor francezi din Iaşi, Bucureşti şi Constantinopol se găsiau deci pe deplin confirmate şi îndreptăţite. Crezînd că momentul oportun a sosit Rusia aruncase masca ipocrită sub care ascundea până atunci intenţiile ei şi arata lumii că nu interesul şi iubirea pentru dreptcredincioşii locuitori ai principatelor, ci numai o insatiabilă lăcomie călăuzise paşii săi până atunci. Şi cum rămîne oare acum cu proclamaţia lui Michelson, cetită la 23 Decemvrie 1806 în divanurile amînduror ţărilor şi cu făgăduinţile cuprinse într'însa? Drept redincioasa împărăţie

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MCLXVI, p. 853. Aceasta este copia remisă de autoritaţile ruseşti consulului francez. Fornetti din Bucureşti. O copie identică a fost trimisă agentului austriac din Iaşi, Duldner.

www.dacoromanica.ro

într'adevăr, îndepartase din hotarele lor orice vrajmaş", dar se instalase ea în locul altora, pentru totdeauna. Insă am văzut că, prin tratatul secret, împaratul Alexandru anexa ţările noastre fiindcă nu voia să le lase pradă barbariei turceşti. In cît priveşte *desfatarea* ce avea să pricinuiască ţărilor noastre şăderea într'însele a oştilor împărăteşti, vom vedea mai departe de ce feliu a fost acea *desfatare.*

Consulul austriac din Iaşi, Duldner, scria la 23 August 1810, cabinetului din Viena:

...*Starea de anarhie* care domneşte în această ţară, în care mulţi din boieri găsesc mulţamirea lăcomiei lor, *urmează şi pare sa fie nu numai tolerată, dar chiar şi bine vazuta de politica rusască, în scop probabil de a cîştiga pe boierii cei mari pentru politica Rusiei şi spre a face ca suveranitatea rusască, anunţată lor prin nota dela 15 April, sa li pară plăcută*[1] ...

Tot Duldner raportează, la 19 Septemvrie următor, despre serviciul religios celebrat în ziua de Sfîntul Alexandru, în urma căruia se ţinu, la mitropolie, o predică exortînd pe locuitori la îndeplinirea îndatoririlor ce le aveau către suveranul lor, împaratul Alexandru[2])

Se pare că Austria a protestat la Poartă prin internunţiul său împotriva măsurii luate de Rusia, după cum reiesă dintr'un raport adresat Afacerilor Străine, la 5 August 1810, de către Latour Manbourg ambasadorul francez de'a Constantinopol[3]).

Şi acuma voiu arata ce zic atît consulii şi agenţii francezi în principate, cît şi Langeron, Francezul în

1) Rapoarte consulare austriace din Iaşi, la acea data. Bibl. Acad. Rom. 2) Ibid., la data arătată. 3) Hurmuzaki supl. I, II, piesa DCCLI.

www.dacoromanica.ro

serviciul Rsuiei, despre starea în care ocupațiunea rusască dela 1806 1812 dusese și lasase țările noastre și despre ce fel de *desfătări* li procurase:

La 5 Fevruar 1808, Lamare raporta lui Champagny:

...Generalii ruși urmează să ridice din aceste nefericite provincii contribuții enorme: *ei vor lasa țaranilor munteni și moldoveni numai ochii ca sa plîngă.* Dau E. V. ca un fapt adeverit că, încă în timpul din urmă, mareșalul Prozorovski a cerut divanului Țării Romînești 2400 pungi spre a face să se clădească, zicea el, în țară, cazărmi și spitale pentru trupele rusești. Simținduse prea tare constrîns, divanul a răspuns că-i este absolut imposibil să deie această suma și că, dacă se stăruie a i se cere, s'ar vedea silit să facă reprezentări la Petersburg.

Atunci mareșalul s'a mărginit să ceară jumatate din această sumă, care i s a pregatit, și aceasta cu buna samă nu este pentru a clădi aici spitale, dar pentru a nu ieși din țară cu buzunarul gol. *De cînd Rușii sînt aici, generalii en chef, Michelson și Prozorovski, au avut totdeauna cîte 300 lei 450 franci pe zi pentru masa lor; Meyendorff, Țiterov, Miloradovici și chiar Lascarov cîte 200 lei; Bahmetiev, Ulanius și mai mulți alții cîte 100 lei, toți ceilalți ofiteri, gheliruri.* Iată probabil ceiace îi reține atît de tare în Moldova și în Țara Romîneasca. Execut întocmai, domnule, ordinele generalului Sebastiani, și îndeplinesc toate intențiunile Majestății Sale Imperiale, trăind bine cu ei toți, *dar, ca om cinstit, nu pot ascunde E. Y. că-i privesc pe toți ca niște infami jacași*[1] ...

Adjutantul Mériage scria din București lui Champagny, la 18 Fevruar 1808:

1) Ibid., XVI, piesa MDCCXXX, p. 832

www.dacoromanica.ro

...S'a pus în această provincie o dare de 30 lei de fiecare casă. Această dare dă loc la murmurele Romînilor de vreme ce este de cinci ori mai mari decît acea ce o plătesc de obiceiu[1] ...

Iar în raportul dela 27 Mart al lui Lamare cetim:

Această ţară este cu desăvîrşire distrusă, ruinată şi dispopulată dacă pacea şi o grabnică mîntuire nu vin în ajutorul ei. Nu este pildă de vexaţiuni asămănătoare celor ce exercită la ţară isprávnicii îndemnaţi de divanul lui Ipsilanti şi de ordinile suverane ale Ruşilor.

Nu este zi în care să nu găsesc la uşa mea sau la acea a cancelariei mele zece ţarani romîni, plîngînd şi implorînd în zadar ajutorul meu. Inecările dela Nantes nu erau mai îngrozitoare decît mijloacele ce se întrebuinţează pentrù a extorca acestor nenorociţi cel de pe urmă *viţel*, cel de pe urmă *miel*, cea de pe urmă *gaina. Oameni foarte demni de credinţă ma încredinţeaza ca sînt puşi la tortură în acelaş teasc. piciorul barbatului lînga piciorul femeii, pănа cînd mărturisesc şi predau tot ce au.* Nu mai este în ţară nici fîn nici orz. De opt zile nu mai este în piaţa Bucureştilor nici carne, nici pîne, nici lemne, nici verdeţuri. Ţaranii romîni vor pleca toţi, fie în Turcia, fie în Transilvania şi nu se vor întoarce nici odată[2] ...

La 8 Iulie a aceluiaş an, Sebastiani raportează din Constantinopol:

...Ţara Romînească este într'o stare de mizerie ce cu greu s'ar putea descrie. Şăderea într'însa a armatei ruseşti. care apasă întreagă pe ea, precum şi lăcomia lui Ipsilanti au redus-o la cea de pe urma mizerie[3] ...

1) Hurmuzaki, supl. I, II, piesa DCLIV, p. 501. 2) Ibid., XVI, piesa MDCCXXXII, p. 834. 3) D Sturdza, op. cit., I, p. 893.

www.dacoromanica.ro

Intr'un raport al lui Ledoulx către Champagny din 1810 mai găsim următoarele:

...Ţara Romînească este în starea cea mai deplorabilă, dările ce divanul este silit să le perceapă pentru trebuinţele armatei sînt de patru ori mai mari de ceiace erau sub domni. *Un nenorocit de ţaran care drept toată avere posedă o păreche de boi şi un car, plăteşte nişte biruri ridicînduse pănа la 40 lei pe lună.* Totalul general, stabilit la sfîrşitul anului 1809, reprezintă o sumă de 30 milioane pe cari Ţara Romînească a fost silită să le furnizeze Ruşilor, dela intrarea lor în ţară, atît în bani cît şi în provizii deosebite. Trebuie să se adaoge la aceasta tot ce boierii, în mînile cărora Ruşii au vîndut autoritatea administrativă, au putut să mai stoarcă pentru propria lor socoteală, care se poate ridica la alt total de aproape zece milioane şi atunci îşi va putea cineva face o idee de nevoia în care se găseşte această nenorocită ţară.

Fapt este că dacă această stare de lucruri mai ţine un an, Ţara Romînească va fi o ţară darapanată fără sorţi de mîntuire şi care va trebui repopulată, caci o mare mulţime de sateni din satele cari se afla în apropiere de Dunare, împinşi de desnadejde, au fugit şi mai fug încă în Bulgaria, spre părţile Şiştovului şi a Nicopolei unde sînt foarte bine primiţi[1]...

Extrag următoarele din raportul adresat la 14 Iu- 1810, de Mériage, Relaţiunilor Externe franceze:

...10. *Ţara Romînească şi Moldova.* — Aceste provincii sînt de o fertilitate admirabilă. Erau acoperite de turme de vite; dar oştirea rusască, a mîncat astfel această ţară în cît, la începutul anului 1809, ea nu mai oferia decît icoana unui pustiu. Armata rusască începea să fie silită

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MDCCCLII, p. 848.

www.dacoromanica.ro

a-şi trage proviziile din provinciile dela Nordul Nistrului şi dela Odesa [1])...

Ledoulx scria lui Otto la 15 April 1812:

...Printr'un ordin al d-lui general Kutuzov, Valahia Mare şi Mică trebuie să furnizeze pentru ziua de 28 a lunii, 20.000 de care, fiecare cu cîte patru boi şi mînat de doi ţarani. Cu toate observaţiile ce au putut face boierii şi cari dovedesc ruina totala a acestei provincii, generalul *en chef* a persistat în cererea lui. Mi s'a spus că, cu prilejul celui de pe urmă răsboiu, oastea rusască, înainte de a deşerta Ţara Romînească, facuse o cerere la fel, dar mult mai puţin considerabilă. De astă dată armata va trage cu dînsa 80.000 boi şi 40.000 ţarani cari vor merge fără îndoială să populeze vr'un colţ de pustiu. Şi aceasta, domnule ambasador, nu este tot. Generalul Kutuzov mai cere şi două milioane în bani. Divanul va fi silit să puie o nouă dare pe toţi locuitorii ţării, pămînteni sau străini [2] ...

Principatele fură îndatorite să furnizeze armatei ruseşti toate proviziunile trebuitoare şi să le transporte la locurile hotărîte. Pentruca cetitorul să-şi poată da sama de enormitatea cîtimilor cerute, voiu arata că numai în anul 1808, cînd lipsa de nutreţ era cumplită, Prozorovski hotărî să se deie 70.000.000 puduri **(1.146.000 tone)** fîn.

In Septemvrie 1808, se cer Moldovei, ca suplement peste cîtimile ce fusese impuse, deodată 80.000 *cetverturi* (apr. 50.000 chile) grîu, 40.000 cetverturi (apr. 25.000 chile) ovăs şi 30.000 *cetverturi* (apr, 19.000 chile) hrişcă, calculate a 10 lei, jumatate în

1) Hurmuzaki, supl. I, II, piesa DCCCLXXV, pag. 587. 2) Ibid., ibid. piesa DCCCLXXXVIII, p. 782.

www.dacoromanica.ro

bani, jumatate în natură. Tot atunci se impune Ţării Romîneşti o furnitură suplementară de 50.000 chile de Brăila de grîu, 80.000 chile de ovăs şi 120.000 care mari de fîn.

La Fevruar 1809, adică în momentul în care erau s'începă arăturile, se cer din Moldova 11.000 care cu 44.000 boi, spre a aduce din Rusia 54.000 cetverturi grîu.

In anul 1810, Moldova era silită să cheltuiască 5.890.300 lei pentru armata şi spitalele ruseşti, afară de transporturile ce trebuiră să le facă ţaranii şi de alte cheltueli de tot feliul, cum erau s. e. acele pentru *porţia de carne* ce ţările noastre fură îndatorite s'o procure zilnic, atît pentru fiecare soldat din oştire cît şi pentru fiecare bolnav aflat în spitalele ruseşti[1].

Proviziile şi banii luaţi din principate erau în mare parte dilapidaţi de ofiţerii ruşi activi şi de intendenţă: amănuntele ce ni le dă în această privinţă Langeron ne luminează pe deplin asupra cinstei şi a moralităţii camarazilor săi de arme.

In unul din memoriile mele asupra *Arhivei Senatorilor din Chişinău*[2]) am avut grijă să adun la un loc amănuntele mai de preţ date de Langeron. Din ele reiesă că aproape toţi generalii ruşi pradau în chip neruşinat atît visteria împărătească cît şi ţara în care se aflau, că ei se dădeau la tot soiul de jafuri şi de abuzuri, dela prădăciunea cu mîna armată pănă la contrabandă, iar intendenţa şi serviciul sanitar erau putrede de corupţiune. Picante sînt mai ales amănuntele asupra imoralităţii bătrînului Kutuzov şi a camarilei sale de escroci, de aventu-

1) Vezi în a mea *Arhiva Senatorilor din Chişinău*, în Analele Academiei Romîne, rapoartele consulilor austriaci din I şi la datele indicate mai sus; copiile acestor rapoarte se afla la Academia Română. 2) Ibid., ibid, p. 64, nota 3.

www.dacoromanica.ro

rieri, de complezenţi şi de femei pierdute. La corupţiunea produsă de regimul turco-fanariot, oştirile ruseşti, mai adăogiră, prin ocuparea ţării în timp de şăse ani, o bună pătură de corupţiune muscălească.

Principatele nu scapară de jaful rusesc nici după evacuare; vedem pe Ruşi cerînd şi în anul următor, 1813, *achitarea unor datorii către oştirea rusască*, căci iată ce cetim în raportul lui Ledoulx către Otto din 8 Fevruar 1813:

...Cu greu îşi poate cineva face o idee justa de aroganţa consulului Rusiei. A prezentat domnitorului în timpii din urmă două note oficiale. In cea dintăiu el reclamă, în numele amiralului Ciceagov, mai bine de două milioane de lei, o pretinsă datorie a Ţării Romîneşti către armată[1] ...

Spre sfîrşitul anului 1811 era vederat că ruptura dintre Napoleon şi Alexandru I era apropietă. Tratativele pentru pacea cu Turcii, cari reîncepuse, fură împinse cu mai multă sîrguinţă de Ruşi, căci aveau nevoie de concentrarea tuturor puterilor împărăţiei spre a face faţă primejdiei care-i ameninţa. Dacă ceruse până atunci mutarea graniţei la Dunăre, se mulţămiau acuma, întăiu cu Moldova, pe urmă cu Moldova până în Siret, precum arată următoarele extracte:

Hübsch scria baronului X... despre unele din condiţiunile păcii, la 25 Noemvrie 1811, din Constantinopol:

...Se pare că s'a convenit ca fluviul Siret, până la confluentul său cu Dunărea, să alcătuiască graniţa între cele două împărăţii, că Ţara Romînească se va întoarce sub suveranitatea Porţii otomane[2] ...

1) Hurmuzaki, supl. I, II, p. 704. 2) Ibid., piesa DCCCXXXVII, p. 645.

www.dacoromanica.ro

Acelaş mai scria aceluiaş în aceiaş zi:

...Sultanul consimte să cedeze cursul Şiretiului, dar doreşte să păstreze pe acel al Dunarei şi cetăţile de pe malul drept al acelui fluviu. Turcii erau gata să nu cruţe nici chiar cele mai mari sacrificii spre a izbuti la aceasta. Kihaya bey, într'o a doua convorbire, i-a anunţat că după depeşile Marelui Vizir: Galaţi, Ismail, Tamarok (?) şi Bugeac fusese cedate Ruşilor[1])...

La 1 Fevruar 1812 Ruşii erau atît de siguri că vor pastra Moldova, încît Ledoulx scria lui Otto:

...Ruşii par foarte convinşi că Moldova li va rămînea, căci se şi lucrează aici la nişte memorii şi nişte proiecte relative la Galaţi, din care se voieşte a se face rivala Odesei[2])...

Napoleon împingea pe Turci să nu cedeze, dar aceştia, înşălaţi de el după Tilsit şi Erfurt, nu mai aveau încredere într'însul. La 12 Maiu 1812, adică atunci cînd *marea armată* a lui Napoleon era în plin mers împotriva Rusiei şi cînd aceasta îşi aduna toate puterile la graniţa ei despre apus, Turcii încheieră pacea dela Bucureşti, prin care Rusia dobîndia toată ţara dintre Nistru şi Prut, până la Dunăre. Nu s'a putut afla până astăzi cari au fo t temeiurile cari au făcut pe plenipotenţiarii Porţii să consimtă la această cesiune de teritoriu, tocmai în clipa în care Rusia era expusă celei mai mari primejdii ce o ameninţase dela năvălirea într'însa a Tatarilor. S'a zis, dar nu s'a dovedit, că împuterniciţii Porţii au

1) Hurmuzaki, supl. I, II, piesa DCCCXXXVIII, pag. 646. 2) Ibid, I, II, piesa DCCCLXV, p. 666.

www.dacoromanica.ro

fost convinşi prin aurul rusesc; vinovaţi sau nu, ei îşi ispăşiră greşala cu capul.

Iată cum se exprimă Langeron asupra cesiunii Basarabiei:

...N'am putut nici odată să înţeleg ce a putut ademeni pe Turci să ni acorde o pace care devenise atît de indispensabilă pentru noi; am certitudinea că nici un membru al congresului turc nu fu nici cumpărat nici cîştigat prin speranţe deşteptate... Intîrziind pacea cu şase luni, omul cel mai puţin varsat în ştiinţile diplomatice şi militare putea să vadă lămurit că vom fi siliţi să ne retragem noi înşine pănă la Nistru [1]...

Ştim însă că, încă la 19 April, Alexandru I mai spera să obţie Dunărea ca fruntarie căci, la acea dată, scria lui Ciceagov care înlocuia în comanda armatei pe Kutuzov:

...Intăia voastră îndatorire va fi să examinaţi bine modul de administraţie existînd astăzi şi să luaţi toate dispoziţiunile ce, în înţelepciunea voastră, le veţi judeca proprii să uşureze starea locuitorilor *şi să li inspire iubire pentru stăpînirea noastră* [2]...

Şi iată cum mai bine de jumătate din Moldova fu ruptă din trupul ţării tocmai de acea putere care, de patruzeci din ani se proclamă ocrotitoarea şi binefăcătoarea noastră. Şi numai faptului că Napoleon I, pornind la 1812 cu oastea lui cea uriaşă (pentru acele vremi) împotriva Rusiei, silind pe aceasta să-şi adune toate oştirile la un loc pentru a'l răspinge, datorim faptul că rămăşiţa Moldovei şi întreaga Ţară Ro-

1) Ibid., p. 390, nota 1. 2) D. A. Sturdza, op, cit, pag. 1014

www.dacoromanica.ro

mînească mai trăiesc astăzi o viaţă romînească, că în ele se gîndeşte, se vorbeşte, se scrie romîneşte.

Termin acest capitol reproducînd ceiace scrie în rapoartele sale baronul de Bois le-Comte, trimis de guvernul francez, la 1834, în ţările noastre spre a da samă de starea lor politică şi economică:

Pacea dela Bucureşti făcînd să treacă sub stăpînirea împaratului Alexandru toată ţara de dincolo de Prut, supuse ocîrmuirii ruseşti proprietăţile celor mai bogaţi dintre Moldoveni. Moldovenii secundase pe Rusia prin toate mijloacele lor; ea se înţelegea cu Poarta în paguba lor, desmembrîndu-li teritoriul lor şi făcînd să i se cedeze o treime dintr'însul[1]); *Poarta nu avea dreptul să facă această cesiune şi* **Rusiei ar fi trebuit să-i fie ruşine s'o ceară** [2])...

IV Politica rusască în ţările romîne dela 1812 până la 1828.

In primii ani cari urmară păcii dela Bucureşti, acţiunea rusască în principate fu mai puţin activă, împărăţia dreptcredincioasă nu era populară nici în ochii boierilor nici în acei ai poporului, consulii ei trebuiră să se mulţămească s'aştepte ca resentimentele produse de rîpirea Basarabiei şi de durerile ocupaţiunii să mai piardă din amărăciunea lor.

Domnul numit de Poartă la scaunul din Bucureşti, Ion Gheorghe Caragea, poate cel mai jacaş din toţi domnii hărăziţi de Fanar acestor ţări, era cu desăvîrşire devotat Rusiei.

1) Moldova dintre Prut şi Nistur are o întindere de 45600 chilometri patraţi, cea dintre Prut şi munţi numai 38221. 2) Hurmuzaki, XVI, piesa DXI, p. 328.

www.dacoromanica.ro

Domnul Moldovei, Scarlat Calimahi, fiind bănuit de simţiminte anti-ruseşti, era rău văzut de consulul rus dela Iaşi care, spre a întemeia din nou un partid rusesc în Moldova, aţîţa împotriva lui pe unii din boierii cei mari.

La 17 Mart 1813, Ledoulx scria lui Maret:

...Principele Caragea... are corespondenţi cari, prin continuitatea rapoartelor lor mincinoase, se pare că ar fi izbutit să'l rătăcească şi aceasta cu atît mai multă uşurinţă cu cît intrigile ruseşti îl încunjură din toate părţile. Acest domnitor are de pe acum o corespondenţă ascunsă cu Italinski, Fonton şi chiar cu Ipsilanti; de pe acum partidul rusesc predomneşte aici într'un chip scandalos.

...Consulul rusesc se bucură aici de o autoritate nemărginită; ajunge ca un rus oarecare să aibă vre-un proces, pentruca lumea să fie de mai nainte încredinţată că va avea cîştig de cauză [1]...

Fornetty, scria lui Richelieu, din Iaşi, la 2 Iunie 1817.

...Aici lumea s'aşteaptă la depunerea domnitorilor, deşi după tratate urmează ca ei să ocîrmuiască încă aproape trei ani. S'ar părea că domnii actuali ar fi învinovăţiţi că au favorizat venalitatea slujbelor, au prodigat titlurile de boierie şi au cruţat prea puţin ţările în multe privinţi. Principele Caragea este acuzat că ar fi ocîrmuit în chip tiranic, dar această învinovăţire nu poate fi făcută domnului Moldovei căruia i s'ar putea poate reproşa prea multă slăbăciune şi nehotărîre. *Se pare că şi-ar fi atras animadversiune, jignind, în momente*

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MDCCCLXXXI, p. 958.

www.dacoromanica.ro

delicate, niște familii pe cari Rusia le cinstește cu prietenia ei particulară[1])...

Pagé, scria din București, lui Richelieu, la 10 Octomvrie 1818:

...(Principele Caragea face pregătiri de plecare ... Circulă sgomotul că este acuzat de a fi ridicat sub diferite pretexte, în timpul celor doi ani ai domniei sale aici, în disprețul tratatului dintre Rusia și Poartă, niște contribuții enorme. După toate aparențele se crede că el se va retrage, cu toată familia lui, în Rusia[2] ...

Relațiunile dintre Turcia și Rusia erau destul de încordate din pricina tărăgănirii celei dintâiu a da satisfacție celei de a doua în privința unor cesiuni teritoriale în Azia, la cari se obligase în 1812. Rusia întrebuințase adesea un limbagiu amenințător și se vorbia de grămădire de trupe în Basarabia, în Podolia și în Cherson. Intrigile rusești în împărăția otomană începuse și Caragea alcătuia pentru Rusia un auxiliar prețios. Ea închidea deci ochii și nici gîndia să facă uz de dreptul ei de reprezentare în fața unor jafuri la cari nu se dedase până atunci nici o domnie fanariotă. În schimb însă se denunțau necontenit Porții abuzurile și împilările lui Calimahi cari sau nu existau decît în închipuirea agenților ruși sau erau afară de proporții mici dacă le asămănăm cu acele ale lui Caragea. Nu mă pot împiedeca să reproduc aici un răspuns al Sultanului Mahmud la denunțările ambasadei rusești, privitoare la abuzurile necontenit imputate lui Calimahi. răspuns care nu se află în rapoartele franceze. iată'l:

1) Ibid, piesa MCMLXII, p. 1018 2) Ibid., piesa MCMLXXVIII p.1027

www.dacoromanica.ro

...Pentru ce oare se tot năpusteşte solul (rusesc) asupra lui Calimahi, cînd toată lumea ştie că Caragea fură cu mult mai mult decît el?[1])...

După fuga lui Caragea, spre a pune un capăt intrigilor Rusiei în privinţa numirii domnilor ţărilor romîne, un *hatt* al sultanului, din întăia jumatate a lunii Decemvrie 1818, hotăra ca scaunele celor două ţări nu se vor mai putea da decît urmaşilor domnitorilor: Alexandru Suţu, Mihaiu Suţu, Scarlat Calimahi şi Alexandru Muruzi, cari aveau să alterneze pe viitor la scaunele Moldovei şi Ţării Romîneşti, sultanul rezervîndu-şi să excludă pe acei ce s'ar arata necredincioşi Porţii, atît pe ei cît şi pe urmaşii lor.

Mihaiu Suţu care fu numit în Moldova era un om pierdut de reputaţie, de moravuri infame, favorit al lui Halet efendi, însuş favorit al sultanului, totuş Rusia nu protestă împotriva numirii lui, dar solul rusesc reclamă împotriva *neregularităţii* numirii lui Alexandru Suţu care era rău văzut de Rusia încă dela 1802.

O groaznică fierbere cuprinseşe de cîţiva ani cea mai mare parte din populaţiunea creştină a împărăţiei otomane, mai cu deosebire pe Greci, acoperindu-i aproape toate teritoriile din Europa cu o puternică mreajă de comploturi. Dacă iniţiatorii lor trebuiesc căutaţi mai cu samă în rîndurile membrilor cari alcătuiau număroasele societăţi secrete greceşti răspîndite în apusul Europei, nu este mai puţin cert că această mişcare era puternic încurajată pe sub mînă de guvernul rusesc. Domnul Moldovei, Mihaiu Suţu, bine văzut de Rusia, era cu totul cîştigat a-

1) *v. Miltitz către regele Prusiei*, dela 25 Maiu 1818, în Iorga. *Acte şi Fragmente*, II, p. 517.

www.dacoromanica.ro

cestei mişcări pe cînd acel al Ţării Romîneşti, urît Ruşilor, trecea drept cu totul devotat Porţii.

La începutul anului 1821 lumea fu surprinsă prin două vesti: moartea, în împrejurări cari dădeau loc la bănuieli de otrăvire, a lui Alexandru Suţu, a acelui rău văzut de Rusia, şi adunarea, în Basarabia, a mai multor mii de Greci şi de Arnăuţi bine înarmaţi, avînd scopul mărturisit de a trece Prutul şi Dunărea pentru a pune capăt împărăţiei otomane. In capul lor se găsia beizadea Alexandru Ipsilanti, fiul lui Constantin Ipsilanti, major general în serviciul Rusiei şi adiutant al împăratului Alexandru I.

Acest monarh care se afla atunci la congresul din Laybach, a desaprobat mai pe urmă fapta lui Ipsilanti şi l'a şters din rîndul adiutanţilor săi, dar această desaprobare nu poate întru nimic sgudui certitudinea că lovitura lui Ipsilanti a fost înfăptuită cu ştirea şi cu ajutorul Rusiei. Intr'adevăr, cum s'ar putea altfel explica faptul că, în Basarabia, unde, după un raport al lui Pagé, se grămădise de Ruşi, la Septemvrie 1820, peste 40.000 soldaţi[1]), s'au adunat, cu scop mărturisit de a năvăli în Turcia, mai multe mii de străini înarmaţi? Cum ar fi tolerat asemenea lucru număroasele trupe ruseşti comandate de Wittgenstein în acea provincie? Cum s'ar fi tolerat transportul de arme, de muniţiuni şi de proviziuni? Apoi mai avem la mînă, pentru a dovedi complicitatea mai presus de îndoială a guvernului rusesc în mişcarea eteristă, textul original şi netăgăduit al unei scrisori autografe a împărătesei Rusiei, Elisabeta, din care reiesă că ea avea deplină cunoştinţă de expediţiunea lui Ipsilanti. Iată acea scrisoare:

---

1) Hurmuzaki, XVI, piesa MCMLXXXVIII, p. 131.

www.dacoromanica.ro

„Vă sînt foarte îndatorită, domnişoară, fiindcă m'aţi prevenit de plecarea principelui Ipsilanti şi, cu toate că nu mai am a-i remite nici un pachet, aş fi încîntată să-mi ieu congediu dela dînsul şi vă rog să-i spuneţi să vie la mine mîni, la amiază sau la unu, după cum îi va fi cu putinţă. Văzînd că *expediţia* lui se amînă dintr'o zi pe alta, am dat scrisoarea mea către contele Wittgenstein contesei acestuia, sînt acuma vre-o opt zile. Vă voiu trimite cît mai curînd ultimele numere ale ziarului[1])...

Mi se pare că în faţa acestui text dispare orice urmă de îndoială:

Rusia a cunoscut şi înlesnit aventura eteristă, iar desaprobarea împaratului Alexandru îi trebuie atribuită aceiaş valoare ca multor altor desaprobări *post factum* ale împaraţilor dreptcredinciosi.

Mai iată preţioasa mărturie în această chestiune, ce o găsim în unul din nepreţuitele memorii ale lui Bois-le-Comte asupra stării ţărilor romîne, la 1831:

„D. Neculai Rosnovanu îmi dadea amănunte interesante asupra evenimentelor dela 1821. „Ruşii, îmi ziceau el, ne făcuse pe toţi să ne înrolăm în eterie. Ei ni ziceau: „Noi Ruşii sîntem Romanii de astăzi, toate popoarele supuse din răsărit, au să redobîndească libertatea lor şi să înflorească la umbra mărimii noastre". Ei înlăturase dela slujbe pe vechii boieri cari nu împărtăşiau aceste idei; mă făcuse pe mine ministru de finanţe; n'aveam atunci decît douăzeci şi patru de ani şi întru nimic nu mă pricepeam în ale finanţelor; dar ei exaltase capul meu; li eram devotat privindu-i ca liberatorii Orientului.

1) Iorga, op. cit. I., p. 562.

www.dacoromanica.ro

„...In 1821, elementele de răscoală, depuse în ţară de Ruşi şi de eterie, atinsese punctul lor de maturitate; un singur simţimînt: dorinţa de a desfiinţa un jug urît, însufleţia populaţiunile creştine supuse sultanului. Agenţii eterişti lucrau aproape în palatul lui; totul era atunci cu putinţă, chiar de a arde flota turcească în Constantinopol. Ipsilanti dădu semnalul, Vladimirescu se puse în capul mişcării din Ţara Romînească; deputaţi bulgari se dusenă la căpetenia Grecilor; totul era să izbuhnească, dar momentul nu convenia Ruşilor, desaprobarea lor şi incapacitatea lui Ipsilanti înăbuşiră o întreprindere ce se poate privi ca lucrarea lor [1])"...

Şi groaznice au fost suferinţile ţărilor noastre în urma acestei noui încercări a Rusiei de a sgudui temeliile puterii turceşti. Ele fură jăfuite succesiv şi de eterişti şi de Turci: prădăciunile, incendiile, omorurile, siluirile şi caznele fură timp de mai multe luni întîmplări de toată zina dacă nu de tot ceasul. Apoi, după zdrobirea desăvîrşită a ultimelor cete eteriste, ţările noastre primiră garnizoane turceşti pe cari trebuiră să le întreţie ani de zile cu grea cheltuială, ale căror comandanţi ştiau să smulgă la tot prilejul bani grei dela fantomele de domni rînduiţi în Iaşi şi în Bucureşti, mai poroncind cîte un omor, mai făptuind cîte o siluire, iar *neferii* lor se purtau la fel [2]).

Dezastroasele urmări ce politica rusască o avusese pentru ţările noastre nu împiedecau pe agenţii ei să proclame binefacerile şi bunătăţile pentru Romîni a protecţiei ruseşti, precum vedem dintr'o scri-

1) *Bois-le-Comte către Rigny*, ibid., XVI, piesa DXIX, p. 395. 2) In privinţa exceselor şi exigenţelor trupelor turceşti în ţară, vezi în Hurmuzachi, XVI, p. 1030 sq., piesele dela acea cu No. MCMXCVII înainte.

www.dacoromanica.ro

soare trimisă din București la Maiu 1822 de Pini. consulul general rusesc la București, lui Șamurcaș, fost mare vistier, care se afla la Brașov fugit cu alți boieri și cunoscut ca unealtă rusască:

„Sensul scrisorii curții cuprinde noue și strălucite dovezi despre generozitatea și marinimia M. S. și dovedește cu ce grijă parinteasca Ea se ocupă de fericirea acelor de aceiaș credința cari se găsesc sub stăpînirea otomană. Daca majoritatea boierilor, împotriva propriilor lor interese, n'ar fi divizați între ei și dacă nu s'ar persecuta unii pe alții, ei nu s'ar găsi astăzi departe *de țara în care mă găsesc* și legatura cu mine n'ar fi grea, aș putea atunci să li spun părerea mea și sa-i luminez după împrejurări [1] ...

Acest Pini, unul din cei mai nescrupuloși agenți ce Rusia îi întreținuse în principate, fusese amestecat în toate tainele eteriei și era în curent despre amănuntele morții misterioase a lui Alexandru Suțu.

Dela 1812 relațiunile dintre Rusia și Poarta rămăsese încordate; ele erau privitoare la niște cesiuni de teritoriu în Azia. la cari se îndatorise Poarta fără a le îndeplini. la stingherirea comerțului rusesc și la îndeplinirea condițiunilor la cari se îndatorise Turcii în privința ocîrmuirii principatelor. La aceste neînțelegeri se adăogise, după 1821, acele ce izvorau din răscoala și răsboiul purtat de Greci pentru independența lor, Anglia, Franța și Rusia luînd dela început o atitudine favorabilă răsculaților. Răsboiul între cele două împărății fusese de mai multe ori pe punctul de a izbubni, la 1826 pacea fu menținută număi fiindcă Rusia, văzînduse pe neaștep-

1) Ibid., MMIV, p. 1064.

www.dacoromanica.ro

tate atacată de Persia. se găsi fericită să încheie cu Turcii, la Akerman, în ziua de 25 Septemvrie 1826, o convenţiune prin care Poarta se îndatoria să satisfacă toate pretenţiunile Rusiei şi să-i permită libera navigaţiune prin Dardanele. In schimbul acestor concesiuni, Rusia făgăduise *verbal* să se desinteresеze de Greci cu desăvîrşire. Dar odată răsboiul cu Persia isprăvit spre bine, prin victoriile uşoare repurtate de Paskevici, împaratul Neculai se grăbi să uite făgăduinţa dată necredincioşilor pentru a-şi aduce aminte că este protectorul tuturor creştinilor pravoslavnici. Ameninţările şi pretenţiile ruseşti crescînd, răsboiul izbuhni la sfîrşitul lui April 1828.

V. Pacea dela Adrianopol. Ocupaţia rusască dela 1828—1834. Regulamentul Organic.

Ţările noastre fură ocupate de Ruşi, fără altă împotrivire decît acea a cetăţilor de pe Dunăre. Răsboiul fu dezastros pentru Turci: în a doua campanie, oastea rusască sub comanda lui Diebici trecea Balcanii şi ameninţa Constantinopolul; pacea fu încheietă la Adrianopol (14 Septemvrie 1829).

Actul deosebit anexat acestui tratat stipulează pentru ţările romîne: autonomia desăvîrşită, un tribut moderat fixat în chip invariabil, domni pămînteni aleşi de ţări pe viaţă, evacuarea de către Turci a cetăţilor de pe malul stîng al Dunărei şi a teritoriilor ce atîrnau de acele cetăţi, libertatea comerţului şi a navigaţiunii, alcătuirea, de către organe pămîntene, a unor regulamente de ocîrmuire lăuntrică. Armata rusască avea să evacueze principatele după achitarea de către Poartă a indemnităţii de răsboiu impusă de Rusia.

www.dacoromanica.ro

Următoarele extracte din rapoartele consulilor şi altor agenţi politici francezi vor da o idee despre starea ţărilor noastre în vremea ocupaţiei ruseşti dela 1828 — 1834.

...Mitropolitul şi patru boieri din cei mai de samă au fost aleşi de contele Pahlen pentru a alcătui un sfat înalt, căruia i s'a adresat îndată o somaţiune de-a preda fără întîrziere 24.000 cetverturi de făină, 58.500 de ovăs, 2450 de crupe, 560.000 ocă de carne şi 4000 vedre de rachiu. Dar, deoarece în ţara aceasta nu sînt niciodată rezerve şi că lumea trăieşte aici dela zi la zi, iar recolta dela 1827 a fost proastă, va fi foarte greu dacă nu imposibil să se mulţămească această cerere [1])...

...Numărul trupelor cari în acest moment ocupă numai provincia Valahiei este evaluat la 90.000 oameni. Dacă se ţine samă de faptul că o armată atît de număroasă n'a fost până astăzi urmată de nici o cassă de bani, de nici o subsistenţă, nici macar de o singură cutie de medicamente, şi că toate trebuinţile ei, până chiar şi solda trupelor, sînt îndestulate pe cale de rechiziţie militară, îşi poate cineva face o idee de împovararea locuitorilor acestei nenorocite ţări [2])...

Pe lîngă că aceşti locuitori s'au văzut siliţi să cedeze resursele de cari dispuneau, ei au fost astăzi rechiziţionaţi pentru transporturi şi pentru deschiderea *tranşeelor*, într'un moment cînd lucrările lor la cîmp li dădea dreptul să spere resurse noue. Astfel viitorul a fost jertfit prezentului şi acesta este un rău care se observă aici chiar în lucrurile cele mai simple [3])...

...De ieri boierii nu mai vorbesc decît de un ordin

---

1) *Lagan către Laferronnays* dela 16 Maiu 1828, Hurmuzaki, XVII, piesa LXXV, p. 65. 2) *Hugot către Laferronnays*, dela 30 Maiu 1828, ibid, ibid, piesa LXXXV, p. 70. 3) *Lagan către Laferronnays*, ibid., dela 8 Iunie 1828, piesa XCII, p. 73.

www.dacoromanica.ro

care-i îndatoreşte să furnizeze 5.500.000 *puduri* de fîn... spre a înlătura imensele pierderi ce ar rezulta din executarea ordinului suscitat, divanul a propus ca mai întâiu să se oprească, din totalitatea recoltei, cîtimea necesară pentru caii şi boii întrebuinţaţi la munca cîmpului, să se predeie o treime din ceiace ar rămînea Ruşilor şi să se păstreze rămăşiţa pentru restul vitelor ce se vor afla în Moldova. Această propunere a fost trimisă contelui Pahlen, dar aprobarea lui este îndoielnică [1]..

...S'a terminat aici confecţionarea a 80.000 potcoave, pentru a potcovi copitele de dinainte a 40.000 boi meniţi să transporte prin Balcani artileria oştirii, apoi boii înşişi trebuie să servească la hrana soldaţilor. Toate aceste lucruri nu coastă Rusiei nimica. Sînt rechiziţionate şi alcatuiesc numai o mică parte din ceiace Romînii sînt îndatoraţi să furnizeze... Dacă Ţara Romîncească n'ar fi închisă din toate părţile, n'ar mai rămînea într'însa după 24 ceasuri nici un locuitor altul decît boierii şi Grecii [2]...

...D. Minciaky, numit vice-preşedinte al divanului Moldovei, a sosit aici alaltaieri şi a adunat îndată boierii pe cari i-a ţinut de rău pentru reprezentaţiunile ce le-au făcut contelui Wittgenstein, asupra furniturilor însemnate şi grele ce li sînt cerute. Aceste învinovăţiri au mai adaus la consternarea generală, căci proprietarii văd aici dovada că nu vor obţine nici o uşurare... arendaşii îi silesc (pe boieri) să-şi reieie moşiile cari s'ar putea zice că astăzi se exploatează în folosul Ruşilor; aceştia pun stăpînire pe mai toate recoltele, slobozind în schimb simple bonuri sau chitanţe. Autorităţile fagăduiesc într'adevăr să verse 8—10.000 galbeni în visteria care este cu desăvîrşire sleită, dar acest ajutor este mult prea slab pentru a putea să mîngîie [3]...

---

1) Acelaş către acelaş, dela 11 Iunie, ibid, piesa XCV, p. 74 2) *Hugot către Laferronnays*, din 23 Iunie 1828, ibid, CIV, p. 79. 3) *Lagan către Laferronnays* dela 21 Iulie, ibid., piesa CXXV p, 88.

www.dacoromanica.ro

...Divanului Ţării Romîneşti i s'a cerut chiar acum să furniseze 1000 de oameni cari să lucreze (în chip gratuit) la daramarea forturilor Brăilei. Divanul reclamă împotriva acestei rechiziţii, căci, zice el, spre a strînge recolta trebuitoare pentru întreţinerea Ruşilor, lipsesc braţele [1] ...

...Sarcinile cari apasă asupra locuitorilor acestui principat alcatuiesc mai mult decît ori cînd obiectul lamentărilor locuitorilor, caci resursele sale, cari se risipiau la începutul campaniei, sînt cu totul sleite şi exigenţele, departe de a fi scăzut sporesc în proporţia trebuinţilor crescînde... Transportul bolnavilor aduşi de peste Dunare se face cu atît mai multă greutate cu cît cea mai mare parte a oamenilor rechiziţionaţi pentru a transporta proviziuni, pe mai multe puncte în afară de provincie, şi-au pierdut în drum pană şi boii şi ca ţaranii pe cari sorţii nu i-a desemnat spre acest sfîrşit, n'au nutreţ pentru ai lor, căci nici n'au avut vreme ca să cosasca puţina iarbă ce o au. De aceia aceşti nenorociţi se văd cerşind pe drumuri, iar alţii părăsindu-şi colibele pentru a fugi în munţi... Mai mulţi boieri au venit sa mă roage să intercedez pe lîngă autorităţile ruseşti, spre a obţine pentru ei oarecare alinare şi a găsi un leac pentru aceasta stare de lucruri, dar convinşi prin răspunsurile mele că sub nici un raport nu puteam să satisfac dorinţile lor, s'au întors acasă, cu desnădejdea în inimă [2] ...

...Generalul Diebici, maior general al armatei, se află de două zile în Bucureşti. Boierii divanului Ţării Romîneşti mergînd în corpore sa-l felicite pentru fericita lui sosire în oraş, el a revarsat asupra lor injuriile şi cele mai violente învinovăţiri, pentru că ei ar fi pricinuit

---

1) *Hugot către Laferronnays* dela 25 Iulie ibid., piesa CXXVII, p. 89
2) *Lagan către Rayneval*, dela 22 Septemvrie, ibid, piesa CLIII, p. 102

www.dacoromanica.ro

dezastrele armatelor M. S. I., prin răua voinţă ce au arătat-o în facerea furniturilor necesare. In zadar i-au reprezentat boierii că ei predase tot ce ţara poseda şi chiar ceiace nu poseda, de oarece cumparase în Austria şi în Rusia multe lucruri ce fusese predate armatei în chip gratuit. Li-a răspuns că mint şi că ziua pedepsei avea să sosască în curînd pentru ei [1]...

...O epizootie cum nu s'a mai văzut a venit să s'adaoge la toate aceste suferinţi. Unul din cele 17 judeţe ale Ţării Romîneşti, judeţul Ialomiţa, care după un recensămînt facut la finele lui Noemvrie de însuşi Ruşii, poseda încă 18.500 vite cornute, nu mai dispunea, la sfîrşitul săptămînii trecute, decît de 2000...

Drumurile sînt samanate cu stîrvuri de vite moarte subit şi vedem adesea acelcaşi lucruri pe străzile Bucureştiului [2]...

...Serviciul subsistenţelor se face cu proviziile ce se mai pot procura în ţară, cu cele ce se aduc din Basarabia şi hrănind soldatul la locuitor, căruia i se alocă 10 parale pe zi de fiecare om hrănit... Se fabrică cu multă activitate pesmet în Moldova [3]...

...(Jeltuhin) a primit pe boierii ţării cu răceală şi pe membrii divanului executiv cu o mare asprime, li-a reproşat puţina activitate şi puţina grijă ce o pun pentru a-şi îndeplini datoria, şi mai ales pentru nepasarea lor în ce priveşte transportul şarampoilor cari trebuie să servească pentru construirea podului dela Hîrşova... Generalul Jeltuhin... a poroncit acum în urmă să se transforme în pesmet cele 62 sau 64 mii de cetverturi de făină, aduse de dincolo de Prut şi de a

---

1) *Hugot către Laferronnays*, dela 14 Noemvrie 1828, ibid., ibid., piesa CLXXXIII, p, 120. 2) Acelaş către acelaş, dela 19 Ianuar 1829, ibid., ibid., piesa CCII p. 131. 3) *Viollier către Portalis* dela 9 Martie 1829, ibid ibid., piesa CCXXI, p. 142.

www.dacoromanica.ro

întrebuinţa populaţiunea pentru această lucrare, distribuind fiecărui particular, chiar fiecărui ţaran, o cîtime de făină ce va trebui s'o transforme în pesmet. Această măsură ar fi în orice altă împrejurare bine chibzuită, fiecare casă de ţaran avînd cuptorul ei, dar momentul nu este oportun şi s'ar cădea poate să se gîndească mai mult la pericolul de a distrage o populaţie întreagă dela lucrul cîmpului, mai ales cînd atîtea braţe şi atîţia boi sînt întrebuinţaţi la alte corvezi şi la transporturile armatei... Nu trebuiesc mai puţin de 60 până la 65 mii de care de lemne spre a confecţiona citimea de pesmet cerută şi cîţi oameni oare sînt trebuitori pentru a tăie şi a transporta acest lemn?... Dar nime nu se opreşte la asemene calcule, din care cauză foametea s'a declarat în ţinuturile Tecuciului şi Fălciului, iar în cîteva luni va bîntui întreaga Moldovă, dacă nu se ieau măsuri spre a menaja mai mult pe locuitor. Ţaranii, mai ales acei cari şi-au pierdut boii, fie cărînd proviziuni, fie prin boala epizootică care a bîntuit în cursul iernei şi numai în timpul din urmă şi-a încetat pustiirile, fug în Transilvania. Este notoriu că sate cari cuprindeau dela 400 la 450 focuri, nu cuprind astăzi decît 250 până la 300. Acele cari se află pe calea armatei se pustiesc pe zi ce merge [1])...

...Guvernul rusesc vede în sfîrşit inconvenientul de a distrage o mare parte a populaţiunii dela lucrarea pămînturilor. Acum o lună generalul *en chef* dădu un fel de proclamaţie, în care zicea în substanţă că ocuparea acestor provincii de către armata rusască nu trebuia să suspende lucrările cîmpului, nici să schimbe ceva la sistemul întrebuinţat până astăzi în cultura pămîntului; că se promite protecţie celor cari se vor deda

1) *Viollier către Portalis*, din 27 Martie 1829, ibid., ibid., piesa CCXXVIII, p. 147.

www.dacoromanica.ro

acestei îndeletniciri şi că se fac raspunzatori stapînii satelor pentru orice negligenţă arătată de ei în aceasta privinţă. Inştiinţarea de mai sus nu avu nici un rezultat, caci urmîndnse a se lua oamenii şi vitele pentru corvezile armatei, ameninţarea de raspundere rămînea iluzorie [1] ...

...De oarece acest general Jeltuhin preşedinte plenipotenţiar ordonă în fiecare moment măsuri şi mai acerbe decît alta dată şi face ca ele să fie executate cu cea mai mare rigoare, s'a conchis că n'a reuşit în obiectul misiunii sale şi ca aceasta nenorocita ţară este condamnata sa suporte aproape toate sarcinile rasboiului Se pretinde chiar ca ea sa furnisezе toate aprovizionările necesare armatei dupa ce va fi trecut Dunărea Spre acest sfîrşit se adună puţinul ce a ramas în cîteva judeţe mai puţin sleite şi se transportă la Dunăre, unde din cînd în cînd Turcii izbutesc sa şi-l însuşasca *Cînd boii lipsesc sau, ceia ce s'întîmpla des, mor sub juj,* **se înjuga în locul lor ţarani** [2] .

...Toate scrisorile din Ţara Romînească concorda pentru a scrie ca sinuciderile se înmulţesc printre tarani. Printre altele, doi dintr'acesti nenorociţi, capetenii de sate, pe cari caimacamul Craiovei îi ameninţase cu pedeapsa bicinlui daca nu vor furnisa ceia ce nu aveau, s'au sinucis prin lovituri de cuţit chiar în antecamera lui [3] ..

...Preşedintele Jeltuhin a primit complimentele boierilor, *pe cari i a tratat cu manierele lui dispreţuitoare şi grobiane.* Ştiţi ca cuvîntul *Domnilor* n'a ieşit nici odată din gura lui pe cînd li vorbia. Iata răspunsul ce l'a dat la cuvîntarea lor slugarnică: „Sper că veţi sfîrşi prin a va arata, prin purtarea voastră şi prin mai multa sîrgu-

1) Acelaş către acelaş, din 3 April 1829, ibid , ibid., piesa CCXXX p. 146,
2) *Viollier către Polignac,* de'a 30 Iulie 1829, ibid., ib d., piesa CCCLXXIV
3) *Lagan către Polignac,* dela 30 Iulie 1830, ibid., ibid., piesa CCCLXXIV, p. 239.

www.dacoromanica.ro

iuţă, recunoscatori pentru toate bunătăţile împaratului şi pentru îngrijirile lui de a face fericirea ţării voastre. Dar cînd oare schimba-veţi a este haine ignobile de robi turceşti, pentru hainele popoarelor civilizate? Cînd oare aveţi de gînd să va desfaceţi de urîtele voastre barbe? Şi cînd oare schimba-veţi, pentru peruce sau palarii, calpacele şi turbanele cari acopere capelele voastre jupuite *(pelées)* sau rase?'' [1] ...

...O nouă cerere de 24 pănă la 25.000 care a fost făcută chiar acuma divanului Moldovei de catră d. preşedinte plenipotenţiar... spre a transporta 100.000 cetverturi de faină sau de grîu de pe malurile Prutului pe acele ale Dunarei şi la fruntaria Ţării Romîneşti. Toate carele ţarii sînt rechiziţionate spre a efectua acest transport, dar el se va face numai cu cele mai mari greutăţi caci ţara nu numără astăzi mai mult de 14 pănă la 16 mii de care, din cauza nenumaratei mulţimi de boi care a pierit în slujba armatei şi a bolii epizootice. Autoritaţile locale au expediat emisari prin ţinuturi şi fac toate opintelile spre a satisface cererea E. S. d. general Kisselev, care le a făcut răspunzatoare de neexecutarea ordinelor sale. Mai multe mii de sanii sînt de pe acum puse în mişcare, altele sosesc în fiecare zi pe malul Prutului, şi poate ca se va izbuti a se împlini aceasta îndatorire atît de grea, silind pe ţaran a face mai multe drumuri. Aceste corvezi numaroase istovesc populaţia şi scumpesc toate lucrurile într'un chip excesiv. Astfel nu se pot procura lemne în cursul unei din iernele cele mai grele de cari îşi aduce aminte Moldova. O căruţa de lemn de foc, care pănă acuma costa trei lei, se vinde astăzi cu 24 şi în cele mai multe cazuri este ridicată din tîrg pentru serviciul spitalelor sau

1) *Hugot către Laferronnays*, dela 6 April 1839, ibid ibid., piesa CCXXX, p. 149.

www.dacoromanica.ro

pentru militari. Aproape toate au sporit în aceiaş proporţie. Mizeria este mare, mai creşte pe fiecare zi [1])...

...Generalul Jeltuhin. Acesta, atribuind exclusiv administraţiei supărătoarele rezultate ale campaniei dela 1828, considerîndu-se mai mult ca un deputat al fraţilor săi de arme decît ca un preşedinte al divanului, n'a încetat să dezoleze aceste ţări prin nişte exigenţe de tot feliul pentru trebuinţile armatei. Viitorul era atunci sacrificat îndeplinirii lucrurilor celor mai simple, boierii suferiau şi n'aveau macar dreptul să se plîngă, şi încă mai puţin de a face vre-o observaţie, cît de mică. Generalul Jeltuhin administra prin lovituri de sabie, întemniţa, surgunia, maltrata pe toţi acei cari nu erau Ruşi [2])...

Cred că citaţiile de mai sus ajung spre a arata cîtă fericire a fost revarsată de oştirile ruseşti asupra ţărilor noastre în anii 1828, 1829 şi 1830.

Ruşii şi prietenii lor se laudă cu Regulamentul Organic ca de o mare binefacere pentru ţările noastre, căci această alcătuire punea un capăt haosului care domnia până atunci, înlocuindu-l printr'o alcătuire modernă care cuprindea toate elementele unei ocîrmuiri reprezentative.

Nu tăgăduiesc că Regulamentul Organic, cu toate viţiile lui, alcătuia un foarte mare progres asupra sistemului în vigoare până atunci, admit că în el erau cuprinse elementele sistemului reprezentativ... în folosul unei oligarhii minime. Dar Rusia ştiuse să supuie aceste rudimente de sistem reprezentativ controlului şi voinţii sale, ştiuse să facă astfel în cît autonomia ţărilor romîne, înscrisă în tratatul dela

1) Acelaş către acelaş, dela 2 Maiu 1829, ibid., ibid, piesa CCXLI, p 158.
2) *Hugot către Portalis*, ibid., ibid., dela 6 Iulie 1829, piesa CCLXXXIII. p. 186.

www.dacoromanica.ro

Adianopol, să rămîe un lucru scris, tradus în fapt prin suveranitatea Rusiei asupra lor.

Intr'adevăr, Regulamentul Organic cuprindea dispoziţiuni cari supun hotărîrile şi actele domnilor şi adunărilor controlului şi învoirii atît a curţii protectoare (Rusia) cît şi a curţii suzerane (Poarta):

...Articolul 50 al regulamentului stabileşte în principiu că orice act al adunării şi al domnului, care ar fi contrar privilegiilor principatului, tractatelor şi *hatişerifelor* date de sultan, va fi chiar din faptul acestui viţiu, nul şi neavenit. După art. 53 şi 54, domnul nu poate, în caz de tulburări civile, să disolve adunarea şi să convoace alta, fără a fi primit în chip prealabil consimţimîntul celor două curţi, sau cel puţin, zice textul moldovenesc, acel al consulului M. S. I. a Rusiei. In sfîrşit, adunarea poate adresa direct, celor două curţi, doleanţele ţării, propunînd şi mijloacele pentru a le lecui. Aceste trei articole cari ar ajunge singure să distrugă toate constituţiile şi toate ocîrmuirile din lume au fost trimise din Petersburg, redactate gata. [1])...

Adunările n'aveau dreptul să sporească impozitele sau să puie impozite noue fără agrementul celor două curţi, această dispoziţie singură ar fi ajuns pentru a reduce autonomia la nimica. Ruşii justificase această măsură prin grija de a feri poporul de împilare, impozitele fiind votate de către adunări alcătuite exluziv numai din reprezentanţii clasei privilegiate care nu era supusă dărilor. Boierii o explicau însă în alt chip:

...„Rusia", zic ei, „a statornicit înadins dările la o cvotă inferioară trebuinţilor ţării, şi apoi ne-a silit să adop-

1) *Memoriul lui Bois-le-Comte*, ibid., piesa DXIV, p. 357.

www.dacoromanica.ro

tăm, ca principiu constitutiv, că nu le vom putea spori fără de consimţimîntul ei. Prin această dispoziţie, ea ţine în mîna ei desvoltările prosperităţii noastre şi toată conducerea statului“ [1])...

Să se observe că prin însuş faptul că Rusia dispunea, în capitala fiecărui principat, de un reprezentant cu drept de control şi de imixiune supra afacerilor interne ale ţării, pe cînd Poarta n'avea dreptul să întreţie un asemenea agent, înrîurirea şi puterea curţii protectoare, erau neasamanat sporite faţă de acele ale curţii suzerane.

Dar găsim în îmbele regulamente un paragraf care, mult mai cu desăvîrşire decît acele sus pomenite, face cu totul iluzorif mult lăudata autonomie şi sistemul reprezentativ hărăziţi ţării prin mărinimia Rusiei. Acest paragraf este ultimul al celui de pe urmă articol.

Şi dispoziţia care mărgineşte toată desvoltarea ţărilor romîne într'un adevarat cerc de fer, a fost introdus de protectoara noastră, Rusia, prin *fraudă şi prin falş într'un act public.*

Cînd textul Regulamentului fu definitiv hotărît, caligraful însărcinat să'l copieze avu grijă să lese, pe ultima pagină, după ultima linie de text, un spaţiu de vro patru degete deasupra marginii ce se lasă la capătul de jos al paginii.

Vice preşedintele plenipotenţiar. după colaţionarea manuscriptului, zise atunci boierilor membri ai Adunării de Revizuire:

...Arhonţilor, spaţiul în josul acestei pagini este prea mic pentru a cuprinde toate semnăturile domniilor voas-

1) Ibid., ibid, piesa DXIII, p. 344.

www.dacoromanica.ro

tre, pine voiţi deci a semna pe pagina următoare, pentru ca toate să fie la un loc.

Mitropolitul, episcopii şi boierii. nebănuitori, făcură cum li se cerea. Dar. o surprindere! cînd mai tîrziu se cercetară textele, se descoperi că aceiaş mînă care le copiase adăogise, în spaţiul ramas liber pe ultima pagină, următoarele linii:

Pe viitorime orice schimbare domnul ar vroi să facă în Reglementul Organicesc, nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare, decît după înadinsă împuternicire a Inaltei Porţi cu împreună unire a curţii Rusiei.

Scandalul fu mare, mai ales în Ţara Romînească, unde adunarea refuză mult timp să'l recunoască. Adunarea Moldovei se arătă însă mai supusă. Precum vedem, nici un mijloc nu se cruţa de Rusia pentru a-şi ajunge scopurile de predomnire în ţările noastre şi pentru a le robi cu de ăvîrşire.

Dealtmintrelea boierii, atît în Moldova cît şi în Ţara Romînească, nu-şi făceau în această privinţă nici o iluzie, ei prevedeau cu groază momentul anexării noastre către Rusia. anexiune ce o credeau inevitabilă.

Iată ce găsim în această privinţă, în rapoartele lui Bois-le-Comte:

...Moşiile sînt aici scutite de dare. Am făcut de repeţite ori boierilor o învinovaţire pentru îndărătnicia cu care au refuzat totdeauna sa poarte o parte din sarcinile publice. Credeţi, îmi zise într'o zi d. Ştirbey, că dacă am fi cetăţeni ai unui stat a carui existenţă ni-ar oferi oareşcare garanţie, ne-am găsi fericiţi să platim un astfel de folos prin jertfa celei mai însemnate părţi

www.dacoromanica.ro

a veniturilor noastre. Dar cui am face oare acest sacrificiu? Poate că mîni vom fi Ruşi; şi Rusia găsind impozitul stabilit pe moşiile noastre, ea va spori necontenit povara lui, până ce ne va fi strivit cum a făcut cu boierii poloni şi basarabeni. Am procedat deci cu înţelepciune, păstrînd ca un drept fundamental privilegiul nostru de a nu plăti nimica" [1])...

...In cei cinci ani în cari Ruşii au avut în mînile lor administraţia ţărilor romîne, ei au pus o grijă particulară pentru a se încredinţa de resursele lor. Aceste cercetări prezintau un mare interes pentru ei: li importa să cunoască folosul ce puteau să'l tragă dintr'o ţară ce, de pe atunci, o priviau ca o jumatate de proprietate, putînd odată să cadă în deplina lor stăpînire. Această de pe urmă consideraţie îi făcea ca, pe de oparte să studieze valoarea lor, iar pe de alta să ascundă acea valoare celorlalte naţiuni... limbagiul agenţilor lor, în întreaga împărăţie otomană, tinde să deprecieze valoarea principatelor...

Dacă intenţiunea acestei deprecieri era vederată pentru chibzuirile lor asupra viitorului, se măguliau că această depreciare ar avea drept rezultat să distragă bagarea de samă a Europei dela nişte ţări pe cari ei le înfăţoşază ca fiind fără valoare şi fără populaţie. Dar în acest caz interesul lor era atît de opus acelui al ţării, că, cu toată supunerea cătră Rusia a ocîrmuirilor Moldovei şi Ţării Romîneşti, ele înţeleseră îndată cît era de folositor pentru dînsele să se folosască de trecerea mea aici, spre a lumina Europa asupra însemnătăţii acestor provincii şi-mi procurară cu profuziune toate lămuririle ce înşişi le posedau. [2])...

...„Nu ne putem ataşa unui ordin de lucruri pe care'l privim numai ca transitoriu", îmi mai ziceau boierii (mol-

1) Ibid., ibid.. ibid., p. 345. 2) Ibid., ibid., ibid, piesa DXIII, p. 334.

www.dacoromanica.ro

doveni) „şi dacă atenţiunea Europei se distrage un moment de noi, totul este pregătit de Rusia pentruca ea să ne înghită. S'a pus de multe ori întrebarea dacă ea are interes ca s'o facă? Nu ştim ce gîndeşte cabinetul; dar nu este aici un ofiţer rus care să nu zică că li trebuiesc aceste provincii atît de bogate şi de îmbielşugate, spre a putea hrăni o sută de mii de oameni fără a scoate un ban, pentru a-i odihni aici şi a lua un nou şi ultim avînt împotriva Turciei.

„Apoi mai vedem că curtea din Peterburg întruneşte împotriva noastră toate perfidiile ce le pusese în joc împotriva Polonilor şi a Tatarilor. Ea întreţine diviziunile noastre lăuntrice, cum a făcut pentru cei dintăiu; şi, ca pentru cei de ai doilea, ni-a dat acuma un domn căruia poate ea îi va cere să abdice în mînile ei cum a făcut pentru Şahin Gherai. Chiar dacă aceste bănuieli n'ar fi întemeiete, le veţi ierta cel puţin unui popor care se află între Polonia şi Crimea şi din al căruia teritoriu Ruşii au şi rîpit jumatate"[1] ...

...D. Opreanu este un Romîn dintr'o clasă secundară, dar înzestrat cu un spirit distins şi energic, dînduşi samă cu o rară preciziune de caracterul şi legătura lucrurilor... „Nu trebuie să vorbesc rău de Ruşi", îmi zicea el, „ei au ajutat în diferite rînduri Sîrbia şi Ţara Romînească; dar dacă Franţa şi Anglia n'ar ridica din cînd în cînd perdeaua spre a vedea ce se petrece după dînsa, s'ar afla într'o bună zi că cu toţii am fost mîncaţi de Rusia. Sgomotul ce l'a făcut trecerea dumneavoastră pe aici încheezeşluieşte acestei ţări cîţiva ani de viaţă mai mult, făcînd pe Ruşi să vadă că ochii Europei sînt aţintiţi asupra acestui punct; dar viaţa ce o avem aici plăteşte ea oare munca de a fi pastrată? Să ni se puie domni pe 3, pe 7, pe 20 de ani, ei sînt totuşi numai nişte pre-

1) Ibid, ibid., ibid., piesa DXV, p. 370.

www.dacoromanica.ro

fecţi ai Rusiei; existenţa va începe pentru noi numai din ziua în care principatele vor fi întrunite şi ocîrmuite de un domn de familie suverană; acesta este dorinţa tuturor spiritelor şi tuturor claselor"[1] ...

...Inainte de această epocă convenţiunea dela Akerman şi tratatul de la Adrianopol , curtea dela Peterburg privia principatele sub două raporturi: ele erau pentru dînsa, în timp de pace un mijloc de influenţă şi de acţiune în statele sultanului, deveniau în timp de răsboiu grînarul care hrănia oştirile ei.

Tot sub acest raport le-a privit cînd şi-a trimis oştirile peste Prut. Acţiunea ei fiind de astă data priveghietă de Europa cu ochi geloşi şi fiind silită prin moderaţiunea ei să împiedece ca această priveghere să se schimbe în duşmănie pe faţa, purtarea ei faţa de principate a fost plina de cruţare. Li-a dat ca guvernator pe contele Pahlen, om cinstit şi moderat. In curînd temperamentul rusesc şi forţa împrejurarilor au pricinuit o schimbare, şi generalul Jeltuhin a venit cu singura misiune de a scoate din aceste provincii tot ce erau în stare să predeie: în oameni, în bani, în cai, în alimente de tot felul. Caracterul acestui general era potrivit acestei misiuni care aduse amîndoua ţarile, în scurt timp, la cel de pe urma grad de mizerie şi de istovire, dar dadu oştirii ruseşti mijloacele sa se menţie peste Dunare...

...Regulamentul de reformă... sancţionase vechiul drept al principatelor de a alege înseşi pe domnii lor. Desemnase cu o îngrijire deosebită formalităţile ce aveau să se observe cu prilejul acestei alegeri şi dadusе cele mai largi garanţii independenţei voturilor. Dar odata toate aceste garanţii luate, ele fură amînate pentru viitor. Rusia anunţă ca, *pentru data aceasta*, domnii aveau să

1) Ibid., ibid. ibid , piesa DXIX, p. 398.

www.dacoromanica.ro

fie deseminați de cele două puteri protecțoare... Era vederat că aceasta alegere rămăsese în mîna Rusiei.

...Dacă Rusia ar fi avut ca scop de căpetenie... să susție și să desvolte reformele fericite introduse de ea... se prezintau doi candidați... afară de rînduri față de ceilalți, d. Știrbey pentru Țara Romînească și d. Alecu Ghika pentru Moldova.

Dar Rusia cerea, înainte de toate, un devotament mai personal pentru cauza ei și garanții cari să asigure menținerea influenței sale asupra persoanelor desemnate.

...In starea actuală a lucrurilor, Rușii dispun de fapt de această țară ca și cum li-ar aparținea; că vor pe urmă s'o unească cu împărăția lor, este o temere ce multe persoane au conceput-o, dar care, *cel puțin pentru acest moment*, nu mi se pare destul de întemeiată. Ar fi greu ca ei să-și aproprieze cele două țări fără ca să deie un echivalent celorlalte puteri și mai ales Austriei. Astazi ei se folosesc de ele fără a da vre-o compensație nimărui și, dupa expresiunea lor obișnuită, *se bucură de toate foloasele suveranității fără a avea sarcinile ei.* Aceasta o spun necontenit boierilor pentru a li da o securitate de care au trebuință spre a desvolta germenul îmbunătățirilor introduse în principate. Aceștia îmi răspund că judec bine intențiunile cabinetului dela Peterburg, dar că atragerea care împinge Rusia spre miază-zi este atît de puternică, *că părerile de rău la cari însuși fusese martori de cîte ori oștirea rusască a trebuit să părăsască această țară au fost atît de pronunțate*, în cît sînt încredințați că pasiunea populară va atrage după dînsa cabinetul, precum a dus pe împaratul Alexandru la răsboiu împotriva lui Napoleon...

...Limbagiul agenților ruseşti este de natură a justifica alarmele țării. Insuș generalul Kisselev nu stătea la îndoială pentru a susține înaintea boierilor părerea ca desvoltarea Țării Romînești va dăuna prosperitatea Rusiei.

www.dacoromanica.ro

...„Luaţi ca exemplu moşiile mele“, li zicea el, „ele sînt în Podolia; dacă producţia dumneavoastră de grîu urmează să s'întindă, tot grîul meu rămîne în hambare“.

...„Orice rapoarte veţi face asupra acestei ţări“, îmi zicea generalul de Loevenstern, „cel puţin nu veţi spune că am fost lipsiţi de generozitate în acţiunea noastră. Prosperitatea Brăilei este ruina Odesei, şi totuş ne istovim în oboseli şi în griji pentru a face să prospereze Brăila şi pentru a desvolta aici o producţiune care va distruge pe a noastră. Intr'adevăr, nu înţeleg nimica la ceia ce facem, şi nu-mi pot explica cum am adoptat un asemenea sistem“.

...„ Dacă văd bine situaţia Rusiei faţă de noi“, îmi zicea un boier, „găsesc că ea are interes să favorizeze printre noi o întăie desvoltare de producţie şi de bună stare materială, spre a menaja armatelor sale un mare bielsug de provizii; şi că are pe urmă un interes tot atît de mare să împiedece desvoltarea noastră materială, sau să ne împiedece să intrăm în concurenţă cu comerţul ei şi ca desvoltarea noastră administrativă şi comercială să înfăţoşeze provinciilor sale mărginaşe hişte exemple cari ar tulbura ideile propriilor ei supuşi şi i-ar face să nu se mai simtă la îndămînă în condiţiunea lor actuală“.

...„Opiniunea publică, altădată atît de pronunţată în ţările noastre în favoarea Ruşilor“, îmi zicea un Molvan, „s'a întors împotriva lor cu desăvîrşire. In vremea cînd ne aflam în dosul cetăţilor dela Dunăre, ei ne măguliau şi ne cruţau, cum fac acuma cu Bulgarii, unde au plătit în ultimul răsboiu tot ce luau, pe cînd la noi rîpiau şi pradau pe faţă. Ei afectează să considere astăzi că nu mai plătim munca de a fi cruţaţi. Prin această purtare au produs la noi o agitaţie care ar fi făcut ca toată ţara să se răscoale împotriva lor dacă, la 1831, Polonia ar fi avut mai mulţi sorţi de izbîndă sau

www.dacoromanica.ro

dacă Poarta i-ar fi întins mîna precum o sfătuia generalul Guilleminot"...

Bilanţul acţiunii politicii ruseşti în ţările noastre între 1828 şi 1834, povestită şi judecată de organele oficiale franceze, se înfăţoşază deci în chipul următor:

O absolută stoarcere a tuturor resurselor materiale ale acestor ţări în folosul oştirii ruseşti, în tot timpul răsboiului;

Impunerea prin intimidare şi chiar prin mijloace ce pe un particular l'ar aduce înaintea curţii cu juraţi, a unei alcătuiri care făcea pe împărăţia dreptcredincioasă stăpînă absolut pe întreaga noastră desvoltare, politică şi economică.

Numirea, împotriva stipulaţiunilor formale ale însuşi acelei alcătuiri, a unor domni, aleşi nu din cauza destoiniciei sau a onorabilităţii lor, ci pe acel al supunerii oarbe ce cabinetul din Peterburg credea că îl vor avea cătră ordinile sale.

Pregătirea pentru o anexiune viitoare ce nu se putea face la 1829 din cauza rivalităţii Austriei.

Şi acuma să constatăm ce a ştiut să facă Rusia, *în practică*, din Regulamentul Organic.

VI. Regimul Regulamentar în Ţara Romînească. Domnia lui Alexandru Ghika.

Dela început, Ruşii se bizuiră pe diviziunile intestine ale boierimii spre a întemeie stăpînirea lor pe ţările noastre:

...„Cu bună samă că n'aveau nevoie", îmi zicea un funcţionar superior din Ţara Romînească, „să introducă în re-

www.dacoromanica.ro

gulament combinaţii menite a asigura acţiunea lor în această ţară: discordiile dintre boieri li vor asigura totdeauna mai multe mijloace de intervenire decît vor voi". Fără a se explica atît de lămurit, d. Minciaky privia lucrurile cu cea mai mare linişte. „In fapt", îmi zicea el, „nu putem răspunde de ceiace vor face domnii, dar ei nu vor putea face mult rău; căci, *îndată ce ni se va părea necesar, ne vom înţelege cu Poarta şi vom pune pe alţii în locul lor*". „Principii sînt ingraţi în cele mai multe cazuri, iar popoarele totdeauna", îmi zicea generalul Loevenstern, „dar nu vom aşaza sistemul nostru pe recunoştinţa unora sau a celorlalţi, căci aceasta ar însemna să clădim casa noastra pe năsip". Manifestînd în chip atît de deschis asemene păreri, agenţii ruseşti, oameni practici şi de acţiune, cred că stabilesc înrîurirea lor în chip mai solid decît măgulind pe domni prin cuvinte desmierdătoare [1].

Viitorul apropiet dovedi că calculele Ruşilor erau îndreptăţite. atît în ce privia eficacitatea dispoziţiilor cuprinse în regulament cît şi în privinţa discordiilor ce aveau să izbuhnească între domni şi boieri.

Controlul consulilor ruseşti asupra tuturor actelor administraţiunii şi mai ales asupra finanţelor începu din întăia zi:

...Consulatul general al Rusiei îşi exercitează priveghierea asupra domnului Alexandru Ghika şi asupra actelor sale cu toată asprimea la care trebuia să ne aşteptăm. *Propunerea unei sporiri a birului, sporire a cărei necesitate d. Minciaky a recunoscut-o ca indispensabilă*, va fi supusă cercetarii sale îndată ce adunarea va fi deschisă, şi îndată ce va fi votată de dînsa, lucrarea de repartiţiune şi memoriul însoţitor, după ce vor fi trecut sub

1) Ibid., ibid., piesa DXVIII, p. 388.

www.dacoromanica.ro

ochii consulului general rusesc, vor fi transmişi la Peterburg, unde se nadajduieşte ca vor fi aprobaţi [1] ...

Raportînd despre legea votată de Adunare pentru rambursarea, din veniturile ţării, a cheltuielilor făcute de domn cu prilejul investiturii sale şi a sporirii, cu 400.000 lei pe an, a listei civile, asupra aprobării căreia Minciaky făcea greutăţi, Mimaut adăogă:

...Astfel Rusia va urma să ocîrmuiască aceste ţări fără a se amesteca în aparenţa în afacerile lor. Mi se dă ca lucru sigur că domnul este în foarte răle raporturi cu misiunea rusasca la Constantinopol, care nu-i iartă ca, cu prilejul calatoriei lui, a avut recurs la sprijinul guvernului otoman mai mult decît la al său al ambasadei ruseşti şi a tratat direct cu divanul. Se atribuie în mare parte acestor relaţiuni greutăţile ce le întîmpină astăzi din partea consulului rusesc [2])...

Hotărîrile luate de Adunare în privirea sporirii dărilor fiind trimise la Peterburg cu observaţiile consulului rusesc, iată ce raportează, la 18 Fevruarie 1835, Cochelet despre neaprobarea lor de către guvernul împărătesc:

...Ministerul împarătesc... n'a vazut necesitatea de a se spori contribuţiile şi a transmis un proiect de budget alcătuit de generalul Kisselev, pentru a demonstra că veniturile actuale trebuie să ajungă pentru trebuinţile ţării.

Este totuş pozitiv ca administraţia rusască, premer-

---

1) *Mimaut către Rigny* dela 19 Octomvrie 1834, ibid,, ibid., piesa DXXXV, p. 4-3. 2) Acelaş către acelaş, dela 8 Decemvrie, 1834 ibid, ibid., piesa DXLII p 441.

www.dacoromanica.ro

gătoare acelei a domnului, a lasat un mare deficit în finanţe prin proasta ei gestiune, prin prodigalităţile ei şi prin însemnatele gratificaţii distribuite adepţilor ei. Este deci curios s'o vedem acuma mai îngrijită de interesele ţării decît însăşi Obştească Adunare care reprezintă pe aceasta... In acest moment mă voiu ocupa mai puţin de cifre decît de dreptul de control ce Rusia îl exercitează asupra lor. S'ar părea firesc ca administraţia romînească care, după termenii art. 5 al tratatului dela Adrianopol, trebuie să fie independentă, să aibă însărcinarea de a propune Obşteştei Adunări măsurile financiare cari pot încheezşlui deosebitele servicii publice şi ca aceasta (Adunarea), după ce va fi judecat despre oportunitatea acestor măsuri, să le admită sau să le răspingă fără altă formalitate... (Se arată aici modul compunerii Obşteştei Adunări şi atribuţiile ei după Regulament). Această adunare, în forma, în alcatuirea, în drepturile ei, are deci toate caracterele unei adunări legiuitoare independente; dar este împiedecată în acţiunea ei printr'un paragraf al art. 51 din Regulamentul de reformă, care zice că nici un impozit extraordinar nu va putea fi perceput fără asentimentul prealabil al celor două puteri, apoi mai este şi sub influenţa morală a art. 53, astfel conceput: „Intîmplîndu-se răscoală sau vr'o mare turburare şi neorînduială între mădularele Obişnuitei Obşteşti Adunări, Domnul va putea să precurmeze întrunirea ei, şi va fi îndatorat a face îndată raportul său către Inalta Poartă şi către Ocrotitoarea Curte; cerînd voie şi slobozenie de a putea strînge o altă Obişnuită Obştească Adunare.

Art. 51 este deci acel care dă Rusiei dreptul ei de control. Ar fi mai natural ca acest drept să fie exercitat de către puterea suzerană, a cărei guvern este mai apropiet de Ţara Romînească, care trebuie să fie mai bine informat de cele ce se petrec, şi care, prin însuş

www.dacoromanica.ro

titlul ei de suzeran, ar trebui să aibă orice preeminenţă în hotărîri; dar nu este astfel. Rusia este acea care intervine cea dintăiu şi judecă, oareşcum fără apel. Puterea suzerană înregistrează apoi hotărîrea pentru formă. Trebuie să mărturisim ca rolurile sînt intervertite, căci acel de curte protectoare ce şi'l dă Rusia, ar trebui să mărginească influenţa ei numai în dreptul de a suspenda hotărîrile Obşteştei Adunări, cînd acele hotărîri sînt de natură a compromite prosperitatea şi fericirea ţării.

In chipul ei de a proceda există dimpotriva ceva care jigneşte demnitatea naţională şi este umilitor pentru Poartă. Este de presupus că membrii Obşteştei Adunări sînt judecători mai luminaţi şi mai sinceri ai intereselor financiare ale ţării lor decît cabinetul dela Peterburg. Văzînd hotărîrile lor modificate şi un budget ieşit din mînile generalului Kisselev înlocuind pe acel ce'l meditase în chip conştiincios, au dreptul să s'întrebe cum se face că acest general poate să fie mai bine informat decît ei despre resursele lor financiare şi cum se pretinde a se înlocui un budget real prin altul fictiv. *S'ar putea crede că aceste sînt făcute în scop de a împiedeca mersul administraţiei domnului şi a pune să se strige în urmă că nu ştie să ocîrmuiască, spre a opune ca un contrast această ocîrmuire celei anterioare a Ruşilor, deşi aceasta este în realitate pricina deficitului finanţelor.* Cert este cel puţin că aceste procedeuri sînt menite a face Rusiei popularitate în dauna lui a domnului, căci măsurile financiare hotărîte de Adunare avînd de scop să impue mai tare clasa ţărănească, aceásta ar putea numai să fie recunoscătoare că a fost scutită de noua taxă prin Rusia. Dar aici nu este chestiune de a se şti dacă un impozit pus pe toţi boierii, cari nu plătesc nimica pentru moşiile şi casele lor, n'ar fi mai drept decît o taxă pe popor; trebuie ştiut

www.dacoromanica.ro

ce se va face pentru ca toate serviciile să funcţioneze. Domnul, cu totul devotat Rusiei care a făcut să fie numit, sau mai drept, care l'a numit ea însăşi, căci Poarta otomană s'a mărginit să aprobe alegerea facută de ea, s'a temut totdeauna să desvălească situaţia finanţelor aşa cum a gasit-o cînd a luat în mînă ocîrmuirea Ţării Romîneşti. Cu greu se va putea ascunde această stare acuma spre a se putea justifica măsurile ce Adunarea crezuse că le poate adopta.

Voiu aduce la cunoştinţa d-voastre, domnule ministru, urmarea ce se va da afacerilor financiare ale acestei ţări. *Mai ales prin ele exercita-va aici Rusia acţiunea ei de toate zilele, se şi constată că noul ministru de finanţe, creatura d-lui Minciaky, vine adesea să lucreze la acesta acasă*[1])...

In alt raport, după ce se revine asupra hotărîrilor financiare luate de Adunare şi răspinse de cabinetul din Peterburg, cetim:

...Se aude în curînd că domnul a făcut boieri noui şi că aceşti boieriţi sînt nişte profesori ai liceului... Consulul general al Rusiei comunică domnului mirarea ce l'a cuprins la auzul acestui fapt şi-i pune în curînd în vedere că, după regulament, el trebuie să s'abţie de orice conferire de boierie, fără asentimentul celor două curţi. Acea a Rusiei nu aprobă nici măsurile financiare ale Adunării. Mersul ocîrmuirii pare deci oareşcum oprit şi ca paralizat dela început... Era greu de admis ca domnul, creatură a Rusiei, să fi putut sau macar să fi voit a se emancipa de sub controlul la care sînt supuse toate actele lui. Independent de recunoştinţa care'l înda-

1) *Cochelet către Bigny*, dela 18 Fevruar 1835, ibid, ibid. piesa DLIV p, 463.

www.dacoromanica.ro

toreşte să nu caute a se elibera de acest control, chiar natura numirii lui l'a pus tocmai în acea condiţiune de atîrnare care n'ar fi fost soartă unui domn numit de Adunarea naţiunii şi care trebuie mai ales sa'l facă sa se teamă de aplicarea acelor cazuri de abdicare sau de destituire... prevăzute de art. 5 al tratatului dela Adrianopol...

Acest drept de destituire al domnilor, aruncat în tratatul dela Adrianopol ca o frază incidenta, este mai ales acel care înarmează Rusia cu o putere aproape discreţionară în principate. Acest drept va fi pentru ea sabia lui Damocles, a cărei ascuţiş îl va face să strălucească asupra capului acelui ce s'ar parea ca voieşte sa facă opoziţie... *Cert este că controlul financiar care este cel mai activ şi ar trebui sa fie simultan* în unire cu Poarta), *se exercită numai de consulul general al Rusiei* care raportează guvernului sau toate împrejurarile. *Aceasta acţiune perpetuă a Rusiei asupra tot ce se petrece aici este atît de remarcabilă în cît se cauta, dar în zadar, a lamuri sensul art. 5 al tratatului dela Adrianopol, unde se hotarăşte că principatele se vor folosi de o administraţie naţională independenta. Administraţia naţionala exista, dar nu este independentă.*

Rusia a pus temeliile viitoarei sale suveranitaţi asupra acestei ţări prin tratatul dela Adrianopol şi totul se face de pe acum după ordinile şi prin influenţa ei... *In acest scop totul s'a făptuit sau se mai faptuieşte pentru uzul Rusiei.* Miliţia este îmbracată ruseşte şi evoluţiile ei se fac după tipicul rusesc. Ingineri şi coloneli ruşi ridica planurile şi ieu statistica ţarii, ca şi cum ar fi în Rusia. Se celebrează un tedeum, se iluminează în ziua de naştere a împaratului Neculai, ca şi în Rusia. Toţi boierii se înghezuiesc în acea zi în uniforma la consulul general al Rusiei, ca şi cum s'ar afla la reprezentantul suveranului lor... *Acelaş spirit care a presidat la cuceri-*

www.dacoromanica.ro

rile Rusiei în Polonia, în Turcia, în Georgia. în Crimea şi în Suedia este acel care va reagisa şi în aceste ţari. Li s'a putut da un regulament de reforme, spre a face să dispară urmele ocîrmuirii turceşti şi pentru a desfiinţa nişte abuzuri din cale afară strigatoare; dar cînd acest regulament a trebuit să primească întaia sa execuţiune, prin libera numire a unui domn, şi cînd va trebui sa-şi deie roadele, a avut şi va avea soarta constituţiunii dată Poloniei, care s'a eludat îndata ce nu a mai slujit vederile pentru cari fusese hărăzită, adică spre a cîştiga buna opiniune a noueloor popoare ce fusese robite. *De allmintrelea n'ar putea să convie Rusiei ca nişte ţări cari se mărginesc cu provinciile ei dela miază-zi, să se bucure de o libertate şi de nişte instituţiuni pe cari nu voieşte să le dea acelor gubernii...* Totuş, acestui regulament îi datoreşte Rusia dreptul de a exercita un control activ asupra tot ce se petrece în principate. Este deci de interesul ei să'l conserve pana în clipa în care va crede necesar sa'l contopeasca în instituţiile împărăţiei sale[1] ...

...Fără îndoiala că există în ele în ţarile romîne *un simţimînt de naţionalitate foarte viu, care domina toate celelalte. Exista o dorinţa pronunţată de a se elibera şi de această suzeranitate, puţin supăratoare, a Porţii şi de aceasta protecţiune abuziva a Rusiei...*

Ei ar fi chiar dispuşi sa facă mari sacrificii pecuniare pentru a cumpara frumosul nume de popor independent; dar cînd oamenii cei mai devotaţi ţarii lor cercetează cu sînge rece, şi sistemul urmat de Rusia de mai bine de jumatate de secol în privinţa acestor provincii, precum şi proximitatea lor de aceasta întinsa împarăţie şi purasirea în care se pare ca le lasă Turcia şi nepasarea indiferentă a Austrici şi în sfîrşit nedu-

1) *Cochelet către Broglie,* dela 15 Mart 1835, ibid., ibid., piesa DVLII, p. 467.

www.dacoromanica.ro

merirea despre dispoziţiunile Franţei şi a Angliei în cazul unui proiect de anexiune la împărăţia ei, vederat marturisit de Rusia, aceşti oameni, zic, nu pot decît să dorească îndepartarea cît mai prelungită a unei asemene anexiuni, dar ei simt că, într'un ceas mai îndepartat sau mai apropiet, ea va fi definitivă [1]...

In acelaş raport, consulul francez din Bucureşti arată cum Ruşii au găsit în principate un număr de oameni, cu deosebire de origine greacă, gata să servească scopurile lor şi să jertfească interesele ţării setei lor de putere şi de onoruri. Mai arată cum situaţiunea domnului ales pe viaţă, stîrnind invidia semenilor săi şi dorinţa de a'l înlocui, trebuie să deie naştere la grupări de opoziţie împotriva ocîrmuirii lui. pe cari Rusia va avea grijă să le asmuţe şi să le încurajeze, iar:

Aceasta opoziţie nu va mai cruţa nimica cînd se va simţi sprijinită de însuş guvernul care a hotărît numirea domnului. Ea va sfîrşi prin a găsi delicte prevăzute cari fac neînlăturabilă abdicarea de buna voie sau destituirea. Puternica protectoare va fi gata să primească toate învinovaţirile mai mult sau mai puţin întemeiete [2] ...

Procedeurile Rusiei faţă de Alexandru Ghika aveau să arăte în curînd cît de îndreptăţite erau prevederile agentului francez.

In vara anului 1835. Minciaky fu înlocuit prin Rukman. *un homme de choix*. cum îl califica Cochelet, dar un duşman personal al lui Vodă Ghika,

1) *Cochelet catră Broglie*, de!a 18 Mart 1835, ibid., ibid., piesa DLVII Ibid. 471. 2) d., ibid., ibid.

www.dacoromanica.ro

cu care fusese în ostilitate deschisă la Constantinopol, cînd acest din urmă venise să capete învestitura, ceiace dădu prilej de bucurie opoziţiei ce se şi alcătuise împotriva domnului [1]). Această opoziţie era bine înţeles alcătuită din acei boieri pe cari Ghika nu-i pusese în slujbă, sau fiindcă nu mai încăpuse sau fiindcă nu-i găsise vrednici. sau acei ale caror interese şi ambiţiuni personale nu fusese multămite.

Rukman primise ca instrucţiune să se poarte faţă de domn în chip mult mai *inchizitorial* şi mai *poroncitor* decît Minciaky.

... Ghika era foarte puţin mulţamit şi oareşcum umilit de noua epitropie sub care era să fie pus. Ar cere prea mult timp sa întru în explicarea cîtorva fapte cari au dat loc la întaiele observaţiuni *remontrances* ale noului consul general al Rusiei. Cel mai însemnat este privitor la afacerea unui tribunal, ai carui judecatori se pare ca s'au lasat sa fie cîştigaţi şi pe cari domnul i-a deferit pentru această vina *forfaiture*) altui tribunal, însărcinat sa-i absolve sau sa-i condamne, conformîndu-se astfel regulamentului de reforma.

Judecatorii au strigat că acest proceduu este arbitrar şi par a se fi adresat d-lui Rukman care a luat partea lor. A urmat de aici o corespondenţa între consul şi domn, foarte acerbă şi puţin cuviincioasă din partea celui dintaiu, mult prea smerita, dupa părerea mea, din partea celui de al doilea, de oarece găsim într'însa fraza: „Sînt gata sa supun toate actele ocîrmuirii mele asprei investigaţiuni a consulatului general al Rusiei"...

...Ea aceasta afacere dovedeşte că Rusia tot caută a

1) *Cochelet către Broglie* dela Iunie 1835, ibid ,ibid , piesa DLVIII, p. 493

www.dacoromanica.ro

încalca asupra drepturilor acestei ocîrmuiri, zisă națională independentă sau, mai bine, cît de puțin ea se ține de litera tratatelor și a regulamentului de reformă ce singură le-a făcut, de oarece agentul ei crede că trebuie să intervie pănă într'o afacere judiciara [1] ...

Era firesc ca opoziția să nu-și ascundă bucuria față de aceasta vederată nefavoare arătată domnului de agentul atît puternicii curți protectoare și să facă sforțări noue pentru răsturnarea lui. Cochelet adaogă în acelaș raport:

...Situația domnului Țării Romînești... este una din cele mai extraordinare ce s'a vazut vr'o dată. Este lucru neauzit ca un domn, investit cu o putere suverană, de oarece poate semna condamnări la moarte, sa se gasască necontenit și oareșcum pentru toate actele sale, sub epitropia a entului unei puteri vecine. fără ca să se poată lămuri bine în ce intenție și în ce scop se exercitează aceasta censura.

...Un agent activ, patruns de instrucțiile lui, ale caror spirit mai esențial mai însemnat, trebuie să fie de a deprinde aceste principate să vadă pe domnii lor ocîrmuindule sub c ntrolul veșnic al Rusiei. S'a văzut în zilele din urmă, în Iași, la ușa consulatului, o publicație care dovedește că acest control este marturisit fară teama în public, ca un drept cîștigat: *Consulatul împărătesc al Rusiei aduce la cunoștința obștească ca oricine, de orice protecție ar fi, ar voi să deie plîngeri d lui consul general, la București*, nu poate adresa plîngerile direct acestui din urmă, dar trebuie să le remita pecetluite consulatului din Iași, de unde vor fi expediate

1) Acelaș către acelaș, dela 25 Noemvrie 1835, ibid. ,ib'd., piesa DXCII, p 551.

www.dacoromanica.ro

pe cale oficială. Aceste plîngeri trebuiesc alcătuite în limba rusască sau franceză, singurele ce se pot întrebuinţa faţă de d. consul general [1] ...

In primavara anului următor, 1836, relaţiunile dintre Rukman şi Vodă Ghika luase un caracter de iritaţie de care fusese lipsite până atunci. Necuviinţile lui Rukman erau întrecute numai de blîndeţa şi rabdarea domnului; *acesta întinzînd consulului mîna, în public, Muscalul îndrăzni să-i refuze pe a sa, retrăgînd-o după spinare.*

...Acei cari urmăresc cu bagare de samă mersul lucrurilor în această ţară, vad în acest incident neprevăzut o urmare a sistemului de desconsiderare a domnului, ce s'a adoptat spre a face guvernul lui imposibil *Acuma există certitudinea că membrii opoziţiei din Obşteasca Adunare îşi ieu instrucţiile dela consulatul general al Rusiei* [2])...

Iată cum explică Cochelet, într'un raport către Thiers, ostilitatea vădită a Rusiei împotriva lui Alexandru Ghika:

...Intaiul scop al Rusiei asupra principatelor s'a desvăluit deci prin numirea domnilor, arătînd ceiace aştepta dela ei, ceiace n'ar fi putut să spere dela nişte domni cari n'ar fi ţinut puterea lor decît dela votul boierilor.. Domnul Moldovei, barbat lacom şi venal, se devotă cu desăvîrşire voinţilor Rusiei, numai pentru a obţine sa s'închidă ochii asupra delapidărilor, asupra samovolniciilor şi asupra tuturor actelor lui de o adîncă imorali-

1) Ibid., ibid., ibid. 2) *Cochelet către Thiers*, dela 5 April 1836, ibid ibid, piesa DCXXIV p. 597.

www.dacoromanica.ro

tate. Ca preţ al slugărniciei sale, fu lasat să facă ce voia pană cînd indignarea generală, mult timp comprimată, făcu explozie. Domnul Ţării Romîneşti, barbat neinteresat şi fără ambiţiuni, arătă mai puţin devotament catră Rusia şi fu de atunci înfăţoşat de ea ca un domn nemernic şi incapabil să ocîrmuiască. Sub acest pretext, Rusia) a voit să s'amestece în toate actele administraţiei lui, să influenţeze nişte hotărîri ale tribunalelor şi să numească la slujbele mai însemnate. Cînd arătă oareşcare opunere, i se stîrniră greutăţi. Aceste greutaţi au crescut astfel în cît domnul a putut să li opuie numai forţa de inerţie [1])....

La 21 Iunie 1836, cancelarul Nesselrode scrise solului rusesc la Constantinopol, Buteniev, ca să intervie atît pe lîngă Vogoridi, principele de Samos, pentru ca acesta să mijlocească spre a îndrepta purtarea abuzivă şi vexatorie a lui Mihaiu Sturdza, ginerele său, cît şi pe lîngă Aristarhi, capuchehaiaua lui Alexandru Ghika, spre a-i face următoarele observaţiuni:

...In acelaş scop, veţi binevoi să adresaţi exhortaţiuni analoage d-sale marelui logofăt, agent al domnului Ţării Romîneşti. Acesta, încunjurat de sfetnici necredincioşi şi nedibaci, s'a aruncat în nişte încurcături financiare cari sporesc zilnic greutăţile poziţiunii sale. *Şi mai mult, un amor propriu fals îl împinge să primească cu răceală şi scîrbă sfaturile cele mai binevoitoare ale consulului nostru general.* Dacă principele Ghika urmeaza pe această cale, el va merge drept spre pierderea lui. Urmările încăpaţînării sale ar fi pentru el tot atît de fatale ca acele de cari principele Sturdza

1) Ibid., ibid., piesa DCXXXII, pag. 610.

www.dacoromanica.ro

ar deveni victima dacă ar persista în sistemul lui vexator şi arbitrar.

Binevoiţi deci să ţineţi d-lui Aristarhi *acelaş limbagiu aspru* ca d-lui Vogoridi, pentru ca *cei doi domni să primească în acelaş timp, prin agenţii lor*, **sfatul de a urma de acum înainte cu încredere direcţiunea leală şi binevoitoare a consulului nostru general**, *căci de altmintrelea ar risca să fie supuşi unei cercetări şi s'ar expune fără îndoială la ruşinea unei destituiri* [1] ...

Precum reiesă din scrisoarea de mai sus, sub protectoratul rusesc, situatia unui domn romîn era mai prejos de acea a unui *gubernator* rusesc, prin faptul că acest din urmă nu era pus sub controlul unùi funcţionar împărătesc instalat chiar în oraşul lui de reşedinţă.

Trebuie să observăm însă că deficitul pentru care se învinovăţeşte aici Vodă Ghika, provenia din reaua administraţie a lui Kisselev şi din lipsa lasată de el în cassele publice şi că acuzaţia era cu atît mai puţin întemeietă cu cît, chiar atunci, Obştească Adunare constatase fiinţa unui mic excedent al veniturilor asupra cheltuielilor [2]). Apoi, dela început, consulatul împărătesc impusese lui Ghika niste mari vistieri cari erau creaturi ale Ruşilor:

...Se pare că astăzi i se reproşează această alegere ce i s'a prescris, precum i se impune, în fiecare zi, cutare sau cutare individ pentru cutare sau cutare slujba, chiar cînd el este omul cel mai nărăvit sau cel mai incapabil ce ni putem închipui [3])...

---

1) Ibid., ibid, piesa DCXXXVII, p 626. 2) *Cochelet către Thiers*, dela 20 Iulie 1836, ibid, ibid., piesa DCDLV, p. 641, 3) *Mimaut către Mole* dela 8 Noemvrie 1836, ibid, ibid., piesa DCLII, p. 652.

www.dacoromanica.ro

Adunarea Obştească, în vara anului 1837, refuzase să insere în regulament, atît nişte modificări introduse de Ruşi în textul unor articole din acea alcătuire cît şi paragraful introdus prin fraudă, la finele ultimului articol în spaţiul rămas alb. Această inserare rusesc în mai multe rînduri cerută de Rusia, în urmă chiar în termeni foarte cominatorii [1]).

După cererea lui Rukman, făcută în chip foarte imperios, domnul închise adunarea şi declară „orice lucrare întru aceasta" desfiinţată, iar consulul general plecă în curînd la Constantinopol, spre a dobîndi satisfacţie pentru *atingerea* adusă de adunare la prestigiul Rusiei. El se întoarse tocmai în luna Maiu a anului următor, 1838, întovărăşit de Aristarhi, agentul lui Ghika la Constantinopol.

Acesta aducea domnului un *firman* al Porţii, conceput în termenii cei mai aspri pentru acei membri ai Adunării cari, în vara precedentă, cutezase să răspingă înserarea în regulament a articolelor aprobate de cele două curţi. *Prin acest firman se poroncia Adunării să adopte toate articolele în chestiune, constatînduse această adoptare prin proces verbal semnat de toţi membrii. Se mai recomanda domnului să pedepsască în chip aspru pe acei cari ar manifesta vro opunere la voinţa celor două curţi.*

Unii din boieri aratau veleităţi de rezistenţă, dar domnul, cu consulii Franţei şi Angliei, îi convinseră de zădărnicia vre unei opuneri. Spre a salva oareşcum amorul lor propriu, domnul se mulţămi să citească numai o parte, acea mai puţin ofensătoare a *firmanului*, iar articolele fură înserate în regulament printr'un proces verbal care le declară adoptate de

1) Vezi amănunte asupra acestei chestiuni în I. C. Filitti, *Domniile Romîne sub Regulamentul Organic*, pag. 38-39.

www.dacoromanica.ro

adunare, dar care fu semnat numai de preşedintele ei şi de secretari; nime nu fu pedepsit [1]).

Iată cum ţinea Rusia samă de autonomia ţărilor romîne ce se lăuda că o consfinţise în tratatul de pace dela Adrianopol!

Alexandru Ghika fu în curînd răsplătit de cabinetul dela Peterburg pentru serviciul făcut Rusiei în chestia introducerii în regulament a articolelor suplementare. Iată ce raportează Chateaugiron la 1 Noemvrie următor:

...Sînt cîteva zile de cînd, în urma unui ordin formal al cabinetului dela Peterburg, sfatul administrativ al Ţarii Romîneşti a trebuit să s'intruneasca şi i s'a cetit un rescript al ţarului, poroncind ca ţara să plateasca, în cursul unui an, datoriile domnului cari se ridică la 2.400.000 lei [2])...

Rusia ştia doară să ţie într'o mînă pedeapsa şi în cealaltă ghelirul!

Şi pentru a se aduna aceste 2.400.000 lei, se puse de sfatul administrativ, *fără a trece această măsură prin adunare*, o contribuţiune extraordinară de o zecime asupra capitaţiei [3]). Consulatul rusesc nu făcu nici o observaţie asupra acestei violări patente a unuia din principiile de căpetenie ale regulamentului.

In Iunie 1839, Rukman părăsi Bucureştiul unde fu înlocuit prin Titov, în locul căruia, după un an, veni Daşcov. Relaţiunile domnului cu adunarea deveniră din ce în ce mai încordate, din cauza măsurilor propuse de cel dintăiu pentru îmbunătăţirea soartei ţa-

1) *Chateaugiron către Molé*, dela 26 Maiu 1838, ibid., ibid., piesa DCXCI p. 705-09. 2) *Chateaugiron către Molé*, din 1 Noemvrie 1838, ibid., ibid., piesa DCCII, p. 716. 3) Acelaş către acelaş, din 22 Noemvrie 1838, ibid., ibid., piesa DCCIV, p. 719.

www.dacoromanica.ro

rănimii şi stavilirea abuzurilor săvîrşite de proprietari şi de arendaşi, la cari adunarea. alcătuită numai din proprietari, se împotrivia cu cerbicie. Consulatul general al Rusiei nu pierdea această ocazie pentru a aţîţa pe cît putea pe domn împotriva adunării, iar pe dealta împingea pe membrii acesteia să se arăte neplăcuţi lui Ghika [1].

Fără îndoială că în îndemnurile Rusiei trebuie să căutăm motivul propunerii lui Emanoil Băleanu, în sesiunea adunării din primavara anului 1841, de a recompensa serviciile aduse ţării de Kisselev. prin ridicarea unui monument cu statuia lui, conferirea indigenatului şi a titlului de Mare Ban [2]). Această măsură dădu îndată naştere zvonului că ea nu alcătuieşte decît primul pas pentru a face din Kisselev, domnul amîndorur ţărilor romîne. Consulul francez din Iaşi arată consternarea produsă la auzul acelei veşti în Moldova, unde o asemenea eventualitate era privită ca primul pas către anexarea definitivă la Rusia [3].

Agenţii francezi pătrunsese bine intenţiunile ruseşti. Iată ce găsim într'un raport al lui Huber către Pontois purtînd data de 26 April:

...Scopul declaraţiunii exprimata în actul de indigenat, este ca generalul conte Kisselev se va bucura de prerogativele cari aparţin boierilor ocupînd demnitaţile cele mai înalte; astfel se înlătură dispoziţiile regula-

1) *Billecoq catra Guizot*, dela 10 Fevruar 1841, ibid., ibid., piesa DCCLXIX, p. 791. 2) Acelaş catra acelaş, dela 19 Mart 1841, ibid., ibid., piesa DCCLXXII, p. 794. 3) *Huber către Guizot*, dela 7 April 1841, ibid., ibid., piesa DCCLXXVII, p. 803; mai vezi şi piesele DCCLXXIX, DCCLXXXII, DCCLXXXIV şi DCCLXXXVI.

www.dacoromanica.ro

mentare cari hotărăsc ca domnia să nu poată aparţinea decît acelor boieri, ai căror moşi au fost nobili [1]...

Ipoteza că Băleanu făcînd această propunere era o unealtă, probabil inconştientă, a consulatului general rusesc, este confirmată prin faptul că împaratul Neculai se grăbi s'aprobe hotărîrea adunării şi să deie lui Kisselev autorizaţiunea formală de a primi onorurile ce i se conferise de către Obştească Adunare din Bucureşti [2]. Ceva mai mult, vedem chiar că ţarul alege tocmai acel moment pentru a trimite pe Kisselev să inspecteze domeniile împărăteşti din Crimeia şi guberniile *vecine cu Basarabia* [3]. Posibilitatea împingerii lui la domnie părea atît de mare, chiar celor mai bine informaţi, în cît vedem pe Mihaiu Sturdza găsind cu cale să declare consulului francez că jertfa ce ar face-o părăsind puterea, printr'o abdicare voluntară şi demnă, nu i s'ar părea mare [4].

De observat este că indigenatul conferit lui Kisselev era cu desăvîrşire ilegal şi contrar regulamentului, de oarece acesta dispune că împămîntenirea nu se poate acorda decît în urma unei cereri personale şi după o şădere în ţară de zece ani; acest termen se reducea la şapte ani dacă petiţionarul era căsătorit cu o pămînteancă. Dar împaratul Neculai nu stătuse la îndoială pentru a da aprobarea sa măsurii *antiregulamentare* a Obşteştei Adunări din Bucureşti. Incă un exemplu de respectul pentru dispoziţiile regulamentului de care era însufleţită curtea rusască cînd era vorbă să'l calce în interesul ei.

1) *Huber către Pontois*, dela 26 April 1841, ibid., ibid., piesa DCCLXXIX p. 804. 2) *Billecoq către Guizot*, din 20 Maiu 1841, ibid., ibid, piesa DCCLXXXIII, p. 810. 3) *Huber către Guizot*, din 20 August 1841, ibid ibid., piesa DCCXCIV, p. 823. 4) Acelaş către acelaş, dela 10 Iunie 1841 ibid., ibid., piesa DCCLXXXVI, p. 813.

www.dacoromanica.ro

Intervenţiunea lui Palmerston făcu ca intriga tesută de politica rusască pentru a aduce pe Kisselev în scaunul ţărilor noastre să deie cu desăvîrşire greş [1]).

Dar şi agenţii secreţi, ajutaţi de alţii investiţi cu calităţi oficiale, cum era vice consulul împărătesc dela Galaţi, Carneiev. ajutau şi susţineau dacă nu puneau chiar la cale o nouă unelt're împotriva şubredei împărăţii turceşti: răscoala Bulgarilor.

La sfîrşitul lui Iulie 1841, o adunătură de indivizi fără căpăt'iu: Bulgari. Sîrbi. Arnăuti şi Greci, spuma răsăritului, se adunară în arme la Brăila şi cerură autorităţii, în chip imperios. să fie lasaţi să treacă Dunărea. Autoritatea opunînduse, avu loc o luptă în care căzură, din amîndouă părţile. vro 20 de morţi şi de răniţi. Vice consulul Carneiev ieşia cu totul compromis din acest incident. deoarece el ceruse autorităţilor romîneşti să nu se opună la trecerea Dunărei de cătră aventurierii adunati.

...Pe cînd la Constantinopol lumea politică era preocupata de urmarile acestui indigenat al lui Kisselev, nu era ignorată de nime nemulţămirea ce guvernul sultanului o manifestase domnului Ţării Romîne ti, fiindcă el îşi daduse adeziunea unui act de această însemnatate fără ca Poarta să fi fost informată macar în mod prealabil. Se urziau în principate intrigi noue; se cauta în chip ascuns a se organiza în ţară o nouă răscoală, cînd în Bulgaria ea a şi primit pedeapsa îndrăznelii sale.. Circula destule vorbe pentru a conchide că agentul consular rusesc din Galaţi este compromis în aceste afaceri de răscoală din şchelile dunarene.. se mai pretinde că un maior rus se afla la Galaţi în momentul

1) Acelaş catră acelaş, din 8 August 1841, ibid, ibid., piesa DCCXCII p. 820. 2) S. I. Filitti, *Turburări revoluţionare*, 304-5.

www.dacoromanica.ro

în care se înrolau oamenii pentru rascoală şi că acest Rus a plecat la Reni cînd a vazut că autoritatea a dejucat planurile rasculaţilor [1] ...

Printr'o *ciudată* întîmplare, în momentul acestui incident, Daşcov se afla la băi. în Ungaria. La întoarcerea lui, Carneiev fu mustrat, dar deocamdată nu fu destituit. iar Alexandru Ghika fu dojănit de curtea din Peterburg pentru *neprevederea* ce o aratase guvernul lui [2] .

In noucle alegeri din iarna 1841 42, opoziţia găsi prilej să deie vînt patimii sale impotriva domnului; deşi, zice Billecoq, aceste patimi sînt cu atît mai necugetate cu cît cele mai slabe lumini ajung pentru a-i face să cunoască de mai nainte, mărginile strîmte între cari o opoziţie oareşcare este chemată să se mişte aici, între protectia rusască de o parte şi suzeranitatea turcească de alta [3] .

In capul acelor cari lucrau la răsturnarea domnului era Gheorghe Bibescu; el nu se sfiise a sfătui pe Ghika să abdice „din cauza desafecţiunii poporului romin şi a li sei de încredere în el [4] .

In noua adunare opozanţii erau în majoritate şi consulatul general rusesc îi sprijinia pe faţa.

...In mijlocul acestei stari de lucruri este un spectacol într'adevar curios, domnule ministru, de a privi astăzi cum Obştească Adunare a Ţarii Romîneşti, pe care evenimeniele din 1837 o facuse să se teamă de Siberia, a vazut de atunci mîntuirea ei în exageraţiunea devota-

---

1) *Huber catra Guizot*, dela 8 August 1841, ibid., ibid , piesa DCCXCII p. 820. 2) *Billecoq către Guizot* dela 19 Noembrie 1841, ibid , ibid., piesa DCCXCVII, p. 825. 3) Acelaş catra acelaş, dela 11 Decembrie 1841 , ibid., ibid , DCCXCIX, p. 827. 4) Ibid , ibid., ibid.

www.dacoromanica.ro

mentului ce'l afecta pentru Rusia; cum anul trecut ea a întrebuinţat pe generalul Kisselev ca o arma cu care să poată lovi în Ghika Vodă, cum a urmat să se servească de sprijinul consulatului general al Rusiei ca de o pîrghie cu care să sguduie autoritatea legiuită a domnitorului [1] ...

La Fevruarie 1842, sosia în Bucureşti vestea că la Brăila se întîmplase în ajun noue dezordini pricinuite de Bulgari, cu prilejul cărora căzuse mai mulţi ofiţeri şi soldaţi romîni. Daşcov luă pe faţă apărarea Bulgarilor, calificînd purtarea trupelor de *asasinate* [2]).

Făcînduse o cercetare la faţa locului de către fratele domnului:

...D. Mihaiu Ghika găsi pe şeful complotului la agentul consular rusesc din Brăila, unde d. Carneiev pusese să'l aducă. L'a expediat sub o puternică escortă la Bucureşti, unde a sosit aproape în acelaş timp cu dînsul. Din versiunea *dată mie* de d. Mihaiu Ghika ar reieşi ca: „cele dintăiu mărturisiri ale acestui individ ar indica ca evenimentul din Brăila se leaga cu mişcarile Grecilor în Tesalia, că asociaţiuni de Bulgari exista la Odesa şi *în toată Basarabia* şi în sfîrşit, că inculpatul bulgar, născut în Kazanlîk, a izbutit sa obţie învoirea de a locui în Brăila dupa o recomandaţie a principelui de Samos, originar din acelaş oraş. Cîţiva Greci, actori în această dramă sîngeroasă, au cazut morţi sau răniţi, alţii sînt arestaţi, cîţiva au fugit" [3])...

---

1) *Billecoq către Guizot* dela 17 Decembrie 1841 ibid., ibid., piesa DCCCI, p. 829. 2) Acelaş către acelaş din 25 Fevruar 1842, ibid, ibid., piesa DCCCVIII p. 832. 3) Acelaş către acelaş, dela 9 Mart 1842, ibid, ibid., piesa DCCCXI. p. 847

www.dacoromanica.ro

In aceiaşi zi în care sosia în Bucureşti vestea celei de a doua tulburări din Brăila, Obşteasca Adunare, din îndemnul lui Daşcov, vota o adresă cătră domn cu un cuprins cît se poate de ostil şi de ireverenţios pentru el:

... Această adresa este rezultatul acelui spirit sistematic de opoziţie care a predomnit în ultimele alegeri... a fost votată prin aclamaţie, prin chiar acei cari, fiind miniştri ai domnului în cursul celor de pe urma şapte ani, sau judecatorii şi prefecţii lui, astazi nu pot decît sa icie asupra lor o parte din ticăloşiile de cari se invinovaţeşte guvernul lui.

Consulul Rusiei voia aceasta demonstraţie şi ea a fost facuta; totuş el va avea poate sa dăie odata samă de perturbarile gratuite ce le aduce în aceasta ţară, în chiar momentul cînd recentele scene de macel dela Brăila ar trebui sa-i comande mai multa prudenţa; dar el paşeşte înainte cu mulţamirea şi încrederea ce-i da aprobarea curţii sale şi pană în ziua în care desordinea ce o samăna va fi, în sfîrşit, produs roadele ei, a caror amaraciune va fi poate proclamata mai întaiu de cabinetul dela Peterburg, va urma să mearga înainte pe calea ce a apucat-o în chip atît de imprudent[1]...

In momentul în care principele Ghika n'a luat încă nici o hotărîre asupra chestiunii de a şti dacă va raspunde la adresa Obşteştei Adunari. *consulul Rusiei care voieşte numai decît ca domnul sa ramîie sub lovitura unei pedepse dată dupa instigaţia sa* a consulului, a aflat ca A. S. se gîndia, în aceste împrejurari, sa recurga la sfaturile şi chiar la condeiul fostului sau mare postelnic, doctorul Arsaki. Deşi acesta este bolnav, d.

1) Acelaş cătră acelaş, dela 7 Mart 1842, ibid, ibid., piesa DCCCIX, p. 841.

www.dacoromanica.ro

Daşcov s'a dus la dînsul pentru a-i notifica intenţiunile curţii sale, şi acest *ultimatum*, scris de pe patul doctorului Arsaki, aproape sub dictarea consulului Rusiei, va fi probabil cauza ce va împinge pe domn pe calea represaliilor şi'l va determina să răspundă Obşteştei Adunări pe acelaş ton de recriminare şi de violenţa.

Datoresc încrederii A. S. comunicarea acestui document curios, care nu va lipsi să intereseze pe E. V. din cauza luminii ce o aruncă asupra politicii urmata de Rusia faţă de principatele dunărene.

D. Daşcov a început prin a invita pe d. Arsaki să aduca aminte la trebuinţă principelui Ghika că cele trei principate: Sîrbia, Moldova şi Ţara Romînească se găsesc **irevocabil** *puse, prin acţiunea timpului şi prin mersul evenimentelor, sub protectoratul Rusiei;* **că Rusia singură cunoaşte ţelul acestui protectorat, de care nu voieşte sa deie sama** *nimarui. Atrage apoi atenţia sa asupra trecutului, şi-i arată că, de cîte ori un domn sau boierii au contrariat acest plan, cel dintăiu sau cei de ai doilea au ispăşit o asemene greşală, chiar cînd era involuntara* A citat atunci exemplul lui Miloş, căzut la graniţa Austriei, fără chiar ca Austria sa fi îndrăznit a cere samà de sgomotul caderii ce o auzise; a vorbit de neajunsurile suscitate de boieri principelui Sturdza cînd, la suirea lui pe scaun, a cutezat să gîndeasca la restaurarea unei monarhii dace; *a citat alternativele de favoare şi de rigoare prin cari a trecut însuş principele Ghika, după cum a servit sau nu, în cursul domniei sale. planul puterii protectoare şi a dat ca dovadă: datoriile domnului platite la instigaţia Rusiei cînd se arata supus, boierimea certată cînd se arata nesupusă* şi, în sfîrşit, *aceiaş boierime încurajată şi favorizată cînd aducea prinos generaluluiKisselev* **şi a ajuns atunci la adresa de astăzi, citînd-o ca o pedeapsă suscitată de Rusia, pe care principele Ghika trebuia s'o primească fără a zice**

www.dacoromanica.ro

un cuvînt. A declarat că Rusia era hotarîtă a privi şi a trata ca duşmani de moarte pe toţi acei ai căror acţiune, premeditată sau nu, venia sa se pune de-a curmezişul unor planuri ale caror secret îl pastra singură.

Acest imperios preambul l'a adus să ceara principelui Ghika socoteala de legaturile sale zilnice cu agenţii Austriei şi Franţei şi a invitat pe d. Arsaki să'l facă a înţelege, că numai după ce va fi ales pe consulul general al Rusiei ca singura sa călauza pe calea plina de spini ce o are de parcurs, putea să gîndească a lua ca familiari ai sai pe ceilalţi agenţi straini [1] ...

...Principele Ghika îmi cetia încet toate aceste amănunte, pe cari mi le traducea din textul grecesc al scrisorii, scrise asupra acestei convorbiri de d. doctor Arsaki [1] ...

Dar Rusia nu ierta domnului Ţării Romîneşti îndrăzneala ce o avuse să-i zădărniceaecă planul de a provoca tulburări peste Dunăre; depunerea lui Ghika era un lucru hotărît de cabinetul dela Peterburg, dar lovitura trebuia să mai întîrzie, căci procedarea domnului în afacerea dela Brăila multămise pe Turci atît pe cît suparase pe Ruşi. In aşteptarea ei, Daşcov se răsbuna prin şicane meschine:

...Depeşa mea No. 52, desemneaza atenţiunii E. V. pe locotenentul Boteanu ca fiind salvatorul oraşului Brăila în Fevruar expirat. Principele Ghika, în urma raportului fratelui sau, ministrul de interne, trimis la faţa locului în această grava împrejurare, a înaintat pe acest tînăr ofiţer la gradul de capitan. *Doua zile dupa aceasta, d. Daşcov s'a prezentat la domn şi a cerut în*

1) Acelaş cătră acelaş, dela 10 Mart 1842, ibid, ibid., piesa DCCCXII, p. 848.

www.dacoromanica.ro

mod formal ca căpitanul Boteanu să nu se bucure de emolumentele gradului său şi să nu i se încredinţeze nici o companie [1]...

Guvernul rusesc nu-şi putea ascunde bine ponosul, dar ce mai rămînea oare din autonomia atît de solemn făgăduită şi cu hărăzirea căreia drept credincioasa împărăţie se lăudase (şi se mai laudă atîta?

Cabinetul din Peterburg trimise, în Maiu 1842, ca comisar extraordinar, pe generalul Duhamel care îndeplinise mai multe misiuni diplomatice în Azia. Despre scopul misiunii sale iată ce zice Billecoq:

...Generalul Duhamel... pare însărcinat de împaratul Necolai a face sa resune la urechile principelui Ghika cuvintele cele mai cominatorii, *dacă el nu se supune la tot ce cabinetul din Peterburg pretinde dela dînsul.* Luînd din capul locului ca program adresa Adunarii, trebuie a reamintească toate învinovăţirile cuprinse într'insa... D. Duhamel dealtmintrelea nu zice nimica despre misiunea sa şi E. V. înţelege ca nime, agenţii straini mai puţin, inca decît Romînii, nu'l întreabă în ce consistă. Investit cu titlul de general, a început, deşi antecedentele lui l au facut mai mult cunoscut în afacerile diplomatice decît în acele rasboinice, prin a inspecta miliţia romînească, despre care se zice ca a fost foarte nemulţamit, în privinţa ţinutei şi a exerciţiilor... *D. Duhamel nu şi-a făcut pana acuma reputaţia ca îndulceşte prin maniera şi formele sale misiunea de rigoare ce este poate însarcinat sa îndeplinească. Se zice ca are maniere insolente şi trufaşe chiar faţă de femei.* D. Duhamel se

1) Acelaş catra acelaş dela 9 Iulie 1842, ibid.. ibid., piesa DCCCXXXIX, p. 886.

www.dacoromanica.ro

pune în contact de altfel aproape zilnic cu corifeii opoziţiei, *şi el a prezentat domnului o listă de noui miniştri, alcătuită aproape sub dictarea lor. Aceşti miniştri erau toţi aleşi din rîndurile redactorilor adresei.* Domnul i-a refuzat şi alegerea lui s'a oprit asupra unor boieri cari nu sînt membri în Adunarea Obştească. Se citează numele d-lui Ştirbey, astazi aflator în Paris, ca ministru de interne, în locul fratelui domnului, Mihaiu Ghika; d. Constantin Suţu, astăzi controlor al finanţelor, ca ministru al afacerilor străine, în locul d-lui Constantin Cantacuzino şi, în sfîrşit, *colonelul Cîmpinianu*, trecut dela dezastrele lui trecute, la gradul cel mai fervent de partizan rus. Lucrarea d-lui Duhamel ajunsese aici cînd un curier din Constantinopol a anunţat că, în urma veştii sosirii unui trimis împăratesc la Bucureşti, sultanul se hotarîse să trimită din partea lui pe fostul sau ambasador în Anglia, Şekib Efendi, ca comisar extraordinar din partea Turciei. D. Duhamel, foarte tulburat de acest incident atribuit, pe drept sau pe nedrept, sfaturilor şi influenţei ambasadorilor puterilor celor mari în Constantinopol, s'a dus la principele Ghika, i-a zis că curierul său este în trăsură şi l'a întrebat de *„trebuie să înştiinţeze pe împarat dacă ştirile din Constantinopol opresc sau nu îndeplinirea voinţilor împărateşti“* [1] ...

Principele Ghika, sub stăpînirea toropelii în care a căzut dela începerea acestor evenimente, s'a mărginit sa zică: *„Facă-se voinţa împaratului“*. A departat din sfatul lui pe frate-său, Mihaiu Ghika şi pe postelnicul Cantacuzino, pentru a-i înlocui prin boierii pe cari i-am numit mai sus.

Şekib Efendi sosi purtător a unui *firman* din cele

1) Acelaş către acelaş, dela 10 Iunie 1847, ibid., ibid., piesa DCCCXXDI, pag. 877.

www.dacoromanica.ro

mai măgulitoare pentru Vodă Ghika, în care i se exalta credinţa şi vitejia ostaşilor şi a ofiţerilor lui, cărora număroase *Nişamuri* fură distribuite. Ştirbey neprimind ministerul de interne, Duhamel recomandă pe G. Filipescu, însă domnul, neţinînd nici o samă de recomandarea comisarului rus, numi pe Teodor Văcărescu, un partizan personal al său.

La începutul lui Octomvrie, Rusia obţinu dela Poartă un *firman* de depunere pentru Ghika şi numirea unei căimăcămii care să gireze afacerile până la alegerea noului domn de către o Obştească Extraordinară Adunare.

VII Regimul Regulamentar în Ţara Romînească. Domnia lui Gheorghe Bibescu.

Candidatul preferat al Rusiei la scaunul Ţării Romîneşti era Barbu Ştirbey, dar el căzu cu 91 de voturi, frate-său, Gheorghe Bibescu, fiind ales cu 131. Insă cabinetul din Peterburg nu avu temeiu să fie nemulţămit de alegerea făcută: Bibescu se arătă, în tot timpul domniei, cu desăvîrşire devotat Rusiei şi supus direcţiunii ruseşti. Cult, energic, înzestrat cu o minte deosebit de ageră şi cu darul cuvîntului, împrejurările în cari domnise Ghika îi aratase cu prisosinţă că, date fiind împrejurările din afară şi din lăuntru, nu putea să steie în scaun decît prin bunavoinţă a Rusiei. El primi deci domnia, fiind ferm hotărît să urmeze în ocîrmuirea lui direcţiunea ce avea să-i vie din Peterburg, şi ferindu-se de a da curţii protectoare macar cel mai mic temeiu de nemulţămire.

...Printre socotelile întîrziete, supuse cercetarii actua-

www.dacoromanica.ro

lei Obşteşti Adunari, se găsesc unele pe cari d. Bibescu, cînd era secretarul adunării dela 1842. le făcea sa figureze printre învinovaţirile de căpetenie adunate de el în vestita adresă din anul trecut. Lumea era cu atît mai curioasă sa vadă în ce chip fostul orator al opoziţiei, devenit domn, va înţelege aceste chestiuni, întru cît una dintr'însele era privitoare la un ofiţer superior care se afla foarte aproape de el prin legăturile de rudenie. Care n'a fost mirarea Obşteştei Adunari şi a întregii ţari, cînd l'a vazut că parasește de odata acele forme necruţătoare şi imperioase cari sînt semnul tuturor actelor sale domneşti de pana acum şi, printr un ofis, cere sincerit Adunarii, al carei vot l a robit astfel, sa se arate generoasă şi indulgenta. Am grijă sa alaturez aici ofisul domnesc în chestiune şi va fi de ajuns ca E. V. sa'l asamene cu deosebitele documente anexate la depeşile mele precedente, pentru a recunoaste, dupa aceasta schimbare atît de brusca de ton şi de di poziţie ca, în împrejurarile cari au răsturnat pe principele Ghika, capetele de învinovaţire *curat romîneşti* nu erau decît un mijloc şi un pretext spre a ajunge la un rezultat care astazi este desavîrşit: atîtputernicia consulului Rusiei în toate afacerile ţării.

Membrii cei mai patimaşi ai Obşteştei Adunari dela 1840 şi 1842 gem de scîrba şi cînd ei întreaba pe fostul lor coleg, astăzi domn, despre pricina schimbarii sale, el li raspunde fara sfială ca, în împrejurările actuale cari, trebuie s'o zic, în ochii lui se complica mult prin starea actuala a chestiunii sîrbeşti, *calea cea mai prudenta de urmat de catră un domn al Ţării Romîneşti, este de a lua ca calauza, la fiecare prilej, pe consulul M. S. împaratului Neculai.* Unul din miniştrii domnului îmi zicea chiar ieri în aceasta privinţă: „Nu pierdem nădejdea ca noul nostru domn să devie patriot, daca deodata, d. Daşcov va începe sa-i prelice, în numele stapînului sau,

www.dacoromanica.ro

interesele naţionalităţii romîne, dar aceasta este singura şi ultima noastră nădejde [1])...

Domnul compuse ministerul său excluziv numai din oameni agreaţi de consulatul rusesc [2]). Numirile făcute în justiţie nu par a fi fost fericite:

...Domnul... a desăvîrşit o lucrare aşteptată aici cu nerabdare: numirile de judecători la diferitele divanuri. Fără a mai vorbi de modul în care tot ce se numeşte Ghika şi Şuţu a fost jertfit ambiţiunii şi urii duşmanilor lor (Filipeştii *protejaţi de domn şi de consulul Rusiei*, toată lumea este de acord pentru a gasi, în nouele promoţiuni, numiri atît de veştejitoare în cît nu mai este cu putinţă a se lua în serios nici adresa Obşteştei Adunari dela 1842, nici vre-una din proclamaţiile cari au semnalat avenimentul prinţului Bibescu. Se citează printre judecătorii înaltului divan un oareşcare Sizanopol... care a fost spînzurat altădata în efigie la Viena pentru faliment fraudulos [3] ...

...Principele Bibescu încarcă pe d. Daşcov cu semnele lui de prietenie şi de favoare. Fără a mai vorbi de *Nişamul* împodobit cu pietre scumpe, adus dela Constantinopol, nu este zi care să nu reveleze cîte vr'o prodigalitate catra d. consul al Rusiei sau persoanelor familiei sale. Credincios de altmintrelea obiceiurilor sale fără jenă cavalières) pentru tot ce nu este consulatul Rusiei, principele Bibescu care nu prevenise corpul consular de plecarea lui la Constantinopol, nu l'a prevenit nici despre întoarcerea sa [4] ...

1) Acelaş cătră acelaş, din 19 April 1843, ibid., ibid., ibid., piesa CM, pag. 952 2) Id., din 5 Iulie şi 11 Iulie 1843, ibid., ibid., piesele CMXIX şi CMXX, p. 962—963. 3) Id., din 20 August 1843, ibid., ibid., piesa CMXIII, p. 967. 4) Id, din 9 Noemvrie 1843. ibid., ibid, piesa CMXXI, p. 978.

www.dacoromanica.ro

Amănuntele de mai sus asupra începuturilor domniei lui Bibescu, adăugite la cele cuprinse în capitolul precedent, ajung mi se pare cu îndestulare pentru a arata la ce stare de robie către Rusia tratatele, dela 1774 încoace şi Regulamentul Organic adusese ţările romîne şi pe domnii lor. Nu voiu mai urma cu citaţiile extrase din raporturile consulilor francezi din Bucureşti până la 1848, decît pentru a arata ce zic şi cum judecă ei cunoscuta afacere Trandafirov.

...In mijlocul chestiunilor de interes local supuse în ultimul timp atenţiunii Obşteştei Obişnuite Adunări, s'a înfăţoşat una care nu este fară importanţă şi care sub acest titlu n'a ramas fara rasunet. Sfatul administrativ extraordinar sau sfat domnesc, alcătuit nu numai din minister, dar şi din mitropolit, episcopi şi cîţiva boieri mai de sama, a concedat unei companii ruseşti, ai carei împuterniciţi au sosit în Ţara Romînească puţin timp dupa avenimentul principelui Bibescu, un privilegiu pentru *exploatarea generală* a minelor de orice metal sau mineral. Aceasta companie, sprijininduse pe acest privilegiu, a pus de cîteva zile în circulaţiune o foaie tipărită care se distribuie în casele boierilor şi care, lasînd în alb numele acelui sau acelor, cari vreu s'o semneze, cuprinde, în limba romînească şi în limba rusasca, condiţiunile unui contract a se încheie între orice proprietar şi compania rusască pentru exploatarea oricarui teren în Ţara Romînească... Ţara Romînească intreaga este cuprinsă de grijă văzînd că o hotarîre atît de grava fusese luata, *şi în favoarea unei companii ruseşti*, fără ca Obşteasca Adunare să fi fost macar prevenită; şi a fost de ajuns ca acest fapt să fi fost articulat sub forma anecdotica cea mai simpla în una din ultimile şedinţi, pentru ca adunarea să fie unanimă asu-

www.dacoromanica.ro

pra chestiunii de a şti dacă se cuvinea să se adreseze în această privinţă o admonitiune ministerului şi domnului. Ministerul a voit s'o înlăture, grăbinduse să recunoască că fusese oareşcare greşală de uşurinţă si de uitare, dar această scuza, prezentată de ministrul de interne, fratele domnului şi susţinută de un orator al guvernului, n'a împiedecat ca o reprezentare să fie adresată A. S. şi, orice s'ar întîmpla, ea nu va pastra mai puţin, în mijlocul împrejurărilor actuale, caracterul unei mustrări naţionale şi patriotice [1]...

La această adresă a adunării, foarte cuviincioasă şi în formă şi în fond, domnul răspunse printr'un ofis în care arata că adunarea depăşise nu numai mărginile atribuţiunilor sale, dar a calcat în picioare toate regulile cuviinţii şi a respectului datorit autorităţii supreme şi declară hotărîrea Sfatului Administrativ Extraordinar cu desăvîrşire conformă regulamentului, însă fără a dovedi sau macar a argumenta afirmaţiunea astfel făcută. Cert este că prin acea hotărîre, statul constituia societăţei ruseşti, reprezentată printr'un oareşcare *rotmistru* Trandafirov sau Trandafilov, un adevarat monopol asupra tuturor minelor din ţară.

...Departe de a fi liniştit opiniunea masselor, aceste comunicaţiuni oficiale referitoare la concesiunea consimţita de sfat n'au avut ca efect decît să excite îngrijirile şi patimile lor, şi a fost uşor să li se constate efectul la chiar şedinţele Obşteştei Adunări unde, contrar obiceiului său, publicul s'a dus în mare număr şi a aratat lipsa de favoare cu care asculta pe miniştri şi pe oratorii guvernului asupra acestei însemnate ches-

1) Id., dela 17 Fevruar 1844, ibid., ibid., piesa CMXXXIII, p. 994.

www.dacoromanica.ro

tiuni. Temperamentul despotic al d-lui Daşcov s'a aprins în faţa acestor manifestaţiuni şi, nemulţaminduse numai cu ameninţările ce le-a adresat unor membri ai partidului opoziţiei, el merge până a zice că „hotărît, Romînii nu sînt făcuţi pentru instituţiile de cari sînt ocîrmuiţi, numai paşii dela Vidin şi Silistra sînt în stare să-i ţie în frîu". Aici d. Daşcov se face că nu vede singura cauză a întregii desordine existente: el şi nime altul. Şi dacă, în loc de a stîrni domnului numit de el această supărătoare afacere a minelor şi acum a mănastirilor, ar fi înlăturat cu prudenţă în cursul acestui dintăiu an toate chestiunile aţîţătoare, nime nu se îndoieşte că trebuinţile naţionalităţii romîne ar fi triumfat asupra multor mici resentimente personale şi asupra multor greutaţi nedespărţite de ocîrmuirea acestei ţări; dar el tocmai n'a voit să fie astfel. S'a temut că verbul: a proteja, aplicat în accepţiunea sa cea mai curată, să nu aducă prea răpede pacea între concetăţeni, prosperitate şi bielşug pe acest pămînt privilegiat şi, în ciuda aspiraţiunilor celor mai obişnuite, a desbinat spre a domni, urmînd să semene disolvante împrejurul său [1] ...

Obşteasca Adunare care, cu majoritate de 22 voturi contra 18, se pronunţase asupra necesităţii de a răspunde precedentelor ofisuri ale domnului, a adoptat pe neaşteptate, cu o majoritate de 24 voturi contra 16, un proiect de răspuns despre a carui urmări iată ce raportează Billecoq:

...Indată ce ele au fost aduse la cunoştinţa domnului, A. S. a voit, se asigură, să mai răspundă la ele; dar în urma instanţelor d-lui Daşcov şi a d-lui Ştirbey, s'a hotarît să închidă Obşteasca Adunare. Acesta este un drept ce, în caz de tulburări, art. 53 din Regulamentul Orga-

1) Id., dela 9 Mart 1844, ibid, ibid., piesa CMXLI, p. 1001.

www.dacoromanica.ro

nic i'l conferă, sub condiţia expresă de a refera celor două curţi. Dela hotărîrea lor atîrnă atunci chestiunea de a şti dacă mandatele conferite deputaţilor pe cinci ani expiră sau nu.

Această veste, răspîndită îndată în public, a dus pretutindeni consternare şi uimire, şi astfel un domn, ales de ţară, dar luînd ca călăuză exclusivă pe d. Daşcov, se vede, într'un an şi cîteva zile, ajuns la o impopularitate mai mare decît însuş principele Ghika în ziua plecării sale din capitală, de oarece, chiar în acea oră supremă, el primise pretutindeni pe unde trecea, la Bucureşti şi la Ploieşti, mărturii de simpatie şi de respect obştesc [1] ...

Ca răspuns la raportul ce principele Bibescu îl adresase la Peterburg asupra afacerii minelor şi asupra tuturor faptelor cari au adus închiderea atît de grăbită a Obşteştei Adunări, ştiu din izvor sigur că s'a primit o scrisoare ce se ţine încă secretă şi prin care se anunţă domnului că: *împaratul nu numai că aprobă purtarea lui, dar că îl mai autoriză să întrebuinţeze măsuri severe împotriva opoziţiei în cazul cînd, pe calea conciliaţiunii, guvernul lui nu ar putea ajunge la un rezultat mulţamitor. Se dă principelui Bibescu sfatul de a pune în lucrare contractul minelor*, totuş cabinetul rusesc are grijă să desaprobe clauza care a pricinuit mai cu sama disentimentul Obşteştei Adunări, adică termenul de 12 ani statornicit pentru exploatarea lor şi înclină cu tot înadinsul spre folosul ce ar rezulta printr'o înţelegere de bună voie cu proprietarii în această privinţă. Dînd înadins răspunsuri atît de vederat încurcate şi contradictorii, s'ar zice că cabinetul din Peterburg, care nu pierde din vedere originea romană a populaţiunilor pe cari le ocroteşte astăzi, vrea, vorbinduli limbagiul ce

1) Id., dela 16 Mart 1844, ibid., ibid., piesa CMXLVIII, p. 1010.

www.dacoromanica.ro

îl ţineau altă dată aruspiciile din Roma, sa-şi rezerve dreptul de a se ascunde, la caz de trebuinţa, din dosul obscurităţii acestor argumentari, prezentate dupa chipul celor pronunţate de sybile. [1] ...

...Un frate mai tînar al capukihaielei domnului Ţării Romîneşti la Constantinopol a sosit la Bucureşti, aducînd cu sine *firmanul* Sublimei Porţi. Acest *firman* pare a nu fi altceva decît o traducere a scrisorii contelui Nesselrode catra principele Bibescu: aprobarea desăvîrşită a purtarii sale faţă de Obştească Adunare. autorizare de a pedepsi pe acei boieri cari ar cauta să se opuie în chip făţiş guvernului şi, în sfîrsit, facultate întreagă lasata domnului de a deschide sau de a nu deschide în acest an adunarea [2])...

N'am nevoie să mai adaog că Bibescu şi Daşcov nu lipsiră sa se folosească de facultatea ce li o lasa Poarta: adunarea ramase închisă mai bine de doi ani.

In toamna acelaiaş an, 1844, împuternicitul societăţii ruseşti de exploatare a minelor cerea şi obţinea dela Sfatul Administrativ Extraordinar. *cu aprobarea domnului*, dreptul pentru zisa societate să exploateze. în schimbul unei dări în natură de o zecime a produsului. toate minele aflătoare pe moşiile clerului şi ale mănăstirilor, cu drept de a lua fără plată tot lemnul trebuitor pentru clădiri şi pentru exploatare, din pădurile dela munte ale clerului şi ale mănăstirilor.

...Susţinut de spiritul trufaş al cancelariilor dela Peterburg, principiul care a ucis Obştească Adunare în

1) Id, dela 27 Iunie 1844, ibid., ibid., piesa CMLIX, p. 1021 2) Ibid., dela 29 Iulie 1844, ibid., ibid., piesa CMLXI, p. 1023.

www.dacoromanica.ro

cursul anului trecut, reapare astăzi mai viu decît ori cînd și împuternicitul companiei ruseşti de mine nu se sfiește să adreseze A. S. S. domnului Țării Romîneşti, pe ruinele libertaţilor patriei sale, petiţiunea aici anexată. Acesta o apostileaza în mod favorabil, adresînd-o sfatului său care o face să izbîndească...

Apoi, după ce dă samă de hotărîrea patriarhului, care pronunță divorțul dintre amanta domnului și soțul ei, divorț pe care mitropolitul țării refuzase să'l pronunțe și după ce vorbește de grozava corupțiune judecătorească și de abuzurile de tot soiul, urmează:

...In politică, nu ne putem îndoi că sînt aici doua greutăţi şi doua masuri. Dacă îndemnurile vin din Occident şi năzuiesc sa lumineze pe Munteni şi pe Moldoveni asupra drepturilor, asupra istoriei lor, asupra privilegiilor lor, pedeapsa nu poate fi prea aspră precum dovedeşte moartea, la 1842, a lui Mitică Filipescu, în urma lungii sale captivităţi la Snagov...

...D. Daşcov, care încurajază această politică cu două *greutăţi şi cu două masuri, a primit dela guvernul sau, în mai puţin de cinci ani, până la zece sau douasprezece distincţiuni, decoraţiuni, demnitaţi, gratificaţiuni sau remuneraţiuni deosebite;* toţi agenţii straini cari l'au ajutat în această politica au fost încarcaţi cu semnele recunoştinţii sau a munificenţii guvernelor lor; *opinia publică care aici ar avea aşa de mare nevoie să se moralizeze, văzînd din ce parte se află totdeauna favorea, stă adesea la îndoială pentru a recunoaşte din care parte se află onoarea şi dreptatea* [1] ...

Dînd samă de opunerea, la sfîrşit învinsă prin

1) Id., din 30 Iunie 1845, ibid., ibid., piesa CMXCV, p. 1055.

www.dacoromanica.ro

ordine superioare, a mitropolitului la căsătoria domnului, consulul francez mai raportează:

...D. Daşcov a arătat în aceste împrejurări o pornire extraordinară împotriva mitropolitului şi expresiunile mîniei sale nu s'au oprit nici în faţa respectului ce oricare ortodox are obiceiul să'l profeseze pentru somităţile sacerdoţiului grecesc... *D. Dascov nu arata atîta dispreţ pentru acest mitropolit cînd, acum trei ani, făcuse din el oareşcum şeful coloanei de opoziţie ce o punea în mers pentru a răsturna pe principele Ghika* [1]...

...Se zice şi se tipăreşte că principele Bibescu este devotat Rusiei din inimă. Este o eroare.

Poziţiunea domnului, după tratatul dela Adrianopol şi chipul în care acest tratat se aduce la îndeplinire, se opune acestui sentiment. Nu prea iubim ceiace ne stinghereşte şi ne umileşte. Din acest motiv cei doi domni nu suferă, decît cu mult nacaz, subjecţiunea lor cătra consulul care, la orice moment, îi cenzureaza pentru proiectele lor şi li impune voinţa curţii sale. Dar ei ştiu prin experienţă că puterea care i-a ridicat poate să-i şi rastoarne şi este firesc ca ei să caute să şi-o facă favorabila, simulînd o afecţiune ce nu poate să existe. Mai puţin ca oricine altul trebuie ca principele Bibescu să încline spre acea parte. Crescut la Paris, toate obiceiurile lui sînt franceze [2]...

In primavara anului 1846, Billeccq, probabil în urma demersurilor Rusiei la Paris, fu rechemat şi înlocuit prin de Nion. Rapoartele noului consul sînt departe de a ni înfăţoşa acelaş interes ca acele ale predecesorului său. In ele găsim vestea plecării definitive din Bucureşti a lui Daşcov şi înlocuirea

1) Id., dela 29 Septemvrie 1845, ibid, ibid., piesa MVIII, p. 1072. 2) Id., din 29 Decemvrie 1845, ibid, ibid., piesa MXIV, p. 1079.

www.dacoromanica.ro

lui prin Kotzebue. consulul rus dela Iaşi. Vedem dintr'însele că Bibescu începuse să fie mai puţin bine văzut de Ruşi:

...Rusia din ce în ce mai puţin încredinţată că va găsi în principele Bibescu o unealtă totdeauna ascultătoare, observă cu un ochiu bănuitor direcţiunea simpatiilor lui şi se pregateşte să-i susciteze la trebuinţa greutăţi serioase, stîrnind nemulţămirile boieriei şi a clerului. Atitudinea noului consul al Rusiei lasă sa se întrevadă dispoziţiuni cu totul deosebite de acele de cari era animat predecesorul său. Legat de cauza domnului actual prin însuş rezultatul alegerii dela 1843 şi printr'o lungĭ reciprocitate de îndatoriri, d. Daşcov ştia să îndulcească, prin curtenia formelor, ceiace însarcinarea sa înfăţoşa ca de natură a jicni susceptibilitatea domnului. Nimica în caracterul şi în antecedentele d-lui de Kotzebue nu ni îndreptaţeşte să aşteptăm dela el aceleaşi menajamente. Supleţa rusasca a fost înlocuita prin ţăpeneala germană şi controlul politic, conferit consulului Rusiei, se exercitează de acum înainte, dacă nu ma înşăl, cînd cu inflexibilitatea unui consemn, cînd cu exigenţele siciitoare a unei priveghieri poliţieneşti [1] ...

Kotzebue care făcuse lui Mihaiu Sturdza, timp de nouă ani, viaţa atît de amară, era nu numai venal şi corupt. dar şi extraordinar de trufaş şi de pretenţios, iar domnii romîni, conştienţi de slăbăciunea lor, erau siliţi să se plece la exigenţele nesăbuite ale Muscalului. De Nion raportează cum însuş Bibescu îi povesti. cum Kotzebue silise pe doamna să facă vizită soţiei sale [2]).

Se ştie că mişcarea dela 1848 puse capăt domniei lui Bibescu.

1) *De Nion către Guizot*, din 22 Iulie 1847, ibid.. XVIII, piesa XIX, p. 22. 2) Id., dela 27 Decemvrie 1847, ibid, ibid., piesa XXXV, p. 46.

www.dacoromanica.ro

VIII. Regimul Regulamentar în Moldova. Domnia lui Mihaiu Sturdza.

Intinderea ce am dat-o în cele două capitole precedente acţiunii ruseşti în Ţara Romînească, în timpul întăielor două domnii regulamentare, mă dispensează de a trata tot atît de pre larg despre acea acţiune în Moldova în timpul domniei lui Mihaiu Sturdza. Situaţia în deobşte era identică în Moldova ca şi în Ţara Romînească: Rusia voia să aibă în capul ocîrmuirii, nu un domn ci un *gubernator* rus, controlat de aproape de consulul ales pe sprinceană spre acest sfîrşit de către cabinetul din Peterburg. Cu totul deosebită însă este personalitatea domnului.

Iată cum ni-l descrie Cochelet un an după înscăunarea lui:

...Toate aceste speranţe au fost înşalate. Nu se ştia că principele Sturdza va fi stapînit de cea mai prejos din toate patimile, acea a unei sete de aur nepotolite. Odată ajuns la putere, a căutat toate mijloacele pentru a spori uriaşa lui avere. A pus să i se deie samă de principalele procese în litigiu. Cu o activitate şi cu o inteligenţă ce nu i se poate refuza, a redus la 10 mii, 25 de mii de procese cari erau în curs în momentul în care el luă frînele guvernului; dar el a înrîurit judecăţile, a hotarît pe unele dintr'însele înainte ca ele să fi trecut prin toate treptele jurisdicţiei şi vocea publică îl acuză că s'a îmbogăţit în acest chip. In administraţie el a vîndut slujbele cele înalte fără a excepta macar posturile de miniştri [1])...

---

1) *Cochelet catră Broglie*, dela 20 Octomvrie 1835, ibid, XVII, piesa DLXXXVI, p. 527.

www.dacoromanica.ro

Urmează asemene exemple de posturi vîndute pentru sumi de 7. 10 şi 14 mii de galbeni. Această procedare introduce o venalitate excesivă în toate ramurile ocîrmuirii, cumpărătorii slujbelor înalte vînzînd la rîndul lor acele inferioare spre a reintra în banii cheltuiţi şi a mai realiza beneficii frumoase. Această procedare, aceste abuzuri, au stîrnit o opoziţie şi o nemulţămire generale din partea boierilor.

...Mă întrebam ce împrejurare putea să'l hotărască, în poziţia lui înaltă, cu marea lui avere patrimoniala şi cu o listă civilă depăşind cu mult trebuinţile lui reale, să-şi înstrăineze astfel spiritul unui popor, pe care ar fi trebuit să se simtă prea fericit să'l ocîrmuiască cu înţelepciune, cînd nu libera voinţă a locuitorilor îl chemase la această favoare. Era el oare încredinţat că în curînd va fi lipsit de demnitatea lui pe viaţă? Cunoşnoştea el oare taina gîndului Rusiei asupra soartei principatelor dunărene? I se îngăduiau oare toate aceste concesiuni sub condiţia că va remite puterea sa fără murmur atunci cînd va veni momentul să se puie stapînire pe ea [1])...

Numirea lui Mihaiu Sturdza la domnia Moldovei nu fusese, ca acea a lui Alexandru Ghika, datorită influenţei lui Kisselev. El ştiuse să cîştige puternicul sprijin al cancelarului Nesselrode la Peterburg şi, la Constantinopol pe acel al lui Ştefanaki Vogoridi, beiul de Samos cu a cărui fiică se căsătorise în acest scop. Această de pe urmă împrejurare îl pusese într'o poziţie mai independentă de Rusia decît colegul lui din Bucureşti [2]).

1) Id, ibid., ibid., ibid., ibid. 2) Id., ibid,, ibid., ibid., ibid.

www.dacoromanica.ro

...Cînd îşi lua scaunul în stapînire părea să aiba oareşcari veleitaţi de independenţa... De atunci va fi vazut, prin toate legăturile lui cu Poarta, că acţiunea Rusiei apasa în fiecare zi mai mult asupra principatelor pe cînd suzeranitatea Turciei era iluzorie. Va fi vazut că celelalte puteri nu se ocupai decît de apararea intereselor lor materiale şi de privilegiile naţionalilor lor, lăsînd ca controlul Rusiei sa se exercite pretutindeni şi peste toate fără opunere. *Va fi socotit ca această acţiune permanenta, care s'amesteca în toate,* **pana chiar şi în judecarea proceselor,** *era prea semnificativa pentru a nu alcatui preludiul unei cotropiri.* Inzestrat cu un spirit fin şi ager, va fi surprins vre-un secret: va fi fost poate pus în vre-o confidenţa, sub fagaduinţa de a închide ochii asupra chipului sau de a ocîrmui. Nu va fi avut alt gînd decît acel de a mai spori încă o avere aşa şi aşa urieşa! Numai astfel se poate explica sistemul sau şi inerţia Rusiei.

Zic inerţia Rusiei, căci dacă ocrotirea rusasca trebuie sa se exerciteze, ea trebuie mai ales să aiba drept scop prevenirea unor abuzuri revoltatoare şi a unei venalitaţi atît de vederată. Nu se înţelege cum agenţii ei în principate, cari controleaza atîtea lucruri ce nu sînt de caderea lor, nu-şi întrebuinţează înrîurirea pentru a obliga pe domnul Moldovei sa s'încunjure cu barbaţii cei mai onorabili şi sa înceteze traficul ce'l face cu slujbele. S'ar putea crede ca lasînd lucrurile să mearga cum merg, nu li pare rău de desconsiderarea tuturor puterilor, de imoralitatea care pune stapînire pe tot şi de opoziţia care se pronunţă în chip viu, spre a avea mai tîrziu un pretext plauzibil pentru a zice că aceste popoare nu sînt în stare sa se ocîrmuiasca ele însuşi, precum s'a zis de atîtea ori despre Poloni; şi, totodata, pentru a avea un temeiu de a înfăţoşa opoziţia ca un element de anarhie periculos pen-

www.dacoromanica.ro

tru provinciile lor mărginaşe şi care se cuvine a fi reprimat. Tocmai pe aceasta opoziţie am crezut de datoria mea sa-mi dau silinţa ca s'o liniştesc, în toate convorbirile ce le-am avut cu boierii cei mai de sama... totdeauna am avut grija sa zic că trebuie ca ei sa arăte multă moderaţie şi prudenţă, spre a nu da Rusiei cuvînt sa intervie direct în afacerile lor.

Principele Sturdza care cunoaşte bine aceasta opoziţie, nu pare a se îngriji mult de acţiunea ei. S'ar zice ca el are cuvîntul Rusiei şi ca acest cuvînt îi ajunge. El nu neglijeaza nimica pentru a fi în legături strînse cu agenţii ei. Cînd d. baron Rukman a sosit la graniţa, un adjutant domnesc îl aştepta spre a'l felicita. Cînd a descins la otelul particular pregatit pentru el, *toţi miniştrii erau înşiraţi pe treptele scarii* pentru a'l complimenta. *Cîteva momente mai tîrziu, domnul a trimis să-l întrebe cînd va putea veni sa'l vada...* Domnul nici nu face vizite celorlalţi agenţi Mai ales din deosebirea recepţiunilor facute agenţilor Rusiei cu acele ale celorlalţi agenţi, se vădeşte din partea principelui Sturdza trebuinţa le besoin de a plăcea Rusiei, ca şi cum ar căuta să faca a i se i rta astfel ocîrmuirea lui venala şi corumpatoare. *Şi d. de Rukman, probabil rău informat de starea generala a lucrurilor şi care a gasit toate afacerile interesînd Rusia cu totul la curent, n'a lipsit, cînd s'a întors la Bucureşti, să laude ştiinţa şi talentele principelui Mihaiu Sturdza, pe cînd ocîrmuirea mai puţin venala. mai puţin pl cat i şi mai independentă a principelui Ghika n'a avut aceiaş fericire*[1] ...

La sfîrşitul acestui raport, Cochelet povesteşte cum Mihaiu Sturdza care trimisese pe fiii săi să-şi

1) Ibid., ibid, ibid., ibid.

www.dacoromanica.ro

facă studiile la Lunéville, sub direcţiunea unui abate francez care îl crescuse şi pe dînsul. fuse silit, în urma unei conferenţe cu Rukman, să-i retragă din Franţa şi să-i trimită la Berlin.

In alt raport, Cochelet reproducînd convorbirile lui cu boierii cei mai însemnaţi din Moldova. povesteşte cum Iordaki Catargiu propusese. cu prilejul alcătuirii Regulamentului Organic. unirea celor două ţări sub acelaş domn. Rusia aprobase propunerea, crezînd că va putea astfel să numească un principe rus.

Iordaki Catargiu, cu sfatul consulului englez Blutte, propuse, spre a evita această eventualitate dezastroasă, ca principatele să fie puse sub garanţia Franţei, Anglici, Austriei şi Rusiei, iar principele lor să se aleagă dintre membrii familiilor domnitoare ale statelor de al doilea ordin. Ruşii se grăbiră să răspingă această combinaţie.

La sfîrşitul raportului. vorbind de speranţa ce boierii moldoveni o pun în puterile occidentale. Cochelet adaugă:

Se învinovăţeşte politica lor (a puterilor apusene de a fi timidă. Nu se concepe cît de arzatoare sînt aceste chestiuni de independenţă. *Este uşor a formula dorinţi, dar va fi totdeauna foarte greu să se aducă Rusia pe calea unei politici neinteresate şi binevoitoare în privinţa acestor principate* [1] ...

La începutul lui Noemvrie, boierii adresau împaratului Rusiei o lungă jalbă, denunţînd abuzurile şi malversaţiunile de tot felul cari necinstiau ocîrmui-

1) Acelaş către acelaş, dela 23 Octomvrie 1835, ibid., ibid., piesa DLXXXVII. p. 531.

www.dacoromanica.ro

rea lui Mihaiu Sturdza, şi alte trei lui Rukman, la Bucureşti.

...Este într'adevăr cu neputinţă să împingi spiritul de cupiditate mai departe decît îl împinge A. S.; nu se opreşte în faţa nici unei consideraţii, a nici unei primejdii, Toate slujbele sînt puse la mezat; hotărîrile lui şi acele ale tribunalelor se vînd; împarţeşte cu cei de pe urmă slujbaşi. Nu există boier căruia să nu-i fi smuls sumi însemnate, sate şi moşii întregi, fie făgăduind că-i va face să cîştige procesele lor, fie suscitînduli judecăţi nedrepte, cari se hotărăsc după placul lui, fie prin speranţa oareşicăror foloase, fie în sfîrşit prin ameninţari [1])...

Spre a pune capăt consfătuirilor boierilor, Mihaiu Sturdza obţinuse dela Poartă un *firman* în care se zicea că sultanul:

...înştiinţat de uneltirile boierilor împotriva domnului, uneltiri cari nu-şi aveau obîrşia decît în ponosul unora fiindcă nu obţinuse domnia, al altora fiindcă nu obţinuse slujbe, cu toată neputinţa de a-i pune pe toţi în slujbă cu toate că mulţi din ei ar fi vrednici, sultanul poroncia domnului să reprime asemenea manopere şi să pedepsască în chip aspru pe autorii lor. Domnul a declarat după celire hotărîrea sa de a executa *firmanul* în toata rigoarea lui şi a ordonat *agăi*, prefectului de poliţie care era de faţă, să împiedece pe boieri de a se întruni pe viitor... boierii la ieşire s'au întrunit la unul din ei. Dar, a treia zi, domnul surguni pe trei dintr'înşii la moşiile lor... unde fură conduşi de catră pichete de infanterie sub comanda unui ofiţer [2])...

1) Ibid., ibid.. plesa DXCIV, p. 556. 2) Ibid., ibid, ibid.

www.dacoromanica.ro

Mai vedem pe boieri petiţionînd în zadar, în cursul lui Decemvrie 1835, la solul rusesc din Constantinopol, Buteniev şi la adjutantul împaratului Neculai, Benkendorf. Dar, departe de a obţine ceva, văzură pe Mihaiu Sturdza excluzînd din adunare şase din membrii semnatari ai memoriului, deşi regulamentul nu dădea domnului un asemene drept [1]).

La 5 April 1836, Cochelet raportează lui Thiers:

...In Moldova, principele Sturdza care pare asigurat de impunitate, din cauza condescendenţii sale către sistemul ce i-a fost impus de Rusia, se pregăteşte a face să fie judecaţi de Adunarea Obştească, a cărui voturi îi sînt de mai nainte asigurate, pe acei din membrii adunării cari au protestat împotriva actelor lui arbitrare şi a concusiunilor sale [2])...

Jălbile repetate ale boierilor nu avură dealtmintrelea alt rezultat decît acel de a le atrage blamul lui Rukman, cu prilejul venirii sale la Iaşi, în April 1836:

...Din cît se mai poate şti asupra dispoziţiilor d-luĭ de Rukman, partidul opozant ar fi blamat de el pe faţa, demersurile sale calificate de uneltiri şi de intrigi, purtarea acelui partid calificată de *răsturnare a tuturor ideilor*. Tot în acel sens mi-a vorbit el (Rukman) în vizita ce mi-a făcut-o ieri, adăogînd că: „împaratul nu putea nici nu trebuia să s'amestece în neînţelegerile acestor domni şi, din Peterburg, să ocîrmuiască în

1 Acelaş către acelaş, dela 10 Fevruar 1836, ibid., ibid., piesa DCXVII p. 591. 2) Ibid., ibid., piesa DCXXIV, p. 597.

www.dacoromanica.ro

Iaşi" [1])... (Dar putea dela Peterburg să ocîrmuiasca în Bucureşti!)

Discordia urmă înainte şi, la 10 Iunie, Cochelet scria lui Thiers:

...Oricare ar fi rezultatul afacerilor din Moldova, trebuie convenit că *cabinetul rusesc, după ce a încurcat lucrurile, trebuie să fie mulţămit de cuprinsul reprezentaţiunilor ce i s'au adresat. Ele sînt atîtea legături cari atrag ţara spre el. Tot primind jălbi şi fiind chemat a te pronunţa asupra tuturor, isprăveşti prin a te convinge ca eşti arbitrul suveran asupra tuturor hotărîrilor.* Astfel parvii sa te amesteci în amanuntele cele mai infime ale ocîrmuirii, astfel devii regulatorul destinelor unei ţări care totuş ar dori să se elibereze de sub un jug umilitor ce i s'a impus şi, *cînd momentul de a pronunţa asupra soartei sale va fi sosit*, căci nu este cu putinţă ca lucrurile să ramîe totdeauna în starea în care se găsesc, *se va întîmpla că, dacă puterile Europei ca Franţa, Anglia şi Austria, ar voi să ridice glasurile lor în favoarea principatelor dunarene. aceste vor fi fost silite să recurgă atît de des la ajutorul Rusiei, pentru toate certurile lăuntrice ce li se vor fi suscitat, în cît aceasta putere se va găsi oareşcum investita de mai nainte cu dreptul de a statua singură asupra viitorului lor, dacă nu pune definitiv stăpînire pe dînsele* [2])...

Rezultatul imediat al acestor certuri fu sosirea lui Rukman la Iaşi, cu instrucţiuni din Peterburg poroncindu-i:

...Să certe hotărît pe boierii opoziţiei şi să li restituie

1) *Mimaut către Thiers*, dela 3 Maiu 1836, ibid., ibid., piesa DCXXIX, p. 601. 2) Ibid., ibid., piesa DCXXXVI, p. 624.

www.dacoromanica.ro

hîrtiile ce le adresase consulatului general al Rusiei din Bucureşti; să li declare că curtea protectoare n'are a se amesteca în aceste desbateri interne şi patate de altmintrelea de ilegalitate din partea opoziţiei, de vreme ce, după vorbirea regulamentului, doleanţele ţării trebuiesc adresate Obşteştei Adunări; în sfîrşit să puie în vederea persoanelor mai influente din opoziţie să nu mai împiedece administraţia ţării, atăcînd-o sistematic cum au făcut în ultimul timp, să nu mai scandalizeze propria lor ţară şi celelalte ţări prin scrierile lor indecente în gazetele străine; în sfîrşit să respecte autoritatea constituită, în persoana şefului [1])...

Pe de altă parte se dădu lui Mihaiu Sturdza. *prin mijlocirea socrului său, Ştefanaki Vogoridi, un blam secret* şi se hotărî ca supravegherea consulului asupra lui să fie mai riguroasă [2]).

Iată cum rezumează consulul dela Iaşi, Huber, în raportul său dela 23 Mart 1838. către Molé. puterile pretinse şi chiar uzurpate de consulul rusesc, Besack, faţă de ocîrmuirea lui Mihaiu Sturdza.

...Spre a şti bine în ce consistă influenţa rusască care suscitează aţîţi duşmanii domnului, pe care puţinii prieteni ai Ruşilor îl fac să treacă drept francez, şi pe care detractorii lui îl semnalează ca legat de interesele Rusiei, a trebuit să ascult pentru şi contra şi acest examen contradictoriu m''a făcut să mă conving că puterea d-lui de Besack se razămă pe cele cinci puncte de căpetenie cari urmează:

1. Domnul nu poate ratifica nici o rezoluţie a di-

---

1) *Mimaut către Thiers*, dela 14 August 1836, ibid., ibid., piesa DCXLIV, p. 642. 2) *Nesselrode către Buteniev*, Ibid., ibid , piesa DCXXXVII, p. 626.

www.dacoromanica.ro

vanului domnesc [1]), decît după ce a fost adusă la cunoştinţa acestui consul.

2. Domnul nu mai poate, pe viitor, să apostileze nici o jalbă în materie juridică, spre a evita ca judecătorii să primească dela întăia autoritate a ţării o influenţă prea directă, putînd să păgubească dreptatea pricinilor.

3. Să nu se poată proceda la numirea, în vre-o slujbă din administraţia înaltă, fără a fi mai întăiu luat sfatul consulului rus, care aprobă sau respinge numirea.

4. Budgetul anului curent are a fi supus d-lui de Besack înainte de a fi dat în desbaterea Obşteştei Adunări.

5. Consulul rusesc trebuie să veghieze la stricta executare a regulamentului şi la aplicarea lui în toate ramurile ocîrmuirii politice [2])...

Şi în alt raport:

...Se petrec aici lucruri ce cu greu se pot deslega; d. Besack, sub pretextul riguroasei executări a regulamentului, a cărui interpretare este elastică, exercitează în afaceri o înrîurire ce mulţi o numesc dictatorială şi de care domnul se plînge amar de vreme îndelungată...

...*Ceiace se vede aici aminteşte unor boieri cari îşi aduc aminte de marea împărţală a Poloniei, sub Caterina II, aceleaşi lucruri cari se petreceau atunci în acel regat*, focar de intrigi, deşi timpul, împrejurările şi localităţile acelei epoci sînt foarte deosebite de ceiace vedem aici [3])...

---

1) Corespunzînd curţii de cassaţie. 2) Hurmuzaki ibid., piesa DCLXXXI. p. 602. 3) Ibid., ibid., dela 18 April 1838, piesa, DCLXXXV. p. 697.

www.dacoromanica.ro

Iată acuma cum însuş Mihaiu Sturdza judeca lucrurile într'o convorbire cu consulul francez:

...O invaziune rusască există de fapt în principate. *Domnul, atît acel al Moldovei cît şi acel al Ţării Romîneşti, nu mai este decît o unealtă servilă a influenţei ruseşti.* Nu are nici o putere; nu poate face nici bine nici rau; *i-ar mai fi poate permis să facă rău în speranţa de a''l face urît compatrioţilor lui.* In dispreţul Regulamentelor Organice, cari păstrează pentru domn puterea ocîrmuitoare suverană şi cari dau ţării puterea unei administraţiuni naţionale şi neatîrnate, consulii Rusiei, oameni puţin capabili sau ostili, s''amestecă în toate afacerile şi, cînd nu izbutesc prin intrigă, ei atunci exercitează puterea lor în afară de domn [1])...

După Besack veni, ca consul rusesc la Iaşi, Kotzebue care dela început făcu lui Mihaiu Sturdza zile amare:

...Ieri încă, la curte, domnul mă întreţinea cu emoţie despre poziţia lui penibilă faţă de d. Kotzebue. Nu există piedecă şi sîcîială ce nu i-o suscită consulul Rusiei care face rapoarte, cînd la Peterburg cînd la Bucureşti, împotriva domnului; şi acesta pe lîngă povara trebilor ţării mai trebuie să ducă o corespondenţă, cînd pentru a raspunde mustrarilor d-lui de Rukman cînd acelor ale d-lui de Nesselrode [2])...

S'ar putea alcătui un mic volum numai cu citate în feliul celor de mai sus, extrase din rapoartele conlilor francezi dintre 1834 şi 1849. Voiu face abstracţiune de ele, căci acele rapoarte ni arată continua-

1) Acelaş cătră acelaş, din 1 Fevruar 1839, ibid., ibid., piesa DCCXVII p. 732. 2) Acelaş catră acelaş, dela 28 Fevruar 1839, ibid., ibid., piesa DCCXXX, p. 737.

www.dacoromanica.ro

rea aceluiaş sistem de abuzuri şi concusiuni din partea domnului, aceiaşi purtare plină de duplicitate din partea Rusiei ca e, pe de o parte împingea pe boieri la nesupunere şi sîcîia pe domn prin necontenite şicane şi umilinţi ce se ţineau lanţ, dar îl menţinea în scaun, neavînd prin cine să înlocuiască o unealtă atît de preţioasă. Rusia care ţinea pe Mihaiu Sturdza ferecat de ea prin lăcomia şi ambiţiunea lui. avea în el un barbat destoinic, în stare să stăpînească pe boieri şi să menţie ordinea în ţară, dar a cărui lăcomie şi abuzuri îl împiedecau să devie popular şi prin urmare primejdios pentru ea.

Toată domnia lui nu este decît un şir de abuzuri din partea domnului, de intrigi între domn, boieri şi consulul curţii protectoare, de umilinţi zilnice pentru domn şi boieri din partea agentului muscălesc, de prilejuri pentru acesta să-şi arăte insolenţa şi sa-şi manifeste dispreţul cătră ţară şi oameni.

Acei din cetitori cărora nu li ar ajunge extractele de mai sus şi ar voi să mai aibă amănunte asupra protectoratului rusesc în Moldova în timpul domniei lui Mihaiu Sturdza, îi rog, să arunce o ochire asupra notei de mai jos [1]). Ei vor găsi într'însa un foarte scurt extract din rezumatele corespondenţei

---

1) 1838 Septemvrie 4. Postelnicul N. Suţu comunică consulului Rusiei Besack lista proceselor pertractate dinaintea diferitelor instanţe.

1837 1838. Listă de notele primite dela consulul Rusiei asupra diferitelor pricini (procese) şi descrierea stării lor.

1837 Septemvrie 9 Nota consulului Rusiei cătră logofeţia dreptăţii despre procesul logofătului Conachi.

1837 Septemvrie 9. Nota consulului Rusiei despre procesul dintre vornicul Ştefan Catargiu şi vornicul Gheorghe Sturdza pentru moşia Urlaţii.

1837 Septemvrie 23. Nota consulului Rusiei despre procesul razăşilor de pe moşia Sucevenii cu logofatul Constantin Cantacuzino

1838 Fevruar 21. Mihaiu Sturdza cere avizul baronului Rukman asupra remanierii ministerului din Moldova şi prezintă două combinaţiuni

www.dacoromanica.ro

oficiale schimbate între domn şi miniştri de o parte cu consulul general din Bucureşti, consulul din Iaşi, cancelarul imperiului rus şi alţi înalţi funcţio-

---

ministeriale, din cari nu lipseşte logofătul N. Canta ca preşedinte al divanului domnesc.

1838 Fevruar 28. Consulul Rusiei Besack arată lui Mihaiu Sturdza că împaratul Rusiei se opune la prelevarea încă a unei zecimi adiţionale pentru echilibrarea budgetului şi'l invită să pue în vederea Adunării Obşteşti de a studia cauzele dificitului şi a căuta alte remedii pentru acoperirea lui.

1838 Mart 4. Mihaiu Sturdza arată contelui Nesselrode neajunşurile ce-i pricinueşte consulul Rusiei Besack, care s'a unit cu minoritatea Obşteştii Adunări şi mai ales cu postelnicul Catargiu, astfel că paralizează mersul regulat al lucrărilor şi dă ca exemplu rezistenţa ce a făcut consulului cu ocaziunea votării budgetului pe 1838.

1838 Mart 31. Consulul Rusiei Besack cere domnitorului Mihaiu Sturdza să-i comunice cauzele pentru cari postelnicul Constantin Catargiu a fost destituit din funcţiune.

1838 April 1. Mihaiu Sturdza explică consulului Rusiei Besack cauzele pentru cari a destituit pe Constantin Catargiu şi l'a înlocuit prin fostul postelnic Neculai Suţu.

1838 April 8. Nota domnitorului Mihaiu Sturdza către consulul Rusiei, Besack, prin care comunică numirea postelnicului Constantin Catargiu ca membru extraordinar al Sfatului.

1838 April 9. Mihaiu Sturdza cere sfatul contelui Nesselrode în privinţa atitudinii ostile a consulului Rusiei Besack şi a intrigilor ce i se fac.

1838 April 10. Consulul Rusiei Besack scuză imputările ce domnitorul Mihaiu Sturdza le adresase postelnicului Catargiu şi cere reintegrarea lui în funcţiune sau acordarea unui loc potrivit cu acela pe care îl avusese mai înainte

1838 April 21 Memorandul domnitorului Mihaiu Sturdza, trimis baronului Rukman în chestiunea postelnicului Catargiu, pe care este silit să' numească membru extraordinar al sfatului după dorinţa consulului Besack.

1838 April 25. Domnitorul Mihaiu Sturdza comunică baronului Rukman cuvîntarea ţinută de consulul Rusiei Besack la prînzul dat de mitropolitul Moldovei, cu care ocaziune s'au destăinuit în public relaţiunile domnului cu consulatul imperial.

1838 August 13. Consulul Rusiei Kotzebue arată domnitorului Mihaiu Sturdza abuzurile ce se comit cu construcţiunea şoselei dela Socola şi

www.dacoromanica.ro

nari ruşi, publicate în volumele IV şi VI din Suplementul I al colecţiunii Hurmuzaki. Aceste rezumate,

---

cu gradina palatului domnesc, aducîndu-se, în contra Regulamentului Organic, ţaranii cu carele lor tocmai din ţinuturile Fă'ciu şi Vasluiu ca să facă corvadă.

1838 August 18. Domnitorul Mihaiu Sturdza răspunde consulului Rusiei Kotzebue că construcţiunea şoselei Socola se face după prescripţiunile Regulamentului Organic şi că cei 200 oameni cari lucrează în grădina palatului domnesc sînt de pe moşiile sale.

1838 August 19. Consulul Rusiei Kotzebue cere dela domnitorul Mihaiu Sturdza numirea unei comisiuni care să cerceteze infracţiunile aduse regulamentului cu construcţunea şoselei şi să dovedească că lucrătorii din grădina palatului nu sînt din oamenii cari lucrează la şosea.

1838 August 26. Adresa consulului Rusiei către logofeţia dreptaţii, prin care o invită ca fără întîrziere să hotărască pricina dintre polcovnicul Gheorghe Cantacuzino şi logofătul Catargiu pentru moşia Larga.

1838 August 29. Consulul Rusiei Kotzebue roagă pe principele Neculai Suţu să intervie pe lîngă domn asupra unei hotărîri confirmate deja, dar care este nelegală şi nedreaptă.

1838 Septemvrie 5. Nota domnitorului Mihaiu Sturdza către consulul Rusiei Kotzebue, prin care îi anunţă că a suprimat *Alăuta Romînească* în care se făcea aluziune la Rusia.

(Iată un extract din această nota... «Împărtăşindu-vă această măsură, domnule consul, mă folosesc de această împrejurare pentru a vă asigura, că: *ocîrmuirea va pune în chip statornic, printre datoriile sale cele mai sfinte, grija de a veghie la prevenirea sau la reprimarea celei mai mici atingeri la numele rusesc, care trebuie să fie încunjurat numai de mărturii de respect şi de recunoştinţă*)».

1838 Septemvrie 14. Consulul Rusiei Kotzebue arată domnitorului Mihaiu Sturdza că, între alte abuzuri neabolite, este şi distribuirea rangurilor de boierie contrariu vechilor aşăzăminte ale statului, cum este şi promoţiunea lui Eftimie Stamate, a cărui diplomă de înaintare în rangul de căminar doreşte să i se retragă.

1838 Septemvrie 30. Spatarul Constantin Vîrnav reclamă domnitorului Mihaiu Sturdza în contra consulului Rusiei Kotzebue, care l'a insultat cu ocaziunea procesului postelnicesei Catinca Mavrocordat.

(C. Vîrnav, judecător la tribunalul de Iaşi, a fost chemat de Kotzebue la consulat şi insultat fiindcă nu judecase procesul în chestiune după placul consulului).

1838 Octomvrie 1. Consulul Rusiei Kotzebue cere domnitorului Mihaiu

www.dacoromanica.ro

copiate de mine întocmai din publicaţiunea în chestiune, ajung pentru a arata amestecul consulului rus în toată administraţia ţării, mai ales în justi ie precum

---

Sturdza retragerea diplomei de caminar conferita lui Iftimie Stamati sub cuvint ca acest rang a fost cumparat [1]).

1839 Mart 23. Nota trimisa consulului rusc c pentru proiectele de lege, cari trebuiesc intarite şi pentru plata sporului cerut de lista civila.

1839 April 27. Kotzebue anunţă postelniciei Moldovei că consulatul rusesc nu se împotriveşte la confirmarea princiara a patru proiecte de lege adoptate de Adunarea Obştească.

1839 Maiu 29. Mihaiu Sturdza cere contelui Nesselrode autorizaţiunea de a merge in anul urmator in insula Samos, la bai.

1839 Septemvrie 11. Mihaiu Sturdza catra consilierul de stat Titov, aratind ca a a numit pe logofatul N. Canta logofat al justiţiei din cauza inrudirii lui cu mitropolitul.

1839 Septemvrie 19. Mihaiu Sturdza roaga pe contele Nesselrode sa-i sprijineasca cererea de a i se spori lista civila ca şi domnitorului Ţarii Romineşti.

1840 Ianuar 11. Titov catra Mihaiu Sturdza cerîndu-i sa nu aplice hotărirea favorabilă postelnicului Mavrocordat pana ce nu se va rosti ministerul imparatesc al Rusiei.

1840 Ianuar 20. Raspunsurile aduse de principele G. Suţu lui Mihaiu Sturdza din partea lui Titov, cu privire la remanierea Sfatului Administrativ, la curaţirea magistraturii şi la necuviincioasa funcţionare a ispravnicilor de ţinuturi ca deputaţi.

1840 Fevruar 9. G. Suţu catră Titov, despre budget, despre reorganizarea slujitorilor şi despre arendarea ocnelor

1840 Fevruar 22. Titov anunţa lui Mihaiu Sturdza ca ministerul împaratesc al Rusiei nu aprobă reorganizarea slujitorilor propusa de guvernul Moldovei şi'l sfatuieşte sa remedieze pe alte căi la ralele ce a semnalat în memoriile sale.

1840 Fevruar 27. Nota consulului rusesc Kotzebue relativă la procesul dintre hatmaneasa Scorţescu şi d-na Codreanu.

1840 Noemvrie 6. Kotzebue catră Mihaiu Sturdza protestind contra numirii lui Lupu Balş ca logofăt al trebilor din launtru şi cerînd ca acesta să nu fie admis în sfatul ocîrmuitor inainte de a sosi răspunsul ministerului împaratesc al Rusiei.

1841 Ianuar 14. Mihaiu Sturdza explică contelui Nesselrode că a numit

---

1 Hurmuzaki, Supl, I, IV, Sumar.

www.dacoromanica.ro

şi la ce se redusese sub regimul regulamentar autonomia ţărilor noastre, atît de solemn proclamată la Adrianopol şi cu cît situaţiunea domnului Moldovei era mai prejos de acea a unui *gubernator* rus.

Inainte însă de a păşi mai departe, voiu observa că consulii şi comisarii extraordinari ruşi, cari acuzau pe Mihaiu Sturdza de abuzuri şi de concusiuni, erau ţinuşi venali. Consulul Kotzebue trăgea folos din amestecul său în afacerile judiciare şi silia mănăstirea Neamţu să i deie moşii în arendă pe preţ de nimica.

Iată ce ni povesteşte un contimporan despre garanţiile de imparţialitate ce le prezenta Duhamel:

...Poarta, după ce primise jalbi noue împotriva delapidarilor principelui Mihaiu Sturdza, a dat un *firman* care autoriza cercetarea unor jalbe şi urmarirea unor jafuri dela o vreme încoace. Acest *firman* n'a putut să fie încă executat din cauza ocrotirii absolut speciale cu care generalul Duhamel acopere pe fostul domn al Moldovei... Generalul Duhamel urmează să protejeze faţiş pe Mihaiu Sturdza, să'l vadă des şi să'l laude. Am întrebat pe domnul Moldovei (Grigore Ghyka) ce credea despre acest sprijin dat de către comisarul rusesc şi el domnul *mi-a răspuns lămurit că Duhamel era cumparat de darurile lui Mihaiu Sturdza, daruri faţă de cari nici*

---

miniştri pe N. Canta şi Al. Balş numai silit de împrejurari, că administraţiunea sa are de scop mai ales îmbunatăţirea soartei claselor muncitoare şi că el nu aşteapta sporirea listei sale civile decît dela dreptatea ministerului împărătesc al Rusiei [1]).

---

1) Ibid, VI, Sumar.

www.dacoromanica.ro

generalul nici doamna Duhamel n'au fost şi nu sînt nesimţitori [1])....

Era firesc ca guvernul rusesc să nu vadă cu ochi buni faptul că tinerii Moldoveni, în loc de a alerga să frecventeze instituţiile de învăţătură ale dreptcredincioasei împărăţii, se îndărătnicesc să-şi caute instrucţiunea în apus şi mai cu samă în Franţa. El căuta prin toate mijloacele să împiedece această mişcare, spre a putea forma minţile tineretului după calup rusesc. Iată ce raportează în această privinţă consulul francez din Iaşi:

...Indată ce guvernul rus a aflat, prin agenţii săi, că unul din fiii lui C. Mavrocordat a fost trimis la Paris, spre a desăvîrşi acolo studiile lui, principele Mihaiu Sturdza a primit un avertisment, spre a sfătui pe tatăl Mavrocordat să-şi retragă fiul dela Paris unde, se adăogia, că tineretul de astăzi era înconjurat numai de principii subversive şi de doctrine periculoase. Aceleaşi exhortari ruseşti sînt de altmintrelea indirect adresate tuturor boierilor romîni cari ar avea gîndul să trimită copiii lor în şcolile noastre [2])...

După demisia mitropolitului Veniamin, Rusia urzise o intrigă pentru înlocuirea lui printr'un mitropolit rus:

...Consulul Rusiei sprijinise dintăiu în chip puternic partidul care cere rechemarea mitropolitului. Se zice că a primit ordin să lucreze cu mai puţină rîvnă în acest sens şi el şi-a încetinit demersurile. Curtea lui ar fi

1) *Poujade* către *Lahitte*, dela 1 Maiu 1850, ibid., XVIII, piesa CCLXXX, p. 310. 2) *Huber* către *Thiers*, dela 27 Mart 1840, ibid., XVII, piesa DCCLI. p. 771.

www.dacoromanica.ro

lasat să se cunoască intenţiunea ce o avea de a înlocui pe Eminenţa Sa (Venianim) printr'un mitropolit rus. Dacă lucrul se face, curtea de la nord va fi făcut un mare pas spre ţelul ce i se atribue; superiorul seminarului (era rus) asigură inimile tinerilor bisericaşi, formaţi prin îngrijirile lui; se ştie cît de adînci şi de durabile sînt impresiunile primite în şcoli, iar chiriarhul ar aduce de această parte naţiunea întreagă prin înrîurirea ce o are asupra popoarelor şeful religiunii [1]...

Intriga dealtmintrelea era cît pe ce să izbutească. Ruşii ajunsese să facă şi pe mitropolitul demisionar şi pe însuş Mihaiu Sturdza să propuie numirea, la scaunul mitropolitan al Moldovei, a unui arhiereu rus. [2]).

Ni putem închipui în ce hal am fi ajuns cu un mitropolit rus şi cu un tineret format în şcolile superioare ruseşti din timpul lui Neculai I!

Teama de opoziţia puterilor apusene făcu ca Rusia să renunţe la această lovitură:

...(Consulul Kotzebue) ar voi astfel să facă ca opiniunea publică să apuce pe altă cale, taxînd de indiscreţie mincinoasă pe boierii cari se ştiu că au suggerat la Peterburg aceste propuneri de absorbire a clerului moldovenesc în biserica rusească, scopuri ce se desmint astăzi, deşi există certitudine că acest plan se va realiza, *dacă marile puteri apusene nu vor face nimica pentru a-i preveni îndeplinirea. Toţi boerii cari ţin la naţionalitatea lor privesc acest pas ca o îndrumare spre*

---

1) *Duclos* către *Guizot*, dela 20 Mart 1841, ibid., ibid, piesa DCCCXCVIII, p. 946. 2) Vezi, în privinţa acestei intrigi, în acelaş volum, piesele DCCCLXV, DCCCLXVII, DCCLXIX şi în supl. I, IV, piesa CCXLIV, scrisoarea lui Mihaiu Sturdza către Rukman.

www.dacoromanica.ro

transformarea principatelor dunărene în provincii ruseşti [1] ...

Voiu termina partea acestei lucrări privitoare la domnia lui Mihaiu Sturdza prin următoarele rînduri extrase din rapoartele adresate de Duclos lui Guizot la 15 Septemvrie 1843 şi 15 Martie 1844.

...Ruşii manifestează cea mai mare părere de rău că, la 1833, au evacuat principatele. Este firesc a crede cal guvernul împartăşeşte acest sentiment şi s'ar folosi cu bucurie de întăia ocazie ce s'ar înfăţoşa spre a îndrepta ceia ce ei numesc o mare greşală politică. Intr'adevăr, Rusia nu va fi în realitate stăpîna gurilor Dunarei, pe cari le ambiţionează, decît prin posesiunea principatelor, deoarece ea nu atinge înca acest fluviu decît într'un singur punct. De aceia se constată că această putere lucrează mai mult ca oricînd pentru a restabili într'un chip sau într'altul, stapînirea ei asupra acestor ţari. *Are dreptate să se grăbească; mai tîrziu ea va întîlni obstacole mari în desvoltarea intelectuală a poporului, în cunoştinţa ce acesta ar dobîndi-o a drepturilor sale, a intereselor sale adevarate, a resurselor ce sînt într'însul şi împrejurul său* [2] ...

Apoi, după ce vorbeşte de faptul că marea majoritate a tinerilor din clasele avute îşi caută instrucţia în Franţa şi că toate pensionatele de domnişoare sînt conduse de Franceze, adaogă:

...Şi ea Rusia) este foarte năcăjită de acest fapt (instruc-

---

1) *Huber* catră *Guizot*, dela 6 Ianuar 1843, ibid., Ibid., piesa DCCCLXXIV, p. 926. 2) *Duclos* cătră *Guizot* dela 15 Septemvrie 1843 ibid., ibid., piesa CMXV, p. 969.

www.dacoromanica.ro

ţiunea dobîndită în strainatate; de repeţite ori vrut-au să înlocuiască trupele franceze printr'o operă germana, dar e prea tîrziu. Boierii cari n'ar mai putea trăi fără Scribe şi Melleville se îndarătnicesc să nu tolereze la ei decît un teatru francez.

D. Daşcov, consul general al Rusiei, a sosit la 27 August însoţit de şasezeci soldaţi de cavalerie, trimişi de domn înaintea lui... A intrat în cercetarea tuturor ramurilor administraţiei, în special a finanţelor, a perceperii şi-a întrebuinţării fondurilor publice. A pus să i se aducă registrele, le-a verificat cu îngrijire, a blamat aspru multe lucruri... Nici macar partea militara nu a scapat investigaţiei sale; a trecut în revista trupele cari au defilat înaintea lui, prezintînd armele cu hatmanul lor în cap. Acesta dupa defilare, salutîndu'l cu sabia, i-a prezentat raportul, ca şi cum ar fi fost şeful lui, ceiace a parut curios oamenilor de meserie şi a stîrnit murmurul secret al ofiţerilor. Pretutindeni d. Daşcov a fost tratat cu onorurile ce le ar putea pretinde un suveran. Scandalizat pană la greaţa de slugarnicia tîrîtoare a boierilor, el li-a aratat toata trufia şi tot dispreţul ce autoritaţile ruseşti le afectează faţă de cele mai mari personagii ale principatelor, cari nu îndrăznesc sa şada înaintea lor[1] ...

Iată ce zice Duclos raportînd la 15 Mart 1814, despre intrarea pe arena politică a unui partid de boieri tineri care, în adunare, izbuti să facă să cadă candidatura, la scaunul episcopal al Romanului, a candidatului Rusiei şi să se răspingă propunerea. făcută de vice consulul rus dela Galaţi. a se aduce în acel oraş un detaşament din garnizoana Ismailului spre a împiedeca acţiunea bandelor bulgare.

1) Ibid. ibid., ibid.

www.dacoromanica.ro

...Indată după sosirea d-lui Daşcov începu să se manifeste o rezistenţă generala împotriva Rusiei. Tinerii boieri, acest partid într'adevar naţional, pană atunci mut şi atît de calm, au ridicat glasul împotriva acestor proiecte, adevarate sau presupuse. Au crezut că a sosit momentul sa se pronunţe pe faţă şi sa proclame statornica lor hotarîre de a rămîne Moldoveni şi de a pastra în întregime puţina neatîrnare ce le mai rămîne. Au crezut că aceasta hotărîre trebuia sa fie adusa la cunoştinţa Franţei şi a Angliei.

Batrînii boieri se uniră cu atît mai voios acestei manifestaţiuni cu cît d. Daşcov nu-i primise în chip favorabil...

...Se poate zice chiar de pe acum că *pentru împlinirea vederilor Rusiei asupra acestei ţări, este prea tîrziu*, cel puţin dacă ea nu va întrebuinţa forţa deschisă a armelor, ceia ce este puţin probabil să i se permită vrodată.

Acest îndoit eşec primit de ea în adunarea Moldovei, demonstraţiile ostile cari s'au ridicat de pretutindeni au facut ca d. Daşcov să rămîie foarte nemulţămit de şederea sa în Iaşi... *Mi se pare că Rusia s'a prins în propriile ei mreje; chinuind mereu aceasta ţară, menţinînd într'însa discordia, cele mai mari neorînduieli în ocîrmuire şi nemulţămirea în potriva autoritaţii spre a face ca stăpînirea ei să devie dorită, sprijinind cînd un partid, cînd celalalt, fără a mai satisface vro data nici una din reclamaţiile cele mai întemeiete, aceste mijloace s'au întors împotriva ei şi i-au atras animadversiunea obştească în toate rîndurile naţiunii.*

Moldovenii ar ajunge la culmea dorinţilor lor dacă principatele ar obţine marea favoare de a fi protejate de cinci puteri în loc de două[1]).

---

1) *Duclos către Guizot*, dela 15 Mart 1844, ibid., ibid., piesa CMXLVII, p. 1005.

www.dacoromanica.ro

Rusia îşi dădea foarte bine samă că mult mai primejdioasă pentru interesele ei decît opoziţia bătrînilor boieri era acea a tineretului care trecuse prin şcolile apusului, mai cu samă prin cele franceze. Cabinetul din Peterburg se şi gîndia să ieie măsuri spre a împiedeca creşterea numărului acestor opozanţi:

Guvernul rusesc a făcut cunoscut în vremea din urmă, prin mijlocirea consulilor săi din Ţara Romînească şi din Moldova, că tinerii născuţi în principate vor fi admişi să urmeze cursurile de drept ţinute la facultatea împăratească din Peterburg, „*cu condiţiunea ca să fie nobili*", să aibă certificate de bună purtare şi să fie în stare de a achita cheltuielile de studii cari vor fi cu desăvîrşire pe sama lor. Aici (în Bucureşti , guvernul s'a mulţumit să însereze această notificare în ziarul oficial, adăogînd cîteva expresiuni de recunoştinţă pentru noua binefacere a curţii protectoare.

In Iaşi, guvernul a crezut că trebuie să se folosască de acest prilej pentru a invita consiliul instrucţiei publice să desemneze ţările unde ar fi mai nemerit a se trimite tinerii crescuţi pe socoteala statului. Principele Sturdza indicase de mai înainte Austria, Prusia şi Rusia şi alegerea lui a fost sancţionată de consiliu, dar nu fără oareşcare îndoială.

Este prea uşor a vedea ţelul şi importanţa adevarată a acestor măsuri. Ele sînt din partea Rusiei o manifestare indirectă, dar absolut semnificativă a neplăcerii cu care această putere priveşte aplecarea care atrage tinerimea romînă spre limba, literatura şi ideile franceze. Este un avertisment cominatoriu pentru familiile cari mai îndrăznesc, după atîtea insinuări oficioase, să încredinţeze universităţii noastre (franceze) educaţia copiilor lor. Este premergătoarea şi încercarea unei interdicţii

www.dacoromanica.ro

mai formale, **închizînd accesul slujbelor publice, fiilor de boieri crescuţi în şcolile noastre,** *sub pretext ca nu pot aduce de acolo decît tendinţe contrare menţinerii bunei ordine în principate*[1])...

IX. Mişcările dela 1848 în ţările romîne. Regimul Convenţiei dela Balta Liman. Domniile lui Grigore Ghyka şi a lui Barbu Stirbey.

Acei tineri boieri moldoveni, mari şi mici, despre cari vorbia Duclos în raportul lui dela 15 Mart 1844 şi cari făceau lui Mihaiu Sturdza şi consulului rusesc o opoziţie ce din zi în zi devenia mai crîncenă, duşi de curentul care împingea toate popoarele din Europa la răscoală împotriva apăsării şi a absolutismului, convocară la Iaşi întruniri în cari se denunţară abuzurile ocîrmuirii şi se propuseră măsuri de îndreptare. Propunerile adoptate erau foarte moderate şi nu ieşiau de loc din cadrul regulamentului; articolul întâiu al rezoluţiei dela 28 Martie 1848 cerea chiar ca:

Regulamentul să fie strict observat în tot cuprinsul lui, şi fără falşă interpretare.

In ochii lui Mihaiu Sturdza şi în acei ai consulului rusesc, actul acestor tineri cari cutezase să trimită domnului rezoluţia adoptată de întrunire ca s'o aprobe, era o răscoală. Acei dintr'înşii cari nu scapară prin fugă fură arestaţi în somnul lor, parte din ei maltrataţi, alţii desţaraţi peste Dunăre.

Poporul pe care nu ştiuse să'l facă partaş la mişcarea lor ramase nepăsător.

---

1) *De Nion catră Guizot*, dela 8 Ianuar 1847, ibid, XVIII, piesa II, p. 2.

www.dacoromanica.ro

In Ţara Romînească unde fierbeau aceleaşi nemulţămiri, mişcarea fu bine organizată, conducătorii ei îşi asigurară concursul poporului şi a unei părţi din armată; ea avea de scop desfiinţarea regulamentului şi înfiinţarea unui regim constitutional, pe baze democratice. Bibescu abdică şi în locu-i véni un guvern provizoriu, alcătuit din elemente înaintate: regulamentul fu ars în public.

Nu era cu putinţă ca împaratul Neculai să permită sfîşierea uneltei ce-şi crease pentru a ţinea în robie ţările romîne şi adoptarea de către Romîni a unei alcătuiri care să cheme poporul întreg la viaţa publică.

Cancelarul Nesselrode trimise la 19/31 Iulie 1848, misiunilor diplomatice, o lungă circulară în care, denunţînduse mişcarea din Bucureşti, se expuneau temeiurile pentru cari Rusia, în unire cu Turcia, se vedea silită să proceadă la restabilirea ordinei legale. Iată cîteva părţi din această circulară:

Situaţia principatelor dunărene, a căror linişte era de mai multe luni ameninţată de o minoritate turbulenta, a luat deodată o faţă atît de gravă în cît n'a fost permis Imparatului sa mai închidă ochii faţă de ea. Cunoaşteţi evenimentele ce s'au petrecut în urmă în Ţara Romînească, tentativa de asasinat faptuită asupra domnului, abdicarea şi fuga lui, instituirea unui guvern provizoriu precum şi principiile ce le a proclamat această noua autoritate improvizată de răscoală, în dispreţul suveranităţii care aparţine Porţii otomane şi în împotrivire directa protectoratului Rusiei.

De abie izbutise planul revoluţionarilor din această parte şi ei îndată s'au gîndit sa'l întindă şi la Moldova. O mulţime de emisari, munteni şi străini, se răspindise într'însa. Boierii moldoveni refugiaţi în Bucovina adunau

www.dacoromanica.ro

forţe pentru a înainta asupra Iaşului şi, în unire cu afiliaţii lor din Transilvania şi chiar din Basarabia, tulburătorii pregătiau o răscoală al carei rezultat trebuia să fie, ca şi în Ţara Romînească, asasinatul sau expulzarea domnitorului, răsturnarea ordinei de lucruri stabilită şi întrunirea celor două principate într'un singur stat, fară nici o legătură cu Rusia sau cu Poarta otomană. In faţa unor asemeni împrejurari ni era interzis să stăm la îndoială. Din partea ei, Poarta a simţit că însăş fiinţa ei era în joc. Prin urmare, cele două singure puteri cărora, în virtutea tratatelor existente, aparţine dreptul să puie la cale condiţiunea acestor doua provincii, s'au înţeles spre a restabili într'însele ordinea ce ele o instituise şi, într'acest scop. trupele lor întrunite au intrat în ele spre a lucra în înţelegere... Intr'adevar, am declarat că nu voim să ne amestecam în diversele schimbări ce statele vecine noua ar voi să le introducă în constituţia lor launtrica. Dar este vederat că un atare angajament nu se putea aplica decît statelor europene cari tratează cu noi pe picior de egalitate... statelor independente... *Dar altfel sta cazul cu principatele, cari nu sînt state recunoscute ci simple provincii, facînd parte integrantă dintr'un imperiu, tributare ale suveranului său, ocîrmuite în chip vremelnic de nişte domni, ai căror alegere are trebuinţă să fie sancţionată şi cari, în cît priveşte Rusia, n'au existenţa politica decît în virtutea tratatelor*, **cari tratate n'au nimic comun cu transacţiunile pe cari este întemeiet dreptul public al Europei**. *Numai acelor tratate şi mai cu samă acelor dela Bucureşti, Akerman şi Adrianopol, datoresc Moldova şi Ţara Romînească privilegiile adăogite sau substituite acelor de cari se bucurau dela început, pe temeiul vechilor lor capitulaţiuni cu Poarta:* modul de alegere al domnilor, scutire de dări apăsătoare, înlocuite printr'un tribut anual mai moderat, liberul exerciţiu al religiunii lor, libertatea comerţului, a industriei şi a navigaţiunii....

www.dacoromanica.ro

...In sfîrşit, prin aceste tratate garantatu-s'au acestor provincii folosinţa chipului de ocîrmuire actual şi acest chip de ocîrmuire este statornicit printr'un statut organic, instituit cu agrementul Porţii, spre a asigura pe de o parte Moldo-Muntenilor privilegiile ce li sînt concedate şi a-i menţine pe de alta în raporturile de vasalitate cari îi unesc cu împărăţia otomană. *Reiesă din această stare cu totul excepţională, întemeieta întreagă pe convenţiuni stabilite de noi şi de Poarta otomană, că Moldova şi Ţara Romînească au de îndeplinit, atît faţă de puterea suzerană* **cît şi faţă de acea protectoare,** *nişte îndatoriri pozitive, carora ele n'ar putea să se sustragă fără consimţimîntul prealabil al uneia sau al alteia.*

...Uitînd că cea mai mare parte din îmbunătăţirile asigurate patriei lor sînt datorite numai protecţiunii binevoitoare a Rusiei, ei (şefii mişcării) *răsping această protecţiune, pentru a reclama acea a altor puteri.* Datoriile lor faţă de Poartă nu sînt mai puţin grav dispreţuite... **Numai faptul că au invocat, în sprijinul pretenţiunilor lor, principiul suveranităţii poporului, ajunge spre a alcatui negaţiunea cea mai flagrantă a drepturilor suverane ale sultanului.** *Proiectul lor pentru viitor este dealtmintrelea vădit, reiesă din programul ce l'au publicat, şi ei de loc nu fac o taină dintr'însul. Acest proiect ţinteşte la restaurarea,* **pe o bază istorică care nici odată n'a avut fiinţa,** *a vechei lor naţionalităţi, adică să înceteze de a fi provincii şi sa alcatuiască, sub numele de* **regat daco-romîn,** *un nou stat deosebit şi independent, la alcatuirea caruia ei chiamă pe fraţii lor din Moldova, Bucovina, Transilvania şi Basarabia. Dacă în numele* **unei pretinse naţionalităţi,** *a carei origine se pierde în noaptea timpurilor,* Moldo-Muntenii ar ajunge odată să se desparta de Turcia... se va vedea în curînd... toate neamurile de limbi deosebite din cari se alcătuieşte împărăţia otomană pretinzînd să se emancipeze, spre a alcătui fie-care

www.dacoromanica.ro

un stat deosebit. Ar urma sau o desmembrare sau cel puţin, în întregul răsarit, o serie de complicaţiuni inextricabile. *Cu cît am făcut mai mult pentru principate cu atîta sîntem angajaţi pe onoare să împiedecam ca ele să abuzeze de aceste foloase împotriva unui imperiu, a carui integritate este mai mult ca oricînd esenţială pentru pacea obştească*[1] ...

Prin acest act. semnat de întăiul demnitar al împărăţiei. Rusia declară că ţările romîne trebuie să rămîe pe vecie sub îndoitul jug al Rusiei şi al Porţii, ocîrmuite de alcătuirea hărăzită lor de Rusia, *că ele nu se împărtăşesc de dreptul public al Europei* ci că rămîn pentru totdeauna sub un drept special. alcătuit din stipulaţiunile tratatelor încheiete între Ruşi şi Turci. **Cancelarul rus contestă Romînilor păna şi calitatea de naţionalitate deosebită şi se ridica cu indignare împotriva proclamării principiului suveranitaţii poporului**. Rusia nu îngăduia ca ţările romîne să iasă din cercul de fier în care ea le îngrădise treptat dela 1774 pănă la 1834.

Se ştie cum a sfîrşit mişcarea dela 1848. Trupe ruseşti şi turceşti ocupară amîndouă ţările spre a menţine ordinea. In Ţara Romînească se rîndui ca *caimacam* Constantin Cantacuzino, iar în Moldova ramase deocamdată în scaun Mihaiu Sturdzà. Un comisar turc ramase în principate pentru a supraveghie. împreună cu comisarul rus, Duhamel, întreaga administraţie. In realitate, în Ţara Romînească puterea era exercitată de Ruşi.

...(Duhamel a facut să se proceadă, în judeţe, la nişte arestari politice, ale căror număr se zice că ar fi de 50 pană

1) D. A. Sturdza, op. cit., II. p. 4.

www.dacoromanica.ro

la 60. Ca şi pentru arestările precedente, arestanţii au fost aduşi ziua, cu o escortă de cazaci... Rusia deprinde astfel populaţiunea romînă să creadă că totul vine dela ea, că n'are nimica de aşteptat dela Constantinopol. Este o luare în posesiune morală, în aşteptare fără îndoială de mai bine.

Poarta nu va fi nici odată destul de tare, ea singură, pentru a face pe Ruşii din principate să plece şi cîta vreme Ruşii vor rămînea într'insele, vor face tot, vor pune să se faca toate, spre a micşora autoritatea sultanului [1] ...

...Astfel Ruşii stăpînesc ţara întreagă, în dispreţul drepturilor Porţii Otomane. Ei sînt aici mai mult ca cuceritori decît ca ocrotitori.

...Vă aduceţi aminte, domnule ministru, de împrumutul acordat de împaratul Neculai principatelor, spre a subveni cheltuielilor ocupaţiei ruseşti? Prin mijlocul acestui împrumut toate urmau să fie plătite în bani peşin: furnituri, căraturi etc. Poarta reclamînd în privinţa acestui împrumut, Ruşii au făcut rechiziţii şi n'au plătit; de unde urmează că *ocupaţiunea, prin trupele lor, este cu desăvîrşire în sarcina populaţiunilor cari suferă şi nu îndrăznesc să se plîngă* [2])...

Guvernul rusesc se purtase, mult înainte de 1848, cu gîndul să suprime Obşteştile Adunări; rapoartele consulilor francezi vorbesc în repeţite rînduri de această intenţiune a cabinetului dela Peterburg. Evenimentele dela 1848 îi dădură un prilej binevenit pentru a-şi aduce la îndeplinire planul de mult desmierdat. Poarta cedă cu uşurinţă la insistenţele lor în această privinţă.

Prin convenţiunea încheietă la Balta Liman, la

---

1) *Ségur către Drouyn de Lhuys,* dela 4 Ianuar 1849, Hurmuzaki, XVIII, piesa LXXXIX p. 97. 2) Acelaş către acelaş, dela 12 Ianuar 1850, ibid., ibid, piesa XCI. p. 100.

www.dacoromanica.ro

1849, îmbele curţi, suzerană şi ocrotitoare, hotărîră, ca, făcînduse iarăş derogaţie la stipulaţiunile Regulamentului Organic: 1. Să se numească (depunerea lui Mihaiu Sturdza fiind lucru hotărît), din nou, domnii ţărilor romîne, prin înţelegere între Rusia şi Poarta, dar pe termen de şapte ani. 2. Să se înlocuiască Obşteştile Adunări prin nişte *Divanuri Obşteşti*, alcătuite din boierii cei mai notabili şi din cîţiva membri ai clerului, numiţi de domni. 3. Să se numească cîte o comisie, alcătuită din boierii cei mai însemnaţi ai principatului respectiv, pentru a revizui unele din articolele regulamentului. 4. Principatele să fie ocupate, până la desăvîrşita liniştire, atît înlăuntrul lor cît şi în provinciile vecine ale Austriei, de o armată de 25—35 mii oameni, atît Ruşi cît şi Turci, cari trupe de ocupaţiune să fie reduse la cîte 10.000 de oameni de fiecare parte, îndată ce liniştea va fi restabilită pe fruntarii. 5. In toată durata ocupaţiunii, fiecare curte să urmeze a avea în principate cîte un comisar extraordinar, însărcinat să priveghieze mersul trebilor şi să ofere, de comun acord, domnilor părerile şi sfaturile lor, de cîte ori ei ar abserva oareşicari abuzuri grave sau oareşicare măsură dăunătoare liniştii ţării. Zişii comisari extraordinari aveau a primi instrucţiuni identice, concertate între cele două curţi, hotărînd datoriile lor şi gradul de autoritate ce vor avea să exercite în afacerile principatelor. Cei doi comisari aveau asemene a se înţelege asupra alegerii membrilor comitetelor de revizie ce erau a se institui în amîndouă principatele, precum s'a zis mai sus. Aveau să dea samă curţilor lor respective despre lucrarea acestor comitete, adăogînd observaţiile lor personale [1]).

1) D. A. Sturdza, op. cit. I, p. 357.

www.dacoromanica.ro

Nu era vorbă de reforme ci de simple îndreptări ale stării în ființă.

Iată la ce se reducea autonomia țărilor romîne după douăzeci de ani de regim regulamentar!

Domnii numiți fură Grigore Ghyka, pentru Moldova și Barbu Știrbey pentru Țara Romînească.

Acesta trecea drept un partizan al Rusiei, al cărei candidat fusese. In realitate, el era un om deosebit de capabil și un administrator fără pereche, mai ales pentru acea vreme, dar foarte prudent și pozitiv. Își dăduse samă că, în starea împrejurărilor de atunci, nu putea domni decît cu ajutorul și bunăvoința Rusiei, se resemnase deci dela început a suferi amestecul ei, silindu-se, pe cît putea, să'l ție în oarecicari margini.

Domnul Moldovei trecea drept candidat al Porții. Fire nobilă și generoasă, era stăpînit de idei liberale și naționaliste; unionist înfocat, se încunjura bucuros cu oameni noui. Dela început fu rău văzut de Ruși, însă vrînd nevrînd nu putu decît să se plece și să primească amestecul și controlul lor în actele ocîrmuirii lui.

Și acest amestec deveni acuma mai viu decît oricînd, în amîndouă țările.

La 3 Septemvrie 1849, Poujade, după ce raportează lui Tocqueville că corpul lui Lüders evacuează Transilvania și reintră în Țara Romînească, ridicînd astfel efectivul trupelor de ocupațiune la 35.000 de oameni (Ruși și Turci), adaogă:

Prezența acestor 35.000 oameni are să devie o greutate de nesuferit pentru niște țări ajunse la ultimul grad de nevoie (aux abois) în urma tuturor jertfelor ce li-a costat trecerea Rușilor în Transilvania și cari vor avea

www.dacoromanica.ro

să subvie la întreţinerea acestui corp de armată. *Pentru a întîmpina cheltuielile prezente şi trecute, Rusia a făcut act de suveranitate şi a pus o dare extraordinară asupra amînduror principatelor, a căror protectoare este şi fără a lua asentimentul Porţii otomane.*

Această dare este menită, chiar după vorbele curţii din Peterburg, s'o indemnizeze pentru împrumutul ce l'a facut principatelor... Mi se pare totuş că ar fi foarte greu cabinetului dela Peterburg să apere, prin alte argumente decît acele ale unei voinţi şi ale unei puteri superioare, prelungirea şăderii unui corp de armată atît de considerabil în principate [1])...

Iar la 6 Noemvrie următor, dînd samă de primirea lui Fuad efendi la curtea rusaseă, Poujade scria aceluiaş:

...mi se pare că această putere (Turcia) sufere o nouă înfrîngere morală, deşi voalata şi care poate numai sa sporească puterea redutabilei sale vecine. Deplorabila purtare a lui Suleyman paşa, înţelegerea dela Balta Liman şi corespondenţa autografă între împarat şi sultan, au mai marit înca, după părerea mea, supremaţia Rusiei în principate şi au aratat că fiecare încercare a Porţii, penpentru a scapa de protectoratul ce Rusia îl face să apese asupra ei, n'a avut drept rezultat decît să'l facă mai greu [2] ...

Vestea plecării lui Duhamel din Bucureşti produse o vie bucurie lui Ştirbey:

...Aceste veşti au pricinuit aici o vie bucurie; *acea a*

1) Hurmuzaki, piesa CXCIII, pag. 197. 2) Ibid., ibid., piesa CCXXIV, p., 232.

www.dacoromanica.ro

domnului era vizibila. Prezenţa comisarului rus îl paraliza în acţiunea lui; are să se simtă mai într'adevăr domn, în absenţa acestui aspru şi inflexibil reprezentant al protectoratului[1] ...

Iată ce găsim în alt raport al lui Poujade. dela 19 Noemvrie 1849. către Lahitte:

...Putinţa unui rasboiu este privita de Romîni cu un fel de groază. Ţara Romîneasca este împovorata cu o datorie de vr'o douăzeci de milioane de lei; ţaranul mai suferă de greutatea ultimii campanii în Transilvania şi totuş armata rusasca a făcut în urmă o nona cerere de 12.000 care pentru transporturi de trupe şi de proviziuni. Aceasta face mai bine de 24.000 părechi de boi sustrase agriculturii, singura bogaţie a ţării. Am dat în depeşile mele precedente un tablou al forţelor ruseşti în acest principat, dar este greu, chiar autoritaţilor, sa aibă un stat precis al acestor forţe. *Comandantul de căpetenie face o cerere de aprovizionare pentru şase luni înainte; o reînoeşte după trei luni zicînd că nu a ajuns.* Aceste sînt deci necontenite jertfi noue, dar se pare că nu se cauta a le cruţa ţarii. Un ataşat al agenţiei principatului Ţării Romîneşti la Constantinopol a sosit la Bucureşti, cu un *firman* care autoriza pe domn să ridice, din veniturile principatului, o suma de o suta de mii de galbeni, la care se ridica cheltuielile lui pentru a fi numit la domnie. Viitorul financiar al principatului este deci bine compromis şi totuş nu resursele îi lipsesc; *dar situaţia lui politică este astfel*, nestatornicia guvernului ce i-a dat actul dela Balta Liman este atît de vederata, neînţelegerile al căror obiect îl alcătuieşte între cele

1) *Poujade către Tocqueville,* dela 10 Noemvr, ibid., ibid., piesa CCXXVII, p. 238.

www.dacoromanica.ro

două curţi, suveană şi protectoare, i au scăzut puterile şi caracterul de autonomie în astfel de grad, în cît se vede în neputinţă de a contracta un împrumut, fie cu vre-un guvern, fie cu bancheri particulari [1]...

La 7 Decemvrie următor, dînd samă despre o convorbire ce o avuse cu Ştirbey cu cîteva zile înainte, Poujade zice:

...Mi-a desvoltat ideile lui, cînd cu căldură şi cînd cu oareşcare libertate. Mi-a vorbit iarăş de greutăţile ce le întîmpină pentru a ocîrmui şi mi-a mărturisit că numai prin forţa de inerţie mai poate pastra o ramăşiţă de demnitate faţă de Ruşi şi de Turci. M'a întreţinut despre noul plan de studii ce'l alcătuise şi am văzut că scopul lui de căpetenie întemeind o educaţie naţională, era totodată de a forma barbaţi capabili să participe la afaceri şi *a face să dispară una din cauzele de nemulţămire ale Rusiei*, **care a văzut totdeauna cu neplăcere pe ţinerii din principate mergînd să termine in Franţa o creştere** *de care prea puţini de altmintrelea au ştiut să profite.* Dar ceiace mi s'a părut mai remarcabil în tot ce mi-a zis principele este, pe de o parte îngrijirea lui pentru viitor, iar pe de alta convingerea lui că predomnirea în principate trebuie să aparţie Ruşilor, cari cu nici un preţ nu vor voi să lese ca să li se rîpească o predomnire ce caută s'o întemeieze şi pe care au întemeiet-o aproape de un secol [2]...

Comitetul de revizuire al Regulamentului Organic din Moldova exprimase dorinţa ca Adunarea Obştească să fie reînfiinţată. Iată cum judecă Poujade acest demers:

---

1) Ibid., ibid., piesa CCXXX, p. 242 2) Ibid. ibid., piesa CCXXXIV, p. 251.

www.dacoromanica.ro

...Vam dat, domnule ministru, temeiurile pentru cari nu aprobasem redacţiunea primitivă a proiectului comitetului dela Iaşi şi refuzasem să sfătuiesc comitetul din Bucureşti să intre pe aceiaş cale. Sub stăpînirea convenţiei dela Balta Liman, comitetele de revizie, cerînd convocarea actuală a Adunarilor Obşteşti, n'ar face opoziţie numai domnilor ci şi amînduror curţilor. *Suspendarea Adunarilor Obşteşti a fost o mare lovitura dată autonomiei principatelor.* Aceste adunări lucrau în puterea unei constituţii *hărăzite.* Scopul lor, precum şi acel al boierilor, era sa ajungă a-i da forma unei constituţii *consimţite*, a unui contract; *ele au lasat să se întrevadă acest scop prea curînd şi Rusia s'a grăbit să apuce prilejul de a suspenda ceiace era mai vital în constituţie.* Acuma ţelul Romînilor trebuie să fie recucerirea adunarilor lor, dar orice demers intempestiv nu poate decît să amîie sau chiar să compromită izbînda lor[1] ...

Dacă Ruşii vorbiau de evacuare. trupele lor nu se mişcau din principate: se găsiau bine într'însele. Tot Poujade raportează lui Lahitte, la 16 Fevruar 1850, că deficitul în visteria Ţării Romîneşti se ridica atunci la 18.000.000 lei şi că această sumă fusese cheltuită întreagă pentru întreţinerea armatei ruseşti peste milioanele împrumutate spre acelaş sfîrşit . Ruşii primesc fînul şi ovăsul în bani şi'l cumpără dela ţărani cu jumatate din preţul ce'l primesc dela visteria ţării. Colonelii fac afaceri excelente: cînd colonelul Kommar fu numit general, unul din camarazii săi zise că pierde astfel 7000 de galbeni 81.585 franci pe an[2] .

Nu este de mirat, date fiind moravurile ruseşti, ca

1) Acelaş cătră acelaş, dela 26 Ianuar 1850, ibid., ibid.. piesa CCLIII p. 271. 2) ibid., ibid., piesa CCLVI, p., 276.

www.dacoromanica.ro

armata de ocupaţie să fi făcut uz de fel de fel de mijloace pentru a nu evacua nişte ţări în cari se puteau face afaceri atît de bune. Pe lîngă nesfîrşitele memorii trimise împaratului pentru a'l convinge de utilitatea neaparată a unei ocupaţiuni prelungite, ei se mai încercară să obţie dela boieri o petiţiune, prin care ei ar fi cerut ţarului, *ca o favoare*, menţinerea corpului de ocupaţiune. S'ar fi făcut chiar, în această cerere, aluziune la *dorinţa principatului de a se odihni, sub suveranitatea împaratului, de ostenelile şi neliniştea unei situaţii nehotărîte şi de nesuferit.* [1]

Generalul Lüders facuse, se zice, în puţinul timp petrecut aici, o mică avere, prin mijloace foarte uşoare în poziţia în care se găseşte. şi „cari nu sînt osîndite nici de moravurile ţării, nici, zice-se, de acele ale patriei sale" [2] .

Domnul Moldovei ar fi dorit ca Poarta să-i pune deadreptul întrebarea dacă momentul de a retrage din ţară oştirile celor două împărăţii a sosit. spre a putea răspunde afirmativ şi a scapa astfel de zdrobitoarea sarcină a întreţinerii oştirii ruseşti. Comisarul turc şi Poujade, deşi primiau ideia lui cu simpatie şi o aprobau cu desăvîrşire, îl sfătuiră să uzeze de cea mai mare bagare de samă, *„spre a nu irita în zadar curtea imperială a Rusiei împotriva lui"*, ţelul la care trebuia să se năzuiască fiind desfiinţarea nenorocitului *sened* dela Balta Liman. [3])

Ruşii nu găsiau în Ştirbey unealta supusă ce o căutase, fiindu-li prea independent şi ei nu întîrziară a căuta să se mîntuie de el. Spre acest scop,

---

1) *Poujade către Lahitte*, dela 26 Fevruar 1850, ibid., ibid, piesa CCLX, p, 276. 2) Ibid., ibid., ibid. 2) Acelaş către acelaş, dela 1 Maiu 1850. ibid, ibid., piesa CCLXXX, p., 309.

www.dacoromanica.ro

în absenţa domnului, dus în Oltenia, autorităţile ruseşti puseră la cale o agitaţie absolut fără temeiu şi luară măsuri de pază. pentru a preveni tulburări cari nu erau pregătite de nime şi nu avură loc. ceia ce nu împiedecă pe generalul Hasford să raporteze la Peterburg că o răscoală fusese pe punctul de a isbuhni şi avortase numai în urma măsurilor extraordinare luate de el. Scopul acestei înscenări. zice Huet, care înlocuia pe Poujade în congediu. în raportul dela 31 August 1850, este destituirea lui Ştirbey[1].

Rusia. cu prilejul păcii dela Adrianopol, obţinuse ca linia carantinelor stabilite pe Prut să fie mutată la Dunăre. sub direcţiunea unui inspector general, numit de Rusia în înţelegere cu principatele. Dar, cu prilejul ocupării ţărilor, la 1848, Ruşii numiră cîte un comisar rusesc la fiecare din posturile de carantină. iar comandantul corpului de ocupaţie fu autorizat de guvernul său să ieie toate măsurile ce le-ar găsi de cuviinţă în privinţa lor. De fapt, ele devenise carantine ruseşti şi făceau fel de fel de neajunsuri navigaţiunii austriace[2].

Se făcuse domnului Moldovei. din partea unui consorţiu de bănci germane. propunerea de a înfiinţa. în Iaşi, o bancă comercială şi ipotecară, cu un capital de 2 milioane de galbeni. O asemene instituţie. dorită de toţi, ar fi alcătuit o binefacere nepreţuită pentru ţară. Ocîrmuirea Moldovei se grăbise să primească propunerea. înţelegerea era făcută şi actul de concesiune pregătit. *Dar proiectul comunicîndu-se spre aprobare curţii protectoare, aceasta răspunse prin injoncţiunea formală de a nu gîndi macar la asemenea lucruri*[3]).

1) Ibid., ibid., piesa CCXCII, p., 324. 2) *Huet către Lahitte,* dela 29 Octomvrie 1850, ibid., ibid., piesa CCXCIX, p. 332. 3) *Acelaş către Brenier,* dela 26 Octomvrie 1850 şi 31 Ianuar 1851, ibid.. ibid., piesele CCXCVIII, p. 332. şi CCCIV, p. 338.

www.dacoromanica.ro

Iată ·ùzul ce'l făcea Rusia de autoritatea ce şi-o însuşise asupra ţărilor noastre şi spiritul de care era animată faţă de ţările ce ar fi trebuit să le ocrotească.

In luna Maiu 1851. trupele ruseşti şi turceşti evacuau cu tot dinadinsul principatele. după o ocupaţie de aproape trei ani.

...Purtarea celor două armate în cursul mişcării lor de retragere este departe de a merita aceleaşi elogii. Pe cînd Turcii menţin o ordine şi o disciplină perfecte şi plătesc peşin tot ce iau prin satele ce le străbat, soldaţii ruşi ieu cu ei vitele ce le gasesc în calea lor şi prada crîşmele fară ca ofiţerii lor să caute a-i împiedeca de a comite aceste exacţiuni [1])...

Aici se opresc rapoartele consulare franceze. publicate de Academia Romînă în colecţia *Hurmuzaki* şi. după cît ştiu, nu s'au mai primit copii de pe acele ale consulatului general din Bucureşti, posterioare datei de 8 Iulie 1851. iar pe acele ale consulatului din Iaşi, dela 1848 încoace.

Din ele dealtmintrelea n'am putea afla decît amănunte asupra unor fapte de aceiaşi natură cu acele expuse în capitolele din urmă.

Şi acum iată ce reiesă din rapoartele concordante, adresate ministerului afacerilor străine din Franţa, de către toţi consulii şi agenţii oficiali francezi cari şi-au succedat în ţările noastre dela 1834 pînă la 1851.

Rusia, după ce a înscris în tratatul dela Adrianopol autonomia desăvîrşită a ţărilor romîne, cu

1) *Huet către Baroche,* dela 6 Maiu 1851, ibid., ibid., piesa CCCVII p., 356.

www.dacoromanica.ro

regim reprezentativ. drept intern de legiferare şi domni pămînteni. aleşi pe viaţă:

A suprimat de fapt autonomia ţării în materie de impunere a impozitelor prin dispoziţiunile din Regulamentul Organic cari fixau natura şi cîtimea dărilor în chip invariabil, ce nu putea fi sporite fără de învoirea celor două curţi.

A mai suprimat de fapt autonomia ţării. introducînd în acelaş regulament *prin fraudă şi prin falş*, dispoziţia finală, care interzice organelor ocîrmuirii pămîntene, domnului şi Adunării Obşteşti, dreptul de a introduce vr'o schimbare la acea alcătuire fundamentală. a lică în viaţa constituţională a ţării. fără de învoirea aceloraşi două curţi, mărginind astfel viaţa politică şi economică a ţărilor noastre într'un cerc de fier. din care eran osîndite să nu mai iasă.

A suprimat de fapt dreptul de legiferare al Obşteştilor Adunări. de oarece impusese. în chip absolut arbitrar. umbrelor de domni ce le lasa pe scaunele principatelor, să nu sancţioneze nici o lege votată de adunări până ce acea lege nu obţinea încuviinţarea cabinetului rusesc.

A suprimat de fapt orice urmă de sistem reprezentativ prin *senedul* dela Balta Liman, smuls dela mişelia Turcilor şi care suspenda Adunările Obşteşti pe timp de şapte ani. înlocuindu-le prin adunări de notabili. numite de domni.

A suprimat de fapt dreptul de alegere al domnului. impunînd la 1834 Porţii numirea unor domni desemnaţi de ea, destituind la 1842 pe Alexandru Ghika împotriva dispoziţiunilor regulamentului şi.

S'a încercat. între 1839 şi 1841, prin intrigi şi măsuri piezişe. dar antiregulamentare, să aducă în locul lui Alexandru Ghika. în scaunul Ţării Romî-

www.dacoromanica.ro

neşti, pe Kisselev, ademenind adunarea să'l încetăţănească şi să-i dea titlul de Mare Ban, pentru a'l face eligibil şi a părăsit acest plan numai în faţa opunerii hotărîte a cabinetului britanic.

A pregătit, la 1841, desordini noue în împărăţia otomană şi nu şi-a ascuns mînia cînd a văzut că guvernul lui Alexandru Ghika, în loc de a închide ochii, a împiedecat cu forţa bandele de aventurieri, recrutate şi armate de agenţii Rusiei, de a trece Dunărea spre a propaga răscoala în Bulgaria.

A pedepsit pe Alexandru Ghika, pentru purtarea lui corectă cu destituirea ce a izbutit s'o smulgă dela slăbiciunea Porţii, deşi această destituire era absolut antiregulamentară.

A arătat în tot timpul respect pentru litera regulamentului, faţă de acei ce nu-i erau supuşi sau cînd observarea acestei alcătuiri îi venia la socoteală, călcîndu'l fără cea mai mică sfială, în chip flagrant, de cîte ori era vorba să mulţămească o creatură sau era în interesul ei să'l calce.

A încercat să rusifice biserica Moldovei, căutînd prin fel de fel de intrigi şi de uneltiri să aducă în capul ei pe un arhiereu rus.

A lucrat cu intenţie, în chip metodic, la disconsiderarea guvernului pămîntean, căutînd să'l puie în neputinţă de a ocîrmui, să'l facă ridicol şi odios, uneltind necontenite intrigi între domni, adunări şi boeiri, aţîţînd veşnic şi în chip sistematic pe unii împotriva celorlalţi, exploatînd patimile lor cele răle. Aceste, în scop de a dovedi lumii şi chiar ţărilor noastre, că ele nu sînt în stare a se ocîrmui singure şi spre a le îndemna să caute liman de scapare în stăpînirea rusască.

A căutat să împiedece ducerea tineretului romîn

www.dacoromanica.ro

la studii în focarele de lumină ale apusului, încercînd să'l aducă în şcolile ei.

A făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a opri orice deşteptare a conştiinţii şi a simţimîntului naţional, orice desvoltare atît a acestor simţiminte cît şi al acelui al demnităţii omeneşti în popor.

A tăgăduit, la 1848, prin organul cancelarului împărătesc, până şi fiinţa unei naţionalităţi romîne.

A proclamat, tot atunci şi printr'acelaş organ, că ţările noastre nu se împărtăşesc de dreptul public european, că ele există numai pe temeiul tratatelor impuse Porţii de Rusia.

Proclamarea, de către guvernul provizoriu dela 1848, a principiului suveranităţii poporului a indignat guvernul rusesc într'atîta, încît el a denunţat această proclamare de principiu ca o atingere la drepturile sultanului.

A încercat să-şi creeze un monopol asupra subsolului Ţării Romîneşti prin faptul că a impus ocîrmuirii lui Bibescu, împotriva prescripţiunilor regulamentului, acordarea concesiunii Trandafirov.

Dar a interzis, la 1851, fără absolut nici un drept, guvernului Moldovei, să acorde unui consorţiu german concesiunea unei bănci ipotecare şi de credit, cu capital de 21 milioane de franci, care ar fi dat fără îndoială un urieş avînt desvoltării noastre economice.

In rezumat, odios era Regulamentul Organic, dar mult mai odios fost-au chipul în care Rusia l'a aplicat.

Mi se pare că toate aceste binefaceri ale regimului ruso-regulamentar, din care nici macar una nu poate fi tăgăduită, îndreptăţiau cu desăvîrşire dorinţa părinţilor noştri de a fi mîntuiţi de acest regim cumplit. Ei, în inimile lor, hrăniau speranţa vie că puterile apusene, Franţa şi Anglia, îi vor

www.dacoromanica.ro

mîntui de cercul de fier ce îngrădia şi înăbuşia acest neam şi'l vor opri pe povîrnişul care îl ducea drept la stăpînirea rusască. Mulţi din ei prevedeau că planurile împaratului Neculai asupra Turciei se vor lovi de hotărîrea apusului. a nu îngădui ca Rusia sĕ puie mîna pe strîmtori şi să desăvîrşască robia răsăritului. Evenimentele dovediră că prevederile lor erau întemeiete.

Răsboiul Crimeei mîntui ţările romîne de protectoratul Rusiei şi tratatul dela Paris. din 1856, înlocui protectoratul zugrumător al ţarului prin garanţia autonomiei lor de cătră Europa. iar Convenţia dela 1857 li dădu o alcătuire întemeietă pe principii moderne.

Urieşele progrese făcute de atunci de ţară în toate ramurile activităţii omeneşti. arată cît de mult a fost întîrziet mersul înainte al acestui neam. atît de accesibil civilizaţiunii. prin alcătuirea impusă lui de Rusia la 1832 şi. mai ales, prin chipul perfid în care această alcătuire a fost aplicată sub protectoratul rusesc. Regimul regulamentar a ţinut 25 de ani, dela 1832 la 1857. Facă-se asamanarea între progresele realizate de ţară în aceşti 25 de ani cu acele îndeplinite în sfertul de veac următor. adică, dela 1857 până la 1882. şi se va constata cît de grea şi cît de împiedecătoare a desvoltării şi a propăşirii noastre era povara *binefacerilor* ruseşti.

X. Incheiere.

Extractele de mai sus sînt luate din rapoartele şi memoriile întregului şir al agenţilor politici francezi cari au stat în ţările noastre, le-au străbătut în misiunea oficială sau au avut să se ocupe de împrejurările

www.dacoromanica.ro

lor. precum şi din instrucţiunile şi din memoriile alcătuite la ministerul francez al afacerilor străine pentru uzul lor. adică din cele scrise de mai bine de patruzeci de persoane oficiale deosebite.

Faptul că *într'însele nu se găseşte absolut nici o notă discordantă*, ca aceşti patruzeci şi mai bine de barbaţi au judecat cu toţii, acţiunea politică a Rusiei în principate absolut la fel. alcătuieşte o dovadă de toată temeinicia în sprijinul seriozităţii şi a veracităţii tuturor celor raportate de ei. precum şi a siguranţei judecăţilor ce le găsim în acele rapoarte. Iar din această corespondenţă. începînd chiar cu memoriul dela 1766 aflat în cartoanele ministerului afacerilor străine din Paris şi terminînd cu rapoartele dela 1849 51 ale lui Poujade. reiesă în chip pe cît de luminos pe atît de neîndoelnic acelaş fapt: **Hotărîrea nestramutata a Rusiei de a pune stăpînire pe ţarile romîne cît mai neîntîrziet şi prin orice mijloace.**

Răsboiul Crimeei a amînat într'adevăr. pe mai multe generaţii, îndeplinirea acestei năzuinţi ruseşti, iar împărăţia dreptcredincioasă. spre a se răsbuna, ni-a făcut atunci rău de cîte ori i-a fost cu putinţă să ne păgubească.

Rusia a sprijinit pretenţiunile mănăstirilor închinate asupra averilor secularizate cu tot dreptul de Cuza;

Rusia a sechestrat. *în folosul ei propriu*, averile din Basarabia ale eparhiilor şi ale mănăstirilor moldoveneşti neînchinate. sub pretext de a opri guvernul romîn să şi le aproprieze;

Rusia a încercat să desfacă unirea ţărilor romîne. punînd la cale. prin agenţii ei, mişcarea separatistă dela 3 April 1866;

Rusia. călcînd angajamentul formal, luat printr'o convenţiune în regulă. ne-a silit să-i cedăm cele

www.dacoromanica.ro

trei ţinuturi ale Basarabici restituite nouă prin tratatul dela Paris;

Rusia, singură din toate puterile semnatare ale tratatului dela Berlin s'a opus să ni se dea o graniţă, cu putinţă de a fi aparată despre Bulgaria;

Rusia a încercat, prin uneltirile reprezentantului ei de aici. Hitrovo, să răscoale la 1888 poporul de jos împotriva claselor avute;

Rusia ne-a oprit, în iarna anului 1912 1913, să intrăm în Bulgaria spre a ne face de pe atunci o fruntarie adevarată;

Rusia a fost acea din îndemnul cărcia. conferenţa dela Peterburg din primavara anului 1913. ni-a aruncat, ca o pomană ridicolă şi drept orice rectificare de graniţă, oraşul Silistra cu un perimetru de 3 kilometri.

Deci. dela mîntuirea noastră de protectoratul ei, la 1856 şi pănă astăzi. Rusia, de cîte ori a putut să ne lovească, ne-a lovit.

Şi dacă, la urmă, ea ne-a împins să intrăm în Bulgaria ca să ne facem graniţa de care aveam nevoie. a făcut-o numai spre a pedepsi pe Bulgari cari nu voiau să asculte de poroncile ei.

In rezumat. istoria legăturilor noastre cu împărăţia dreptcredincioasă ni dovedeşte că Rusia a fost şi Rusia este duşmanul de căpetenie al neamului nostru, Rusia este pentru noi duşmanul nostru cel de căpetenie, Rusia este primejdia cea grozavă, de Rusia trebuie să ne păzim înainte de toate.

Şi acuma întreb:

După atîtea fapte de o rea credinţă atît de vădită, după atîtea înşălăciuni, după atîtea umilinţi şi jafuri, după rîpirea a unei jumătăţi de ţară. după o continuă şi vederată acţiune pentru anexarea ţărilor noastre

www.dacoromanica.ro

către împărăția ei, mai este oare permis Romînilor să meargă, de buna lor voie, împreună cu Rusia, pentru ca să contribue la sporirea puterii ruseşti şi la învingerea singurei naţiuni astăzi în stare să-i ţie cumpăna în Europa?

Ştiu că mi se va răspunde: alte vremuri. alte împrejurări.

Dacă vremile sînt într'adevăr altele. împrejurarea esenţială, acea care alcătuieşte primejdia, a rămas aceiaş.

Astăzi ca şi acum două sute de ani urieşul teritoriu al Rusiei este cuprins între mări îngheţate. Germania şi Austro-Ungaria rivale ei. pustiurile Aziei şi Marea Neagră închisă prin strîmtorile Bosforului şi a Dardanelelor. Astăzi încă mai mult decît ori cînd. Rusia, spre a-şi atinge desvoltarea integrală, are nevoie să ajungă cît mai repede la marea caldă şi liberă cea mai apropietă de centrele ei: la Marea Egee. Astăzi mai ales are ea nevoie să puie cît mai curînd stăpînire pe Bosfor şi pe Dardanele. Zic „mai ales" şi „cît mai curînd", fiindcă Germania este pe cale de a desăvîrşi cucerirea economică a Aziei Mici cu acea a regiunilor învecinate şi va îngrămădi deci de acuma înainte. din an în an mai multe piedeci la luarea în stăpînire de către Rusia a strîmtorilor, ameninţînd chiar să facă cu neputinţă, în puţin timp această luare în stăpînire care, pentru împărăţia ţarilor. este o condiţie *sine qua non* spre a dobîndi, în politica mondială, o situaţie în raport cu întinderea teritoriului şi cu numărul populaţiunii sale.

In drumul ei pe ţărmul european spre Bosfor, afară de Romîni, Rusia întîlneşte numai Slavi. Comunitatea de origine şi de religie, dibăcia Rusiei în mînuirea intrigii, în arta de a samana discordia,

www.dacoromanica.ro

de a provoca competiţiuni, de a se servi de dihoniile dintre partide, de a face uz cînd de desmierdări şi de daruri, cînd de ameninţări, nestînd la îndoială, pentru a aţîţa revolte militare şi a alcătui societăţi secrete, nedînduse înapoi nici dela mijloace şi mai drastice, îi permit a se servi de popoarele slave din peninsula balcanică ca de nişte auxiliari adesea preţioşi. In caz de izbîndă a Rusiei, nu încape îndoială că ele se vor trezi, pe neaşteptate şi fără a fi fost întrebate, supuse ale ţarului dreptcredincios, iar până atunci vor fi fost oarbele lui unelte. Şi aceste cuceriri ale Rusiei se vor face răpede spre a fi desăvîrşite înainte ca Germania să se fi putut reculege.

Este oare de admis că, în caz de izbîndă asupra Germaniei, Rusia să tolereze, în coastele ei, un stat romîn sănătos, puternic şi independent, *stăpîn pe acea cetate naturală care se numeşte Ardealul?* Dintr'această cetate, statul romîn ar putea oricînd să ameninţe comunicaţia Rusiei cu Ţarigradul şi, alîndduse cu Germania reculeasă şi cu alte elemente ostile Rusiei, să devie un potrivnic din cei mai neplăcuţi. Naiv acel ce-şi poate face asemene iluzii!

O Rusie învingătoare şi o Romînie de sine stătătoare şi întregită sînt două concepţiuni absolut incompatibile. Izbînda Rusiei n'ar putea avea drept urmare decît o Romînie slabă, vasală a Rusiei, o reînviere a acelei de sub protectoratul anterior răsboiului Crimeei şi menită a fi adusă cît mai curînd, întâiu la stare de *oblastie* şi apoi la acea de *gubernie generală* rusască. Viitorul neamului nostru poate fi numai greu păgubit, iar necum închezeşluit printr'o alianţă cu Rusia, precum o arată dealtmintrelea cu prisosinţă întreaga istorie a relaţiunilor noastre cu acea împărăţie.

Viitorul neamului romînesc poate fi închezeşluit

www.dacoromanica.ro

numai prin legături de strînsă şi sinceră prietenie cu marea şi puternica împărăţie din centrul Europei care, departe de a hrăni scopuri de mărire împotriva noastră, are în răsărit interese identice cu interesele romîne: libertatea gurilor Dunărei şi acea a strîmtorilor, în care împărăţie, la împrejurare de nevoie, sîntem asiguraţi să găsim sprijinul trebuitor împotriva năzuinţilor cotropitoare ce ne ameninţă despre miază-noapte şi răsărit.

Oştirile cari în Flandra, în Franţa şi în Polonia luptă astăzi pentru cauza germană, apără în acelaş timp viitorul nostru ameninţat de Rusia. In ajutorul lor se cade deci să alergăm spre a contribui şi noi la asvîrlirea spre Azia a duşmanului nostru tradiţional şi spre a scapa astfel de pieire cele două milioane de Romîni din Basarabia, ruptă acum o sută de ani din trupul nostru, a căror conştiinţă de neam, ameninţă a se stinge în obscurantismul întreţinut cu voinţă de guvernul rusesc împrejurul lor.

Cu cît ajutorul nostru va fi venit la momentul mai oportun, cu cît el va fi mai eficace, cu atît mai mari vor fi drepturile ce le vom putea valora la facerea păcii.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

	Pag.
I. Ce afirmă amicii Rusiei. — Scopul acestei lucrări	3
II. Politica rusască în ţările romîne, şi scopurile ei până la Noemvrie 1806	7
III. Politica rusască în ţările romîne dela 1806 până la 1812; anexarea principatelor romîne de cătră Rusia; rîpirea Basarabiei .	26
IV. Politica rusască în ţările romîne dela 1812 până la 1828 . .	50
V. Pacea dela Adrianopol. Ocupaţia rusască dela 1828 — 1834. Regulamentul Organic	58
VI. Regimul Regulamentar în Ţara Romînească. Domnia lui Alexandru Ghika	75
VII Regimul Regulamentar în Ţara Romînească. Domnia lui Gheorghe Bibescu	101
VIII. Regimul Regulamentar în Moldova. Domnia lui Mihaiu Sturdza	112
IX. Mişcările dela 1848 în ţările romîne. Regimul Convenţiei dela Balta Liman. Domniile lui Grigore Ghyka şi a lui Barbu Ştirbey	134
X. Incheiere	152

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro